

Gyorsírói jegyzőkönyv a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség évi közgyűléséről – 1951. szeptember 9.

A dokumentum a Szövetség legfontosabb eseményének, az évi közgyűlésnek a gyorsírói leirata, a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség első másfél évének munkájának részletes értékelése. A közgyűlés (néhol konferencia, kongresszus) munkájáról a szaklapok, a napi sajtó, a híradó is tudósított. A hatvan oldalnyi anyag Horvai István titkár kb. kétórányi beszédével indul, s a vitákon és az önkritika kötelező gesztusán át követjük a lemondáshoz vezető út fázisait. Major, a Szövetség elnöke is meghallja a párt szavát, és kevesebbet vállalva visszavonul a Szövetség vezetéséből. Emellett a dokumentum szól a Szövetség előtt álló feladatokról, a sematizmus elleni harc fontosságáról, Pudovkin szovjet filmrendező magyarországi látogatásáról, illetve a szovjet minták átvételének, valamint a budapesti színházi élet átforgalmazásának és egyben a Nemzeti Színház monopóliumhelyzete megszüntetésének szükségességéről.

Somló István: Tisztelt Közgyűlés! Szeretettel köszöntöm az itt megjelent szaktársakat és kartársakat, s amikor a közgyűlés lefolytatásának a legjobbakat kívánom, javaslatot teszek a két elnökség megválasztására. Az első számú elnökség tagjaiul javaslom: Somlay Artúr, elnök, Horvai István, Szendrő József, Honthy Hanna, Hegyi Barna, Révai Dezső, Major Tamás, Gyurkovits Mária, Alfonso, Bulla Elma, Feleki Kamill, Kovács András, Szilágyi Bea, Gertler Viktor, Kolb József és Simon Zsuzsa kartársakat. A második számú elnökségre: elnöknek Illés György, tagokul: Bán Frigyes, Tolnay Klári, Ladányi Ferenc, Gellért Endre, Miklós Klára, Gáspár Margit, Latabár Kálmán, Gózon Gyula, dr. Cserés Miklós, Oláh Gusztáv, Gábor Miklós, Herskó János, és Kalmár László szaktársakat. Elfogadja a közgyűlés a javaslatot? (Igen!) Ellenvetés nincs? (Nincs!) Akkor kérem megnevezett kartársakat, foglalják el az elnöki helyet. (Az elnökség tagjai elfoglalják helyeiket)

Somlay Artúr elnök: Tisztelt Közgyűlés! Kedves kartársak! Üdvözlöm a jelenvalókat, üdvözlöm Pártunk és a minisztérium kiküldötteit és rá szeretnék térni első szavaimban arra, hogy milyen fontos ez a mi mostani közgyűlésünk. Az a félszázad, amelyre visszatekinthetünk, nemigen látott ennél komolyabb összejövetelt, ennél komolyabb célkitűzéseket és ennél ünnepélyesebb alkalmat.

Kedves testvéreim a művészetben! Hadd mondok el nektek annyit magunkról, hogy egy ország, egy nép életében milyen fontos a mi munkánk, hogy egy ország, egy nép életében milyen fontos maga a művészet. Gondoljátok el, milyen hatalom van a vésőben, milyen hatalom van az ecsetben, milyen hatalom van a muzsikában, milyen hatalom van az író tollban, és minden művészetek összessége a mi művészetünk, a színész művészet. Milyen hatalom van a mi szánkban, a mi lelkünkben, a mi szavainkban, a mi mozdulatainkban. Ha átlátjátok, hogy mekkora hatalom vagy mindnyájatokban, akkor látni és érezni fogjátok a felelősséget. Ez a felelősség ültetett le bennünket ide, hogy megbeszéljük jövő feladatainkat. Megállás pedig semmiben sincs, legkevésbé a művészetben. Nézzétek a festőket a XII. századtól kezdve, nézzétek a mi eleinket és látni fogjátok a haladást, hogy a jövőnket készítsük elő, azt a jövőt, amely minden ízében a népet, a közönséget szolgálja. Jó munkát és komolyságot kívánok ennek a munkának a megoldásához (Élénk taps).

Most pedig felkérem Homm Pált, tegyen javaslatot mandátumvizsgáló és szavazatszedő bizottságra, jelölőbizottságra, mert közgyűlésünk napirendjének további során szükségünk lesz erre a két bizottságra. A mandátumvizsgáló és szavazatszedő bizottság feladata, hogy megállapítsa, hogy határozatképes-e a közgyűlés, és a szavazáskor megszámlálja a szavazatokat. A másik bizottság, a jelölőbizottság pedig az új tisztikar tagjaira vonatkozólag terjeszt javaslatot a közgyűlés elé. Felkérem továbbá a jegyzőkönyv hitelesítésére Gertler Viktor és Kőműves Sándor kartársakat.

Hommi Pál: A jelölőbizottság elnökül ajánlom Várkonyi Zoltánt, tagokul Maklár Zoltánt, Beszterczey Pált, Dajka Margitot, Benkő Gyulát, Bán Józsefet és Diénes Ferencet. – A mandátum- és szavazatszedő bizottság elnökül ajánlom Komlós Jucit, tagokul Sivó Györgyöt és Kállay Ferencet.

Somlay Arthur elnök: Elfogadják? (Igen!) Ellenvetés nincs? (Nincs!)
Most pedig felkérem Horvai elvtársat, tartsa meg beszámolóját.

Horvai István főtitkár: Tisztelt Közgyűlés! Kedves elvtársak!

Másfél év telt el azóta, hogy Szövetségünk a többi művészeti szövetséggel egyidőben megalakult. Népi demokráciánk gazdasági és politikai győzelmei tették lehetővé és egyúttal szükségessé, azt a kultúrpolitikai győzelmet, hogy a színház és film legkiválóbb dolgozói közös szövetségbe tömörültek azzal a célkitűzéssel, hogy művészetük fejlesztésének közös ügyét megvitassák, a színház és film dolgozóinak összességét a szocialista-realista művészet célkitűzései felé vezessék. Alakuló közgyűlésünkön, 1949 végén kijelöltük feladatainkat is: a színház és film dolgozóinak szakmai-ideológiai fejlesztését, nyílt vitákat az egyes alkotások felett a pártos [művészet]¹⁸¹ győzelméért, a Szovjetunió és a népi demokráciák színház- és filmművészeti eredményeinek és módszereinek népszerűsítését, haladó hagyományainak feltárását, stb.

Szövetségünk másféléves élete eredményeinek és hiányosságainak lemérését, csak akkor végezhetjük el jól, helyes arányokban, ha beágyazzuk hazánk egész életének, ezen belül kulturális életének fejlődésébe, sőt a kulturális helyzet másféléves fejlődésébe. Nem kívánom részletesen elemezni, csak emlékeztetni szeretném a tisztelt közgyűlést, azokra a hatalmas változásokra, amelyek a világban, hazánkban kultúrelőéletünk frontján és ezen belül a mi színházi és filmterületünkön 1949. ősze óta végbementek.

Békénk és az egész emberiség gyűlöletes ellenségei: az amerikai imperialisták és csatlós ebeik, Titó, LiSzinman és a többiek még jobban leleplezték magukat. A koreai háború kirobbantása, ártatlan gyermekek és anyák vadállati elpusztítása, kultúrértékék romba döntése, a fegyverszüneti tárgyalások arcátlan fékezése bemutatja ezeknek a „szabadságot hozó” uraknak igazi arcát, „emberi egyenlőségüket”, amellyel a világ békeszerető népeire a halál és pusztulás egyenlőségét akarják rákényszeríteni. Fegyverkezési hajszájukat, háborús kalandjaikat szolgálják ki „művészetükkel” is. Az utolsó másfél évben az imperialista „művészet” még jobban bebizonyította teljes érettségét a pusztulásra. A népek gyűlöletétől elvakult háborús uszító filmjeik és darabjaik, vagy az amerikai életforma szépségét, a gengsztervilágot, a szadisták, a gyilkosok vonzó életét, a patológiát propagáló „alkotásaik” egyaránt kiérdemlik mindnyájunk méltó megvetését.

Ugyanakkor ez alatt a másfél év alatt megsokszorozódott a béketábor ereje. A Szovjetunió őszinte békevágát újabb embermilliók ismerték fel az egész világon, a kapitalista és a gyarmati országokban is, a Szovjetunió impozáns és következetes békepolitikáját mind újabb embermilliók tetteikkel követik.

¹⁸¹ Kézzel betoldva.

A Szovjetunióban folyó gigantikus építkezések, a kommunizmus építkezései a világ népeit meggyőzték a Szovjetunió békés céljairól. A Szovjetunióban való bizalmat és hitet még fokozta az elmúlt másfél évben az a sok külpolitikai tett – a külügyminiszterek konferenciája, a koreai fegyverszüneti tárgyalásokra való felhívás, az amerikai kongresszusnak adott válasz, a san franciskói értekezleten való részvétel, a békealáírás-gyűjtés hatalmas támogatása, és a nap, mint nap megnyilvánuló ezer egyéb tett –, amelyet a szovjet nép Sztálin tanítására, a béke megvédésének ügyéért végzett és végez.

A szovjet film- és színházművészet a béke ügyéért, a népek barátságáért vívott harcok hatalmas fegyvere. A szovjet film és színház az elmúlt másfél év alatt még erősebben segítette a szovjet nép célkitűzéseit, a szovjet állam politikáját. A Szovjetunió Kommunista (Bolsevik) Pártjának 1946-os ideológiai határozatait, amelyeket a film és a színház területén hozott, még mélyebben behatoltak a szovjet művészek munkájába, a szovjet színházi és filmművészek tökéletesítették eszmei, mesterségbeli felkészültségükkel, az élet sokoldalú és alapos ismeretével alkotásaikat. Ebben az időszakban olyan filmeket teremtettek, mint a *Berlin eleste*,¹⁸² *Musszorgszkij*,¹⁸³ *Távol Moszkvától*, *Vidám vásár*, *Donyeci bányászok*,¹⁸⁴ *Az aranycsillag lovagja*.¹⁸⁵ Ezek a filmek egyrészt elnyerték a világ haladó közvéleményének egyöntetű csodálatát, másrészt példaképpül szolgálnak az összes demokratikus művészek számára munkájukban. A szovjet színház nagy gyakorlati sikerein kívül Sztanyiszlavszkij örökségének feldolgozásával és a Sztanyiszlavszkij-rendszer mélyebb gyakorlati elsajátításáért folytatott elméleti vitájával nemcsak a szovjet színházművészetet emeli soha nem látott magaslatra, hanem hozzásegíti az összes demokratikus művészeket a szocialista realizmus alkotó módszereinek elsajátításához.

A szovjet film és színház példamutató ereje tükröződik a népi demokratikus országok művészi fejlődésében. Népi hagyományaikra támaszkodva, magas eszmeiségű, forradalmi romantikájú filmek sorát alkották a közelmúltban a hatalmas Kína és a szabadságáért küzdő Korea. A többi népi demokratikus ország színház- és filmművészeite szintén nagyarányú fejlődésen ment keresztül és segítette a béketábor harcosait.

A kapitalista országokban élő demokratikus művészek helyzete az elmúlt másfél évben még nehezebbé vált. Az alkotás anyagi feltételeinek teljes hiánya, a nyílt cenzúra és az üldöztetés ellenére erősödött alkotásaik imperialistaellenes éles kritikai beállítottsága. Főleg az olasz filmek járnak elől, de Sica¹⁸⁶ filmrendezővel az élén. A haladó népi mozgalomra támaszkodó színház megteremtésén pedig Amerikában olyan kiváló békeharcos író fáradozik, mint Howard Fast.¹⁸⁷

A magyar színház- és filmművészet helyzete az elmúlt másfél évben.

Hazánk a felemelt ötéves terv¹⁸⁸ megvalósításának lázas munkájában él. A szocializmus alapjainak lerakása, népünk valamennyi becsületes dolgozóját megmozgatta. Mind nagyobb tömegekben születnek a munka hősei városban és falun, építkezésen és bányában egyaránt. Soha nem látott alkotótehetség bontakozik ki népükből. Hatalmas politikai és gazdasági

¹⁸² *Berlin eleste* (Padenie Berlina, Mikheil Chiaureli, 1950).

¹⁸³ *Muszorgszkij* (Grigoriy Roshal, 1950).

¹⁸⁴ *Donyeci bányászok* (Donetskie shakhtyory, Leonid Lukov, 1951).

¹⁸⁵ *Aranycsillag lovagja* (Kavalier zolotoy zvezdy, Yuli Raizman, 1950).

¹⁸⁶ Vittorio De Sica (1901–1974) olasz filmrendező és forgatókönyvíró. A negyvenes években készült filmjei közül kettő magyar filmek újraforgatott változatai.

¹⁸⁷ Howard Melvin Fast (1914–2003) amerikai kommunista író, akit az Amerikaelenes Bizottság börtönbüntetésre ítélt 1950-ben. A hivatkozás rá pusztán békeharcos kiállítás, nem szakmai elismerés.

¹⁸⁸ Az ötéves tervek szovjet mintára a népgazdaság egészét átfogó, kötelező érvényű, középtávú gazdaságfejlesztési programokat határoztak meg. Az 1950-1954-es tervidőszakban 1951-ben módosították a tervet és felemelték annak célszámait.

eredményeink mellé kezd felzárkózni kulturális életünk is. Film- és színházművészetünk fejlődését, nagy eredményeit Pártunk II. Kongresszusán kiemelte Rákosi elvtárs, Révai elvtárs beszámolójában részletesen elemezte eredményeinket.

Az elmúlt másfél év alatt színház- és filmművészetünkben a nyílt ellenséges irányzatokat felszámoltuk. Egész művésztsadalmunk elismeri a szovjet színház és film élenjáró szerepét és elítéli az imperializmus ellenséges eszmeiségű, formalista, dekadens „művészetét”. Sok új filmet és színdarabot alkottunk, amelyek népünk harcait tükrözik és segítik. A *Ludas Matyi*, a *Különös Házasság*,¹⁸⁹ a *Talpalatnyi Föld*,¹⁹⁰ a *Felszabadult Föld*,¹⁹¹ a *Kis Katalin*,¹⁹² a *Becsület és Dicsőség*,¹⁹³ a *Gyarmat a föld alatt*,¹⁹⁴ a *Hétköznapi Hősei*, a *Mélyszántás*, az *Aranycsillag*, *Az Élet Hidja*, a *Gál Anna Diadala*,¹⁹⁵ a *Becsület* és a többiek már népünk szolgálatában készültek. Értékük nagy, mert úttörő alkotások nagy még akkor is, ha egyikük-másikuk a kidolgozatlanság és a sematizmus bizonyos hibáiban szenved.

Ezeket a filmeket és darabokat nagy művészi alkotások teszik emlékezetessé, ami alátámasztja Révai elvtárs kijelentését, hogy „művészeink a nép felé fordultak, vagy kezdenek a nép felé fordulni.” Színészeink és rendezőink az elmúlt másfél évben sokat fejlődtek a pártos ábrázolás és a mesterségbeli tudás tökéletesítése tekintetében. Számos új művésztehetség nőtt ki ez alatt az idő alatt, számos nagy tehetség tovább mélyítette művészetét. Az 1950-ben és 1951-ben kiosztott Kossuth-díjak, a Népköztársaság kiváló művésze¹⁹⁶ és érdemes művésze¹⁹⁷ címek és az egyéb kitüntetések jelzik népünk, Pártunk elismerését eredményes művészi munkánk felé.

Az utolsó hónapokban különösen sok segítséget kapott színház és filmművészetünk további fejlődésében. Elsősorban Pártunk II. Kongresszusától iránymutatást területünk fejlesztésére. Feladatai a kultúrforradalom végrehajtásában való még aktívabb részvétel, a kulturális egységfront megteremtése, a területen uralkodó klikkszellem nyílt elvi bírálatokban való felszámolása. Ezen az úton Pártunk politikáját állandóan és hűségesen követve, szakmai tudásunkat mélyítve kell előbbre vinni művészetünket.

A II. Kongresszus határozatának szellemében kapott Szövetségünk bírálatot a Párttól, amely hozzásegített minket ahhoz, hogy a kommunista aktívát megalakítsuk, a területen a klikkszellem felszámolását megkezdjük és a kulturális egységfront elvi alapját a Szövetség átszervezését, valamint az egész színház- és filmterület egészséges vérkeringését megindítsuk. A Szövetség vezetőségét, a Major elvtársat és engem ért bírálat túlnőtt a szövetségi kereteken, egész színházi és filméletünket mozgásba hozta, az alulról jövő bírálatot megindította, máris az új káderek sorát hozta felszínre, és biztos kiinduló pontját képezi a kritika-önkritika kifejlődésének, a klikkszellem csírájában való megfojtásának.

¹⁸⁹ Örkény István: *Különös házasság*. Bemutató: Magyar Színház, 1950. május 21. Rendező: Orosz György-Somlay Artúr.

¹⁹⁰ *Talpalatnyi föld* (Bán Frigyes, 1948)

¹⁹¹ *Felszabadult föld* (Bán Frigyes, 1951)

¹⁹² *Kis Katalin házassága* (Máriássy Félix, 1950)

¹⁹³ *Becsület és dicsőség* (Gertler Viktor, 1951)

¹⁹⁴ *Gyarmat a föld alatt* (Makk Károly és Szemes Mihály, 1951)

¹⁹⁵ Urbák Ernő: *Gál Anna diadala* – színmű/vígjáték három felvonásban

¹⁹⁶ Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze díjat 1990-ig adományozták a szocialista kultúra fejlesztése terén kimagasló érdemeket szerzett művészek részére. A díjazás nyugdíjkiegészítéssel járt. 1990-2011 között a Magyar Köztársaság Kiváló Művésze díj nevet viselte, 2011 óta Magyarország Kiváló Művésze díjként adományozzák.

¹⁹⁷ A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze díjat szintén a szocialista kultúra fejlesztése terén kimagasló érdemeket szerzett művészek részére adományozták. A díjazás nyugdíjkiegészítéssel járt. A díj neve 1991 és 2011 között A Magyar Köztársaság Érdemes Művésze díj lett, 2011-től a Magyarország Érdemes Művésze díj nevet viseli.

Nagy segítséget jelentett területünk számára az I. Írókongresszus,¹⁹⁸ ahol Révai és Horváth elvtársak felszólalásai útmutatások a mi művészetünk számára is. *A sematizmus elleni harc* nemcsak drámaírónak és forgatókönyvírónak a küzdelme; legnehezebb küzdelme ez a rendezőnek és a színésznek a sablonos beállítások ellen, az önmutogatás, a pártos állásfoglalás hiánya, a könnyebb út keresése számtalan megnyilvánuló jelenségeivel szemben.

A legutóbbi hónapokban újabb hatalmas fejlődésű távlatokat nyitó segítséget kapott területünk. Filmművészeink több hónapig érezhették a baráti Szovjetunió közvetlen segítségét a nagy szovjet filmrendező és teoretikus Pudovkin¹⁹⁹ elvtárs személyében. Pudovkin elvtárs közvetlen gyakorlati tanácsai, munkamódszer átadása egészen biztosan már következő filmjeink minőségében lemérhetőek lesznek. Előadásai, elméleti hozzászólásai egész filméletünket – és nem kevésbé színházi életünket – mozgásba hozták, művészeink Pudovkin elvtárs megállapításait idézik (a híres „füst és tűz” példa) és az ő pártos szellemében szállnak síkra az irodalmibb forgatókönyvért, az elmélyültebb rendezői és művészi munkáért: az élet megismeréséért, mint a jó művészi alkotás alapfeltételéért.

Színházi életünk a vidéki hét megrendezésével és a színházak átszervezésével, jobban mondva fejlesztésével kapott új erőt Pártunktól, államunktól. Először fordult elő hazánk történetében, hogy az összes vidéki színházak egyszerre bemutatkozhattak Budapesten. A hét lefolyása és az azt követő szövetségi vita kimagasló ünnep volt államosított színházi életünknek, fényes győzelme Pártunk bölcs kultúrpolitikájának, amely a vidéki színészeket felemeli, alábecsült szerepét megszünteti, áldozatkész, hősi munkáját jutalmazza.

A másik nagy eseménye színházi életünknek az évadvégi fejlesztés. Pártunk felfedte a budapesti színházi élet gyengéit, rámutatott a fejlődés akadályára: a Nemzeti Színház és a kis színházak közötti helytelen erőelosztásra. Hogy ez megszűnhessen és színházi életünkben egészséges művészi verseny alakulhasson ki, átformálta a budapesti színházi élet arculatát. Az új színház- és társulatbeosztás a Madách Színház és a Honvéd Színház létrejöttével egyrészt megszünteti a Nemzeti Színház monopolisztikus helyzetét és általános nivóemelkedést eredményez; másrészt az új nagy színházak létrehozásával segít a filmgyár szereposztási és egyeztetési nehézségei – kettős szereposztások bevezetésével – és így egyúttal filmjeink művészi színvonalát is emeli.

Azt mondhatják egyesek: közben megszűnt két színház, hol itt a fejlesztés? A válaszuk ez: nem látnak tovább az orruknál! Valóban megszűnt a Belvárosi²⁰⁰ és a Vidám Színház.²⁰¹ A Belvárosi Színház hivatását betöltötte: a mai magyar darabokért való harc ma már minden színházunk ügye, nem úgy, mint az államosítás előtt, sőt a Nemzeti vezetésének hibájából egy évig még az államosítás után sem volt kellőképpen az. A Vidám Színház profilját nem tudta kialakítani; ha minden színházunk feladatul kapja a vígjáték, szatíra megteremtését, reméljük, könnyebben megoldjuk ezt a nem könnyű feladatot. Viszont a két kis színház helyett létrejött a 110 színészt foglalkoztató Honvéd Színház,²⁰² a 72 színészt foglalkoztató Madách Színház, a

¹⁹⁸ 1946. Debrecen: A föelőadást Lukács György tartotta a kongresszus első napján, június 27-én, *A magyar irodalom egysége és feladatai* címmel. <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Spenot-a-magyar-irodalom-tortenete-1/vii-kotet-a-magyar-irodalom-tortenete-19451975-i-irodalmi-elet-es-irodalomkritika-740F/a-korszak-irodalmi-elete-745D/a-felszabadulastol-a-fordulat-eveig-munkakozosseg-745E/az-irodalmi-egység-programja-7531/az-első-irokongresszus-7536/>

¹⁹⁹ Vsevolod Illarionovics Pudovkin (1893–1953) orosz filmrendező, a montázstechnika kialakítója, a magyar dramaturgia mestere, Háy Gyula tanára és mentor-munkatársa Moszkvában.

²⁰⁰ Belvárosi Színház: 1918-tól többek között Bárdos Artúr, Heltai Jenő és Lengyel Menyhért vezetésével működött a mai Petőfi Sándor utcában. A 2. világháború alatt csődbe jutott, majd a háború végéig az épület híradómoziként üzemelt. 1945–1948 között Bárdos Artúr, majd Simon Zsuzsa és Szendrő Ferenc volt az igazgatója. 1951-től Katona József Színház néven a Nemzeti Színház kamaraszínháza lett.

²⁰¹ Vidám Színház: 1942 és 1944 között működött a Nagymező utcában, műsorán főleg hazai szerzők vígjátékai szerepeltek.

²⁰² Honvéd Színház: 1950 ősztől a korábbi Bányász Színház Honvéd Színházként működött tovább. Elsősorban vidéki honvédalakulatoknak és üzemi kultúrotthonokban tartottak előadást. Budapesti előadásait a Honvédség

körülbelül 110 színészt foglalkoztató Falu Színház²⁰³ – a Madách Színház helyén –, és bejött a művészet periferiájából, a körútról a Kamara Varieté és Vidám Színpad²⁰⁴ néven új esztrád feladatokat old meg.

Ma talán még sokan nem is látják elég nagynak színházi életünknek ezt a hatalmas fordulatát. A művészi fejlődés eredményeit hamarosan bizonyítani fogják maguk a színházak. De hadd beszéljek egy kézzelfogható eredményről. Az alaptársulatok bővítésével és a segédszemélyzet állandó szerződésével – és az új vidéki színház megteremtésével több, mint 250 új színész került szerződésbe. Meghallgatásukon több tehetségre bukkantunk. Ez egyúttal nagy lépés volt az úgynevezett színész-munkanélküliség végleges felszámolására is.

Ez a rövid áttekintés korántsem vetette fel film- és színházművészetünk fejlődésének másfével eredményeit. De távlatból és a legszembetűnőbb fejlődési pontok megmutatásával jelezni kívánta azt a hatalmas változást, amely ezalatt az idő alatt területünkön végbement.

Vizsgáljuk meg a Szövetség munkáját. Ha Szövetségünk munkáját egész életünk fejlődésébe beágyazva nézzük, akkor válik csak világossá, milyen hatalmasak feladataink. Másképp fogunk tekinteni eredményeinkre és másképp hibáinkra, ha így vizsgáljuk meg munkánkat. Eredményeinkből sokkal többet tulajdoníthatunk országunk és a béketábor erősödésének, hibáinkra sokkal nagyobb felelősséggel kell néznünk. Nemcsak a Szövetség vezetőinek, nemcsak a közgyűlésen megjelent kartársaknak, hanem az összes színházi és filmdolgozóknak kötelességük, hogy teljes tudásukkal, felelősségteljesen segítsenek felszámolni Szövetségünk eddigi munkájának hibáit és azokat megszüntetendő, mind nagyobb részt vállaljanak a Szövetség leendő eredményeiből. Közgyűlésünk csak első állomása legyen a számadásnak. Dolgozó népünknek, hazánknak tartozunk azzal, hogy ezt a számadást megtéve, közös erővel oldjuk meg közös művészetünk sok-sok problémáját.

Tisztelt Közgyűlés! Engedjék meg, hogy ezután rátérjek Szövetségünk eddigi munkájának ismertetésére. Másfél éves működésünk három nagyobb periódusra osztható:

1. Megalakulásától az 1950. szeptemberében tartott I. Színházi Konferenciáig. Ez alatt az idő alatt a Szövetség az alakulás nehézségeivel küzdött. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy ez a szakasz munkánk eredményesebb részei közé tartozik. Mind számban sok rendezvényt, vitát, ankétot tartottunk, mind minőségileg kezdetnek jó eredményeket értünk el a művészi bírálat és önbírálat megindulása terén. Ennek a periódusnak a végét a Szövetségünk életében jelentős Színházi Konferencia zárta le.
2. Az I. Színházi Konferenciától az év tavaszáig, Pártunk bírálatáig. Erre a periódusra a majdnem teljes leállás jellemző. Rendszertelenül és kapkodva összeállított kevésszámú viták, a vezetőségi ülések hiánya négy hónapig, anarchia és dezorganizáció, - ezek a tünetek. Ezért az óriási kiesésért a felelősség elsősorban engem terhel, - aki ebben a periódusban egyedül vezettem a Szövetség ügyét. Ez a felelőtlenség, mely részben őszi túlterheltségem, de elsősorban saját rossz hozzáállásomból fakadt a múlt év végén, lejáratva a Szövetség tekintélyét, azt sóhivatallá tette a művészi dolgozók szemében. Én magam csak a Párt kritikája után döbbsentem rá ennek a nagy felelőtlenségnek súlyos következményeire: az ellenség örült és látta hasznát annak, hogy a mi Szövetségünk hallgatott, nem dolgozott, lejáratva magát, ennyivel is tovább élhetett a suttogás, zavarosban halászás, az ellenséges ideológia burkolt terjesztése.

Házában és a Kamara Mozi helyiségében rendezték meg. Repertoárján kortárs magyar és szovjet drámák valamint magyar klasszikusok alkották. 1951. végétől Magyar Néphadsereg Színháza néven a Vígszínház felújított épületébe költözött.

²⁰³ Állami Faluszínház: Az 1951-ben alapított színház feladata az volt, hogy a vidéki színházak tájékoztatásai által nem látogatott kisvárosok és községek színházi ellátását biztosítsa. Több kis (prózai és zenés) társulatból állt, amelyek járták az országot. Első igazgatója Mátrai István volt, központi helységük Budapesten, a Madách téren volt. A színház 1955-től felvette az Állami Déryné Színház nevet.

²⁰⁴ Vidám Színpad: 1951-től működött a Ráday utcában.

3. A 3. periódus a Párt bírálatából a mai közgyűlésig tartott. Ez a periódus a szövetségi munka újjáéledésének, a Szövetség átszervezésének jegyében folyt. Elsősorban megalakult a kommunista aktíva és aktíva-vezetőség és megkezdte munkáját mind a régi hibák felszámolására, Major elvtárs és az én munkám bírálatával, mind az új feladatok megoldására. Az alulról jövő kezdeményezések, a vidéki hét magas színvonalú lebonyolítása, a sajtóvita, közgyűlésünk előkészítése már mind a kommunista aktíva vezetőség segítő munkájának eredménye.

Ha másfél éves munkánk megnyilvánulásait számba vesszük, a következő képet kapjuk: az elnökségi és vezetőségi üléseket nem beleszámítva, a Szövetségnek 164 különféle rendezvénye volt. Részletezve:

a.) Általános jellegű rendezvényei a következők voltak:

Egynapos konferenciák	2
Gyűlések	4
Fogadások	13
Szakmai előadások	40
Ankétok, viták	34
Kiállítás	1
Klubnapok	4

b.) Szakosztályi ülések, értekezletek.

Szakosztályi ülések	25
Értekezletek, bizottsági ülések	31

A rendezvények, tárgyukat tekintve, a következő képet mutatják:

Egésznapos konferenciák: az egyik 1950. szeptember 15–16-án az I. Színházi Konferencia, amely Major Tamás, Gellért Endre és Horvai István referátumai alapján színházaink, drámairodalmunk, kritikánk és színinevelésünk kérdéseit vitatta meg. A másik 1951. július 7–8–9-i vidéki színházi konferencia, amely a hat vidéki színház pesti bemutatóelőadását és színházi munkáját értékelte egy színházért félnapos vita keretében. A vitavezetők és előadók Gáspár Margit, Both Béla, Horvai István, Major Tamás, Marton Endre, Szendrő Ferenc voltak.

Gyűlések: több alkalommal békegyűlést tartottunk a többi művészeti szövetségekkel közösen. Pártunk II. Kongresszusáról beszámoló gyűlést tartottunk. A fogadásokat előadással, beszélgetéssel kapcsoltuk össze. Nagyobb részüket a Kultúrkapcsolatok Intézetével vagy az MSZT-vel közösen rendeztük. A legjelentősebb találkozások szovjet vendégeinkkel voltak: Pudovkinnal több alkalommal, Obzracovval,²⁰⁵ Szimonovval,²⁰⁶ Avanyeszovával.²⁰⁷ Rajtuk kívül népi demokratikus színházi és filmküldöttségekkel (román, cseh, lengyel stb.), valamint George Sadoullal²⁰⁸ volt fogadással egybekötött találkozás. Ezekről jegyzőkönyvet vezettünk.

Szakmai előadások: 20 színházi előadás, 17 filmelőadás, 3 rádióelőadás. Meg kell említeni, hogy a szakmai előadások többségére nem a szakma dolgozói jártak el.

²⁰⁵ Szergej Vlagyimirovics Obzracov (1901–1992) szovjet-orosz bábművész, színész, rendező, színházi író.

²⁰⁶ Konsztantyin Mihajlovics Szimonov (1915–1979) szovjet író, költő, drámaíró.

²⁰⁷ A. A. Avanyeszova, filmrendező, <https://filmhirdokonline.hu/watch.php?id=10272> . *A világ ifjúsága* című filmért Elnöki Tanács díjat kapott.

²⁰⁸ Georges Sadoul, francia filmkritikus.

Ankétok, viták: Jelentősebb filmviták: *Szabóné, Dalolva szép az élet*²⁰⁹ (Pudovkin elvtárs részvételével), *A világ iffúsága* (Avanyeszova részvételével), stb. Jelentősebb filmankétok: „*A forgatókönyv felépítése*”, „*Színjátszás és rendezés kérdései filmjeinkben*”. Jelentősebb színházi viták: *Ellenségek*,²¹⁰ *Hétköznapi hősei*,²¹¹ „Három új magyar darab”, *Legény a talpán, Tamás bátya kunyhója, Ljubov Jarovája* stb. voltak.

Egy színházművészeti kiállítást tartottunk (1950. II.19 – III.19.), amelyen legjobb díszlet- és jelmeztervezőink: Oláh Gusztáv, Fülöp Zoltán, Varga Mátyás, Fábri Zoltán, Márk Tivadar, Nagyajtai Teréz, K. Soós István stb. állítottak ki. A kiállításért, amely első volt a felszabadulás óta, élénk érdeklődés kísérte.

Klubnapok. A múlt évben néhány esti műsoros klubnapot rendeztünk nagy érdeklődés mellett. Saját hibánkból maradt abba ez a jó kezdeményezés.

Szakosztályi ülések. A legtöbb alkalommal a dramaturg-kritikus szakosztály ült össze, amely 1950. tavaszán hozzáfogott XIX. századbeli drámai hagyományaink feltáráshoz. A munka egy idő múlva a Szövetség vezetőségének hibájából abbamaradt.

Értekezletek, bizottsági ülések. Ezeken az üléseken dolgoztak a Szövetség vezetősége által 1951 tavaszán kinevezett bizottságok. A vidéki bizottság Marton Endre vezetésével itt készítette elő a „Vidéki hetet”, utazásokat szervezett a vidéki színházakhoz.

A patronázsbizottság segítette az országos kultúrversenyeket zsűrizéssel, a Népművészetek Háza elvi segítséggel. A Sztanyiszlavszkij-bizottság eredménytelenül működött a Sztanyiszlavszkij-körök tanrendjének összeállításában, az elvi határozatokon túl nem jutott.

Több színházigazgatói értekezletet tartottunk a Szövetségben 1951. májusában az évad előkészítése és műsorterv kérdésében.

A különböző szövetségi viták jegyzőkönyveit a színházaknak, filmgyárnak és egyéb intézményeknek szétküldtük.

A „*Színház- és Filmművészet*” című folyóiratunk 1950. októberében megindult és megjelent 11 szám.

A Szövetség munkájának eredményei és hibái.

A számszerű kimutatás biztató képe után térjünk át a számok mögött meghúzódó tartalomra és az elmulasztott tartalomra, a hiányzó számokra. Ha munkánk eredményeit vizsgáljuk, kétségtelenül találunk nem is kis eredményeket.

1.

Az első, látszólag nem nagy, de fontos eredmény az, hogy a Szövetség létezik, fejlődik. Másfél év minden mulasztása ellenére kitermelte a Szövetség helyes szervezeti formáit (amelyek alapjai a jelenlegi átszervezésnek), egy sor gyakorlati tapasztalatot szereztünk, éppen a hibák feltárása kapcsán. A színházi- és film-közvélemény most már tudja, hogy mi a Szövetség és

²⁰⁹ *Dalolva szép az élet* (Keleti Márton, 1950.).

²¹⁰ Gorkij, Makszim: *Ellenségek*. Bemutató: Miskolci Állami Nemzeti Színház, 1950. november 7. Rendező: Bozóky István.

²¹¹ Mándi Éva: *Hétköznapi hősei*. Bemutató: Miskolci Állami Nemzeti Színház, 1950. január 11. Rendező: Szendrő Ferenc.

felismerte fontosságát, bár még a közgyűlés-előkészítő gyűléseken is sokan tették fel a kérdést, hogy mi a Szövetség. Tehát az első eredmény: megvan a feltétele a jó munkának.

2.

Másfél év alatt két jelentős elméleti konferenciát tartottunk. A tavalyi első színházi konferencia legnagyobb értéke: az elmélet iránti érdeklődés felkeltésében rejlett. További érdeme, hogy több fontos elvi kérdést felvetett, vita tárgyává tett és tisztázott (pl. „Kettős kötöttségű hős”, kritika kérdése, színjátszásunk helytelen irányai: ösztönösség, naturalizmus, önmutogatás stb.), harcolt a burzsoá befolyás ellen (Várkonyi, Apáti önkritikája, Gyárfás darabjának bírálata stb.). A konferencia legnagyobb hibája az volt, hogy nem hatott ki eléggé a színházi munka gyakorlatára (elsősorban a Szövetség hibájából), nem vitte tovább az elméleti vita eredményeit. Másik hibája volt, hogy aránylag keveset foglalkozott a *színészi alkotás konkrét* kérdéseivel, holott a színészek elsősorban ezt várták a konferenciától.

Ez utóbbi szempontból viszont hatalmas haladást jelentett a Vidéki Hét alkalmából rendezett háromnapos konferenciánk. Egy-egy gyakorlati kérdés kapcsán (előadás, színészi játék, bírálatok) vetődtek fel az elméleti kérdések. Csordultig telt a pohár vidéki színészeinknél. Az elméleti érdeklődés, a tanulásvágy kimondhatatlanul nagy. És meg kell mondani, hogy vidéki kollégáink sokkal merészebben vetettek fel egy sor elméleti kérdést (ellenségek ábrázolása, humor és realizmus stb.), bátrabban vitatkoztak, bíráltak és szólaltak fel, mint bármilyen alkalommal pesti kollégáik. Ez egyrészt öröndetes jelenség vidéki színészetünk egészséges fejlődése szempontjából, másrészt igen elgondolkasztó: pesti színészeinknél az elmélettel, mesterségükkel való foglalkozást gyakran elnyomja a sok színházon kívüli elfoglaltság (sok esetben a külön pénzkereseti lehetőség), plusz az, hogy pesti színházunk belső szelleme nem olyan felszabadult, mint a vidékieké (ehhez erősen hozzájárultunk Major elvtárssal hibáink elkövetésekor). A Vidéki Hét nagy eredménye az is, hogy gyakorlati utóhatása rendkívül gyümölcsöző. A Hét konkrét következménye Gellért Endre vendégrendezése Kaposvárott, ugyanott Major Tamás vendéjátéka a *Tartuffe*-ben és a *Liliomfi*-előadás kijavítása a kecskeméti társulatnál.²¹² Ezek csak részletpéldák, a vidéki kartársak biztos sokkal bővebben be tudnak számolni a Vidéki Hét utólagos gyümölcsöző hatásáról.

3.

A Szövetség eredményei közé tartoznak egyes jól sikerült *szakmai viták*, amelyek a kritikai szellem kialakulását mozdították elő és hasznos segítséget jelentettek a további munkában. Kiemelkedő volt a *Dalolva szép az élet* vitája, amelyen Pudovkin elvtárs felszólalt és nagy segítséget adott egész film- és színház-életünknek. Az egyes *bizottságok* létrehozása és főleg a Vidéki Bizottság jó működése is eredményünk. Jelentős lépés volt a *folyóirat* megindítása. Ha a folyóirattal alaposabban foglalkozni fog a Szövetség vezetősége (eddig teljesen elhanyagolta) és tegyük hozzá, *olvasóközönsége* is, tehát ha bírálatot kap, minden lehetőség meg van arra, hogy betöltse hivatását és nívós, érdekes szaklapunkká váljék. Nagy segítséget jelent mindnyájunknak a Főiskola Tudományos Osztályával közösen szerkesztett *Színházi Tájékoztató*, amely a szovjet színművészet eredményeit is ismerteti, szovjet cikkeket magyar fordításban. Megjegyzendő, hogy hamarosan átalakul színház- és filmtájékoztatóvá.

A felsorolt eredmények nem jelentik egészében a Szövetség jó munkáját. A párttól kapott bírálat is hangsúlyozta, hogy a Szövetség csak részfeladatokat oldott meg és nem is mindig a legfontosabbakat. Ez világosan kitűnik eredményeink felsorolásánál is. Legfontosabb feladatunkat: a *művészi közvélemény* megteremtését, művészeink szakmai, politikai nevelését, elvi kérdések rendszeres kidolgozását nem oldottuk meg.

Nézzük meg, mik voltak legnagyobb fogyatékoságaink.

1.

²¹² Szigligeti Ede: *Liliomfi*. Bemutató: Katona József Színház, Kecskemét, 1951. szeptember 1. Rendező: Békés András.

Nem oldottuk meg a rendszeres szakmai-ideológiai képzést. A Sztanyiszlavszkij-kör tanrendjét sem dolgoztuk ki, a dramaturg-tanfolyam sem indult meg. A Sztanyiszlavszkij-körök meg nem indítása azért is súlyos hiba volt, mert már évek óta gazdátlanul léteznek Sztanyiszlavszkij-körök egyes színházakban. Ezek esetlegességüknél fogva többnyire alacsony színvonalukkal, kapkodóan összeállított előadásaikkal semmiképpen sem alkalmasak arra, hogy a szovjet művészet nagy alakjának nevét viseljék. A Szövetség hanyagságával, azzal, hogy nem vette kézbe a Sztanyiszlavszkij-körök irányítását, az egyes igazgatók többszöri kérése ellenére, azzal, hogy nem ellenőrizte legalább a színházban működő körök munkáját, nagyban hozzájárult Sztanyiszlavszkij nevének és ennek a népszerű oktatási formának diszkreditálásához. Bár a Szövetség részéről teljesen negatív a Sztanyiszlavszkij-körök felé végzett munkája, azt mégis meg kell állapítani, hogy ez az oktatási forma – minden gátló körülmény ellenére – népszerű dolgozóink körében és alig várják a jó, új Sztanyiszlavszkij-köröket.

2.

A Szövetségben rendezett viták összeállítása eklektikus volt. Az egyes viták az események nyomában kullogtak, egyes színházi viták gyakran 3-4 hónappal a bemutatók után kerültek megrendezésre, így minden gyakorlati jelentőség nélkül, „akademikus-vita” jelleggel bírtak. A filmviták többsége is jóval a bemutató után zajlott le. Egyetlen esetben nem tartott a Szövetség előzetes alkotó vitát, olyan összejövetelet, ahol az elkészült, de még be nem mutatott művet bíráltuk volna, azzal a szándékkal, hogy javítunk az alkotáson.

Az „akademikus-vita”, az „utólagos hibakeresés” egyik jellemzője ankétjainknak. Másik, a kiválogatott előadók és a hozzászólók szűk köre. Ez a megnevezetlenül is ismert kör igen „magas színvonalon”, a megjelentek számára többnyire érthetetlen tolvajnyelven és elvont problémákon vitatkozott. Jellemző eset erre a *Ljubov Jarovája és Apák iffúságá*-nak közös vitája, ahol Hont elvtárs előadását Major elvtárs, Gellért Endre és én bíráltuk a végkimerülésig, míg végre Gobbi Hilda felállt és be merte vallani – erős kritikai éllel a vitázók felé –, hogy ez számára tohuvabohu. Sok embert elrettentett a hozzászólástól ez a „magas színvonal”, félték, hogy letorkolják őket egyszerű felszólalásaikért.

Harmadik jellemző tünete a vitáknak: „a kincstári jelleg”. Ez főleg egyes filmvitákon jött napfényre, főleg a szovjet filmek ankétjain. Itt hivatalos, legtöbbször előre leírt felszólalásokban „megdicsérték” a nevezett filmet, de nem alakult ki komoly vita arról, hogy az illető film tanulságait hogyan kívánják felhasználni művészeink saját alkotómunkájukhoz, illetve alkotómunkájuk eddigi fogyatékosait hogyan fedték fel a szovjet magasabb rendű alkotómódszerekkel.

A viták rendszertelen kitűzése is sokat ártott. Egyes hónapokban hetente kétszer is tartottunk vitát, máskor meg egy hónapban egyet vagy egyet sem. A sűrű ankétozás eltávolította az embereket, mert minden pillanatban kaptak egy meghívót előkészítés nélkül, nem hittek – és joggal – a sűrűn rendezett viták komolyságában. Mindezek a hibák a tagságot nem tudták közel hozni a Szövetséghez. Érdektelen volt számukra, ami itt történik, hiszen az néhány ember ügye, – gondolták. Nem kérdezték meg a tagokat, melyek az őket érdeklő kérdések, miről vitatkozzunk. A mozgósítás, agitáció hiánya csak jobban hozzájárult, hogy vitáink, ankétjaink részvétlenségbe fulladjanak, vagy fokozódjék a bizalmatlanság a Szövetség rendezvényei iránt.

3.

Az I. színházi konferencián tett *ígéretünket nem valósítottuk meg*. A Sztanyiszlavszkij-körök és a dramaturg-tanfolyam elhanyagolásán túl, nem folytattuk a dramaturgia kérdéseinek tisztázását az új magyar dráma és forgatókönyv megsegítése érdekében, nem folytattuk a hagyományok feltárását. Ezzel lejárattuk Szövetségünk tekintélyét, kompromittáltuk Pártunk kultúrpolitikáját. Ennek következménye az lett, hogy a tagság, amelynek tanulósvágyát felkeltette a konferencia, enyhén szólva csalódott: a Szövetségben.

4.

Nem ismertettük kellőképpen és rendszeresen a *Szovjetunió és a népi demokrácia* film- és színházi eredményeit. Bár egyes előadásokon, vitákon, folyóiratban esetenként ez megtörtént, de a legutóbbi időkig (a *Színházi Tájékoztató* valamit enyhít a helyzeten) nem gondoltunk a szovjet tapasztalatok módszeres és mindenki számára hozzáférhető átadásáról. Ez a súlyos mulasztás sokakat visszatartott továbbfejlődésükben, másokat pedig nem segített közeledni felénk, a pártos művészet célkitűzései felé.

5.

A *film* nem kapott kellő hangsúlyt Szövetségünk életében, sem a vezetésben, sem a munkában. A Szövetség vezetősége, elsősorban Major elvtárs és én, közönyt tanúsítottunk a film kérdései iránt. Bár szavakban elismertük, hogy a „film” a legfontosabb „művészet”, a gyakorlatban mégsem tettünk semmit, hogy megismerjük égető kérdésüket és azokat a Szövetség napirendre tűzze, hogy segítsen e terület munkájában. Viselkedésünk tükrözi a két terület különállását, amely a gyakorlati életben is megfigyelhető az egyeztetési és szereposztási problémáknál, ahol az igazgatók saját tulajdonuknak tekintik a színészt és gyakorlatban szintén jóval előbbre helyezik a színház fontosságát a filmnél. Hogy ez az állapot a Szövetségben és azon kívül létrejött, hibásak a film vezetői, rendezői is, akik a szövetségben nem vettek részt elég aktívan. De elsősorban mi, a Szövetség közvetlen vezetői vagyunk hibásak, akik például Both elvtársnak a *Színház- és Filmművészet* 5. számában felvetett fontos kérdését a színészek közös felhasználásáról válasz nélkül hagytuk, nem tárgyaltuk meg. De nem foglalkoztunk komolyan a film egyetlen más elvi kérdésével sem.

6.

Mindezekhez az elvi hibákhoz járult a Szövetség munkájának teljes *tervszerűtlensége*, rendszertelensége. A vezetőségi ülések időpontját, bár kezdetben megállapítottuk, később állandóan változtattuk és így lehetetlenné vált a vezetőségi tagok rendszeres és pontos megjelenése. Sok esetben olyankor tartottunk vezetőségi ülést, amikor a vezetőség színésztagjai játszottak és nem jöhettek el. A vezetőségi üléseken meg nem jelent tagok ellen semmiféle szankciót nem foganatosítottunk, éppen gyakorlati elfoglaltságuk miatt, és minthogy számukra rendszeres reszortmunkát nem adtunk, felelősségérzetük is megszűnt a Szövetséggel szemben. Így lassan elmaradoztak a vezetőségi ülésekről vezetőségünk egyes tagjai, mások kezdettől fogva nem vettek részt a munkában, ismét mások, bár más területre helyezték át őket, megmaradtak előző szakmájuk vezetőségi tagjaként, újat nem nevezünk ki helyettük, ők maguk többé nem érezték kötelességüknek, érthetően, más terület vezetését. Én magam, aki a Szövetség titkára voltam, közel négy hónapig a Szövetség vezetésében teljesen minimális munkát végeztem, ez természetesen mélyen kihatott az egész vezetésre.

A vezetőség nem dolgozott ki nagyobb időre szóló munkatervet, sőt tulajdonképpen egy hónapnál nagyobb időre szóló *reális* munkatervet sem. Munkánk nagyobb részét ötleyszerűen összeállított, a vezetőségi üléseken hirtelen megbeszélt, az események nyomában kullogó havi munkaterv alapján végeztük. Ennek a „módszernek” nyomán Szövetségünk vezetősége elvesztette a szövetségi munka *perspektíváját* és szűk praktícizmusra, az egyes „nagyon fontos” színházi- és filmesemények utólagos vitájára korlátozta munkáját.

Ez a munkamódszer, a Szövetség vezetésében mutatkozó teljes fegyelmezetlenség azt eredményezte, hogy az egyes tagozatok, szakosztályok önálló munkát nem végeztek, munkájukat nem ellenőrizte senki. Így nem dolgozott például az Írószövetségbe azóta már átment kritikus-szakosztályunk, kevés összejövetelt tartott a Fábry eltávozásával gazdátlaná vált szcenikai szakosztály, de *szakosztályi* munkával nem dicsekedhet filmrendezői, színházrendezői és színészi szakosztályunk sem. Ezek a szakosztályok kizárólag plenáris üléseket tartottak és akkor sem a szakosztály vezetői, vagy a tagok, hanem a vezetőség, illetve a titkár jóvoltából. Ezeknek a súlyos hibáknak okai *elsősorban* Major elvtárs és az én hibás módszerű vezetésemben keresendő, amelynek elvi gyökerei Pártunk bírálatában rámutatott.

A hiányosság okai

Első oka a klikk-módszer, amellyel Major elvtárs és én a Szövetséget vezettük, és amely tulajdonképpen csak egy része volt a színházi élet egészében megnyilvánuló klikk-szellemnek. Méltán vetették fel a terület dolgozói, hogy Szövetség, Főiskola, Nemzeti, sőt Minisztérium – mindenütt Major és Horvai! És bár ténylegesen bizonyos fokig tiltakoztunk az ilyen sokféle ágazó munka ellen, a munkát végső fokon mégis elvállaltuk, s ami a legfontosabb, másokkal nem osztottuk meg. Tréfás panaszkodással hívtuk magunkat az „5 Retyezárnak” (Máté György *Görbe Tükre*ből)²¹³ ide tartozott Gellért Endre is, de azért egy kicsit büszkéek is voltunk rá, hogy éppen mi vagyunk az „5 Retyezár”, mi vagyunk a mindenütt *nélkülözhetetlen* vezetők.

Mi valójában nem törekedtünk arra, hogy klikket alkossunk, egymás érdekeit védjük, szűk csoport kezében tartjuk meg a hatalmat. De a munkamódszerünk, amely a nélkülözhetetlenség érzéséből, az önteltségből fakadt, – az, hogy csak egymás véleménye érdekelt bennünket és eléggé formálisan hallgattuk meg, illetve tettük magunkévá egy egyszerűbb színházi halandó észrevételeit, - elszakított bennünket a művészi dolgozók széles tömegeitől, nem hallottuk igazi hangjukat, véleményüket. Így tarthatta fenn magát a még kapitalista időkből művészvilágunkban itt maradt *suttogás* és *pletyka*, amelytől mi sem voltunk mentesek. Bár Major elvtárs igen erősen támadta azokat az általa meg nem nevezett művészeket, akik az eszpresszóban pletykáznak, de nem sokkal súlyosabb hiba-e az, ha a magyar színházi élet egyik igen felelős vezetője a vendéglői asztal mellett mond véleményt, általa nem is látott előadásokról, színészi munkáról?

A klikk, amelyet ma már Major elvtárral együtt világosan látunk, hogy létezett, székhelye a Nemzeti Színház igazgatói irodája (néha a szemben lévő nyilvános étterem) volt, itt vitattuk meg előre a Szövetség munkatervét, a Főiskola rendezői tanszak kérdéseit és a szűken vett szakmai, rendezői problémáinkat egyaránt. Ezeken a beszélgetéseken alakult ki közös véleményünk sok kérdésben: emberekről, előadásokról, alakításokról, elsősorban azok hibáiról. Ezt a szűk szemléletet, az iroda négy fala között kialakított véleményt vittük azután magunkkal és megváltoztathatatlanul.

Ez a klikk-szellemből, nélkülözhetetlenség-érzésből, mások hibáinak felkutatásából álló egészségtelen és lezárt szemlélet, majd vezetési mód „eszmei” alapja a *szakmai arisztokratizmus* volt. A szakmai arisztokratizmus első és legnyilvánvalóbb megjelenési formája a *káderkérdésnél*, a káder-kiválogatásnál, az új káderek beállításánál tűnik fel. A Szövetség rossz munkája a rossz kádermunka eredménye. Elméleti felkészültségének kisebb volta, esetleges emberi gyengesége, vagy régebbi, nem eléggé harcos kiállása miatt senkisémet volt „elég jó” nekünk az egyes munkák elvégzésére. Így a munkák elvégzetlenül maradtak „káderhiány” miatt vagy „túlterheltségből” kifolyólag. A szakmai arisztokratizmus volt a gyökere annak a *bizalmatlanságnak*, amely elsősorban Major elvtársban fejlődött ki a saját maga nevelte kádereivel szemben is. (A bizalmatlanság úgy értendő, hogy nagyobb, önálló feladatot rábízni nem mert.) De ez a bizalmatlanság az én Úttörő Színházbeli munkámban is kifejeződött, amikor a gyermekhősök szerepeire állandóan vendégszínházakban gondolkoztam, a társulat fiatal tagjaiban nem volt meg a bizalmam. Ezt a helytelen káderpolitikát az élet cáfolta meg Sebők Margit Ványa alakításával. De ez a bizalmatlanság ugyanakkor melegágya volt az elégedetlenségnek, amelyben a jogos keveredett a jogtalannal. Csak a káderek erényeinek felismerése és az azt erősítő bizalom hozhat tiszta képet művészi életünk bármely területén, ez ugraszthatja ki az új kádereket és ez állíthatja vissza helyükre az érdemtelenül előre tolazkodókat.

Az új káderekkel szembeni tartózkodó, bizalmatlan álláspont volt az oka annak, hogy nem mozgósítottuk a Szövetségben a tagságot, hogy nem kaptak részfeladatokat, vagy akár nagy

²¹³ MÁTÉ György, *Görbe tükör* (Budapest: Atheneum, 1949)

feladatokat káderek és így nem volt bázisa a Szövetség munkájának. *A vezetőség elszakadt a tagságtól*, a tagságot nem érdekelte a vezetőség munkája. Így nem alakulhatott ki minden jó munka alapvető feltétele: a *kritika-önkritika*. A bírálat elnyomásának különböző formái voltak a Szövetségben: a legtöbb esetben az, hogy módot sem adtunk a bírálatra, mellőztük a tagság véleményét. Így nem alakulhatott ki a Szövetségben, mint ahogy az egész színházi életben sem, az őszinteség, kölcsönös bizalom, egymás munkája értékelésének a légköre.

A második ok, amely a Szövetség munkájának hiányosságait előidézte: a kommunista aktíva és aktíva-vezetőség – általában a pártszerű vezetés – hiánya. Valóban, azok a vezetői módszerek, amelyeket Major elvtárssal alkalmaztunk, nem nevezhetők pártszerűeknek. Bármilyen okból is nem jött létre idejében a kommunista aktíva, most már belátom, hogy annyira nem éreztük létszükségletnek, hogy nélküle nem tudnánk dolgozni. Ez mindenképpen a pártszerűtlen munkamódszerek elburjánzását jelentette munkánkban.

Ilyen módon fordulhatott elő, hogy a pártönkívüli művészeket szinte egyáltalán nem vontuk be a munkába, de még a párt-tagokat sem aktivizáltuk. Ez a vezetés, ez a káderpolitika semmiképpen nem felelt meg Pártunk célkitűzéseinek a *kulturális egységfront* kérdéseiben. Most már világos, hogy mi bár felszólalásainkkal, gondolatainkkal a kulturális egységfrontért, a kispolgári csökevények és az ellenséges ideológia ellen küzdöttünk, tettünkkel, vezetésünkkel hátráltattuk az egységfront kialakulását.

Rossz volt a Minisztériummal a kapcsolatunk. A Filmfőosztállyal szinte semmi kapcsolatot nem tartottunk, a Színházi főosztállyal viszont túl nagyot s pártszerűtlenül. A legkisebb ügyet is telefonon megbeszéltük a színházi főosztály akkor vezetőjével, Berczeller elvtárssal. Így a Szövetség bizonyosfokig függő része volt a Minisztériumnak, de meg kell mondani, nemcsak a Minisztérium hibájából.

Tisztelt Közgyűlés! Kedves Elvtársak! Június hónapban a Párt bírálata után megalakult a kommunista aktíva és aktíva vezetősége. Az aktíva-vezetőség elkezdte munkáját, amely elsősorban a párt bírálatának érvényre viteléből, másrészt a Szövetség átszervezéséből állt. Ennek megfelelően megindult a vita a sajtóban és a kommunista aktíva ülésein a Szövetség bírálatáról, Major elvtárs és az én hibáimról. Élesen megindult az alulról jövő kritika, számos elvtárs és pártönkívüli szólt hozzá a kérdéshez. Az azóta eltelt idő megmutatta, hogy a párt-aktíva létrehozása gyökeresen megváltoztatta a Szövetség munkamódszerét és helyzetét a színház- és filmvilágban. Példa erre a Vidéki Hét és a mai közgyűlés iránti széles érdeklődés és az aktív részvétel. A kommunista aktíva további feladata az lesz, hogy segítse, bírálja a Szövetség vezetőségének munkáját, hogy tartsa ébren a bátor kritika szellemét a tagságban, s ezzel szüntesse meg a klikk-szellemnek még a csíráját is, hogy őszinte elvszerű támogatással segítse az egységfront kialakulását.

Még egyszer vissza kívánok térni a minket ért bírálatra. A magam részéről azt szeretném újból elmondani, hogy teljes súllyal érzem a bírálat jelentőségét, és minden erőmmel azon leszek, hogy munkámban ezek a hibák ne ismétlődhessenek meg. Minden tehetséggel, képességgel a kulturális egységfrontot kívánom szolgálni, hazánk szocialista művészetének kifejlődését. Teljes erőmből továbbra is harcolni fogok minden ellenséges ideológiai megnyilvánulás ellen. Major elvtárssal a klikket – bátran mondhatjuk el mindketten, - megszüntettük. Persze ez még nem elég: a klikk gyökereit kell megszüntetni magunkban, a pártszerűtlen vezetési módszereket, a szakmai arisztokratizmus jelentkezéseit, az önteltséget. Azon leszünk, hogy ezeket a gyökereket is kiirtsuk magunkból.

Még valamit, Major elvtárs felé. A kommunista aktíva-ülésein elhangzott felszólalása, amely felületes és kapkodó volt, azt a benyomást keltette, – és joggal – művészeink között, hogy Major elvtárs csak formálisan fogadja el a kritikát, de nem néz elég mélyen saját működésébe, nem érzi a felelősséget ebben a kérdésben. Nem hitték el önkritikája őszinteségét: Major elvtárstól azt várjuk, hogy példamutató kommunista módon tárja fel összes hibáit, hogy tanuljunk belőle

mi is; ne kövesse el máskor ő sem. Ezzel szeretném megindítani a nyilvános kritikai hangot Major elvtárs közt és köztem.

A Szövetség előtt álló feladatok

A Szövetségre, tisztelt Közgyűlés, komoly feladatok várnak. Pártunk II. Kongresszusán Révai elvtárs beszédében kijelentette: Szövetségeinkre vár a feladat, hogy a kulturális egységfrontot, a széles nemzeti egységfrontot megteremtsék az antiimperializmus platformján, a hazaszeretet platformján. Az útját is megjelölte Révai elvtárs: nyílt elvi viták, szabad bírálat, a klikk-szellem felszámolása, a suttogás, sértődés, hiúság megszüntetése. Ez a feladat áll előttünk, és ebben benne foglaltatik színház- és filmművészetünk jövője. Ha a Szövetség jól dolgozik, ha bevonja a pártonkívülieket szélesesen a munkájába, ha tanítani fogja a terület dolgozóit és fóruma lesz az elvi kérdéseknek, ha szabadon engedi az építő bírálatot és így érdekeltté teszi a tagságot a Szövetség életében való részvételre, akkor egész színházi- és filméletünk, mindnyájan hallatlanul megerősödünk, fejlődünk.

A. Hogy ezt a célját a Szövetség elérhesse, át kell szervezni szervezetileg is.

- Az elmúlt másfél év bebizonyította, hogy az eddigi szervezeti felépítés nem segíti a különböző területeken dolgozók, azonos szakmájúak közeledését, mert eddig úgynevezett területi szervezet volt (filmtagozat, színházi tagozat stb.) és nem szakmai (színész-rendező, dramaturg stb.). Azonkívül az egyes területeken belül a szakosztályok (pl. filmrendező) önmagukban gyengék voltak, így a Szövetségi munka kizárólag külső megnyilvánulások felé tolódt (ankét, vita), általános jellegűvé vált (színház, vagy filmvita), de nem segítette elő az egészséges szakmai munkaközösségi munkát, a mesterségbeli tudás fejlesztésének, az eszmei tartalom konkrét kifejezése kérdéseinek megoldását. Helyesebb tehát a szakmai felosztás, mert egyrészt közelebb hozza a különböző területek azonos szakmájú dolgozóit, másrészt elősegíti a munkaközösségi munkát, az elvi kérdések megoldását, a fejlesztő bírálatot, a tapasztalatcserét.

- Az Elnöki Tanács és a Vezetőség kettőssége az Elnöki Tanácsot kizárólag reprezentatív jellegűvé tette. Ez nem helyes. Olyan megoldást kell találni, hogy egy nagyszámú vezetés egymás között felosztva a munkát, élénk részt vegyen a Szövetség vezetésében és ellenőrzést tudjon kifejteni.

- Kritikaink gyakorlatilag már átmentek az Írószövetségbe, sz Írószövetség újjászervezése alkalmából.

- Helytelen volt az, hogy a szocialista-realista színjátszás kérdéseit kívántuk megoldani az egységfront alapján és ugyanakkor kizártuk „szakmai egységfrontunkból” az operát. Pedig előttünk állt Sztanyiszlavszkij és Nyemirovics-Dancsenko példája, akik maguk is rendeztek operát s az operai játékot a színjátszás fontos és realista válfajának tartották. A prózai színházak és az operaház közötti kapcsolat mindkét terület számára rendkívül nagyjelentőségű.

B. Az átszervezés helyes végrehajtása érdekében teendőink a következők:

- *A Szövetség vezetésének megjavítása.* Pártszerű, a tagság aktív közreműködésére épülő vezetést kell létrehozni, melyet a kommunista aktíva vezetősége segít. A vezetés munkáját tervszerűvé kell tenni egyéves munkaterv alapján. A vezetésben, a munkatervben, egyaránt kellő súlyt kell kapnia az eddig elhanyagolt filmtérületnek. A vezetésben meg kell szüntetni azt a helytelen klikk-gyakorlatot, amely a múltban uralkodott; demokratikus vezetést kell létrehozni és abban nagy számban „teljes jogúan” vegyenek részt a pártonkívüli kartársaink!

- A Szövetség jelenlegi szervezeti felépítése, mint már kifejtettem, nem alkalmas a további, fejlett munkára. Egységes vezetésre van szükség, függetlenített titkárhelyetessel a megnövekedett feladatok elvégzésére. Váltsa fel a merev tagozati beosztást a szakmai, szakosztályi beosztás. Javaslattunk az, hogy legyen színész-rendezői (színház, film és rádió

területéről egyaránt), dramaturg, színház- és filmszcenikus, és egy zenei, opera és operett szakosztály.

- *Tagrevíziót* kell végrehajtania a Szövetség új vezetőségének egyrészt azért, mert új szakosztállyal bővül a Szövetség (Opera), másrészt mert sok jogosult tagfelvételi kérés van, főleg a filmterület és a vidéki színházak területéről. A tagrevízióval kapcsolatban van néhány elvi szempont, amelyet tisztáznunk kell:

- A Szövetség nem Szakszervezet, nem mindenki tagja, nem szégyen az, ha valaki nem tagja a Szövetségnek, azért még egyenértékű tagja a művésztsadalomnak. A Szövetség tagjait a munkában kitűnt dolgozók sorából veszi, de elméleti munkásságát az egész terület számára, tehát a nem tagok számára is végzi.
- Így a tagrevízió akkor lesz helyes, ha az elmúlt két évben legkitűnőbb eredményeket elért fiatalok és a már említett operai, film és vidéki dolgozók felvételén túl megnézi az esetleges kihagyandókat, azoknak a listáját, akik nem állták meg hazánk szocialista kultúrájának fejlesztésében méltón helyüket.
- A tagrevízióval kapcsolatban el kell érni, hogy tagjaink büszkék legyenek arra, hogy olyan szervezet tagjai, amelyben *kötelességük* a helyes, elvi bírálat alapján álló művészi közvélemény kialakítása, művészetünk elméleti kérdéseinek kidolgozása.

C. A közgyűlésünkön megválasztott új vezetőség legfontosabb feladatai:

- *A színház és film gyakorlati munkájának állandó értékelése*, általánosítása, új elvi problémák felvetése. Ennek végrehajtása érdekében első lépésként a Színház- és Filmművészeti Szövetség II. Országos Konferenciájának megszervezése. A Konferencia feladata az lesz, hogy olyan színvonalon, mint az I. Írókongresszus, felvessük alkotásunk legégetőbb kérdéseit, művészi munkánk legsúlyosabb fogyatékoságait. Célja, hogy tovább segítse, előre lendítse a terület gyakorlati munkájának fejlődését minőségi ugrással. Ezért a Konferenciát közérdekűvé kell tenni: nemcsak a tagok soraiban, hanem a terület összes dolgozó elött tervszerűen és lelkesen propagálni kell. Nagyon fontos, hogy ez a propaganda-munka ne csak a Konferencia megtartásáig tartson, hanem utána is, a Konferencia *eredményeinek* továbbadásával, gyakorlati megvalósításával. A Konferencia tematikája: színház- és filmdramaturgiánk, színészi alkotásunk, rendezői munkánk megoldására leginkább váró kérdéseink. A háromnapos konferencián egy téma megvitatása egy napig tart.

- Új vezetőségünknek meg kell oldania a szakmai-ideológiai nevelést, az *oktatás* kérdését a terület összes dolgozó felé. Ezen belül elsősorban a sokat ígért *Sztanyiszlavszkij-körök* munkájának rendszeres és módszeres megindítása. Hogy a Sztanyiszlavszkij-köröket a Szövetség valóban irányítani, segíteni tudja, a Párt határozata alapján, függetlenített munkatársat állít be, akinek egyetlen feladata a Sztanyiszlavszkij-körök anyagellátása, az anyag kiválogatása (esetleges lefordítása) és a színházak és a filmgyár számára bocsátása. Hogy e területen október hónap folyamán még megindulhasson az oktatás, annak előfeltétele a Szövetség jelenlegi Sztanyiszlavszkij-bizottságának újjászervezése. Ez halaszthatatlan feladata az új vezetőségnek.

A dramaturgok oktatását ebben az évben – a tavaly már beígért – *dramaturg-tanfolyamon* kell megoldani. Az előzetes elképzelés szerint 8 hónapig tartana és havonta egy tematikát dolgozna fel előadás és vita keretében. Az előadást a tanfolyam hallgatói közül, a fejlettebb dramaturg elvtársak maguk tartanák.

A fiatalok főiskolát pótló *stúdió-oktatásában*²¹⁴ is segítenie kell Szövetségünknek. A Stúdiót a Népművelési Minisztérium szervezi, illetve szervezte meg, tananyagát a Főiskola állította

²¹⁴ „A színészi realizmus megteremtése felé útmutató lépést tett a Nemzeti színház: *tagjai számára megalakította stúdióját*, amely elsősorban a fiatal színészek továbbképzésével foglalkozik, óráin azonban részt vehetnek a színház régebbi tagjai is.” – „Hét tantárgyat tanít a Nemzeti Színház stúdiója. Célja: a színészek továbbképzése”. *Magyar Nemzet*, 1949. okt.19., 5.

össze Szövetségünk képviselőinek meghallgatásával. A Stúdió még szeptember végén megindul az összes színházban. Szövetségünk kötelessége, hogy állandó elvi támogatást nyújtson mind a tanítás, mind a tanulás területén felmerülő kérdésekben.

Az oktatás közvetett formáját, a *tudományos munkát* meg kell indítani Szövetségünkben. A tudományos munkát a területről egy-egy feladaton időlegesen függetlenített munkaközösség végzi, megállapított terv szerint. A kidolgozandó témákat és a tudományos munkát végző kádereket a Népművelési Minisztérium Színház- és Filmfőosztálya a Szövetségre támaszkodva jelöli ki. A munkaközösség egyes tagjait a minisztérium függetlenítheti. A közeli jövőben a fontossági sorrend megállapításával a következő tematikák közül kell elindítani a kidolgozás munkáját: realista hagyományaink felhasználása, a dráma, rendezés, színjátszás, kritika területén egyaránt, a szovjet színház- és film hatása művészetünkre, a formalizmus és naturalizmus jelentkezése film- és színházművészetünkben, a mai hős ábrázolásának kérdései, új alkotómódszerek színházainknál és a filmnél, egyes nagy művészeink életpályájának feldolgozása stb.

Ahhoz, hogy a tanulást, szakmai- ideológiai színvonalunk emelését kellő sikerrel elvégezhessük, feltétlenül szükséges a baráti államok tapasztalatainak, eredményeinek rendszeres megismerése. Elsősorban pedig a Szovjetunió, amely film- és színházművészetében a gyakorlati és elméleti eredmények kincseskamrája. Sztanyiszlavszkij és tanítványai írásainak lefordíttatása és propagálása Szövetségünk legfontosabb feladatai közé kell, hogy tartozzon. A továbbiakban rendszeres ismertetése, elmélyült tanulmányozása szükséges a mai szovjet gyakorlatnak és a már leszűrt tapasztalatoknak. Folyóiratunkban ennek érdekében kell tovább építeni a *Színház- és Filmművészeti Tájékoztatót*; folyóiratunkban rendszeresen továbbra is helyt kell kapniuk szovjet elméleti cikkeknek. Szövetségünk ankétjain, előadásokon, vitákon ismertetnünk kell művészi dolgozóink széles rétegeivel ezt a felbecsülhetetlen értéket, amelyet még távolról sem kezdtünk el kihasználni. Tudományos munkánk megsegítésére fel kellene venni a kapcsolatot a megfelelő szovjet tudományos intézetekkel.

- Feladatunk, hogy megszüntessük *művészeink elszigeteltségét*, mind egymástól, mind a dolgozó népüktől. Ezen belül (a) létre kell hozni a színház és filmterület közeledését, amelynek első megnyilvánulása a közösen rendezendő II. Konferenciánk lesz. A színházak átszervezése is nagyban elősegíti a színház és film közötti feszült viszony felszámolását. Úgy hiszem, még előrébb lendítené a jó viszonyt a *közös rendezés* mind színházban, mind filmen. (b) Meg kell találnunk, *vidéki* színészetünk támogatásának leghathatósabb formáit. A vidéki héttel, a vidéki bizottság munkájával a kapcsolat megkezdődött. Meg kell azt erősíteni, minden módon. Pesti rendezőink közül Gellért Endre mutatott először példát, jelenleg Kaposvárott rendezi az *Ármány és szerelem*. Minden pesti rendező kövesse példáját és vállaljon az idén legalább egy vidéki rendezést. A vidéki bemutatókra való rendszeres leutazás és az előadás közös értékelése a kapcsolat másik formája. A tavaly már megindult ezirányú munkát szervezetté és rendszeressé kell tennünk. A vidéki színészek Szövetségbe való felvétele, részvételük Szövetségünk életében feltételei a vidék és Pest közötti szakadék végleges megszüntetésének.

(c) A hivatásos színészek és műkedvelők közti kapcsolat két formáját kell kiépítenünk. Az egyik: az üzemi patronálás, a másik: – legjobb munkásszínjászok és kultúrvezetők időnkénti bevonása szövetségi munkánkba – egy-egy kérdés megvitatásánál. Ezzel egyrészt aktívan segítjük kultúrforradalmunk kibontakozását, a tömegkultúrának nyújtott segítséggel másrészt – és ez éppen olyan hangsúlyos – tanulunk dolgozó népüktől, „közelről” megismerjük gondolkozását, „átéljük” harcait, problémáit, átvesszük hősiek, áldozatkész megatartását.

(d). A klubélet vonzó megszervezése is fontos formája elszigeteltségünk felszámolásának. A más művészeti ágakban dolgozókkal való találkozás és az egymás közötti baráti véleménycseré, közös szórakozás mélyíti el alkotó barátságunkat.

Ezek Szövetségünk legszembetűnőbb feladatai, olyanok, amelyek elkezdése nélkül lélegzetet sem vehet. Ezenkívül természetesen számos egyéb részfeladatot kell megoldania. Hogy egyet ne említsünk: a folyóiratunk nívójának emelését, közelebbhozását területünk gyakorlati kérdéseihez, vagy a szakosztályi munka helyes kialakítását, tekintettel az új szervezeti formára, az Operaház bekapcsolására stb.

És utoljára, de elsősorban: az összes feladatokat a *kádernevelés* legfontosabb szempontjának kell alárendelni. A Major elvtársat és engem ért bíráló sarkalatos pontja a káderkérdésben levő hibás magatartásunk megbírálása. A Szövetség új vezetése szüntesse meg ezt a hibát, és a számos nagy és kis feladaton másrészt állítsa az építő bíráló tüzeiben edződő új kádereket!

Tisztelt Közgyűlés! Kedves elvtársak!

Befejezésül még egyszer kérem mindnyájukat, olyan felelősséggel dolgozzanak, segítsenek Szövetségünknek, hogy azt érezzék: kezükben, egyenként mindnyájunk kezében van film- és színházművészetünk felemelkedésének sorsa. Ezzel az érzéssel szóljanak hozzá a közgyűlési beszámolóhoz. Őszintén, nyíltan vessék fel a még fájó sebeket. Fejlesszék tovább saját egyéni észrevételeikkel, tapasztalataikkal a Major elvtárs és az én működésemmel bírálatát, hogy tiszta légkörben, nyitott ablakokkal, egységes akarattal láthassunk hozzá területünk munkájának új korszakához. Érezzük át mindnyájan, hogy a színházi élet vezetése gyökerében megváltozott és ha valakinek erről kétségei lennének, személyes tapasztalatai alapján, úgy adja elő, segítse hozzá Szövetségünket ahhoz, hogy nyoma se maradjon a klikkszellemnek, intrikának, a bíráló elnyomásának.

Színház- és filmművészetünk fejlesztése hazafias feladat, hazafias kötelesség. Többé nem magánügye egyeseknek, összes dolgozóink közös és egyúttal személyes ügye kell, hogy legyen. Ezt a felelősségteljes hazafias viszonyt az új *művészerkölcst* kell megteremteni közös erőfeszítéssel. Előttünk olyan nagy példák állanak, mint harcok nagy elődeink: Kelemen László, Petőfi, Szentpéteri, Paulay, Jászai és a többiek. Az új kommunista művész típus nagyszerű példái a szovjet színház és filmművészet halhatatlan és élő alakjai: Sztanyiszlavszkij, Nyemirovics-Dancsenko, Zdinecsko, Pudovkin, Osisnrelli, Dikij, Cserkaszov, Andrejev, Mareckaja és a többiek, legyenek ők példáink, haladjunk nyomukba!

Pártunk minden segítséget megad színház- és filmművészetünknek anyagi, erkölcsi és elvi támogatást egyaránt. Rajtunk a sor, hogy továbbra is kivívjuk dolgozó népünk és Pártunk bizalmát, magasfokon fejlesztve színház- és filmművészetünket. Kövessük népünket tiszta szívvel azon a ragyogó úton, ahová Pártunk, Rákosi elvtárs vezeti: a szocializmushoz!

Az első vezetőség nevében ezennel benyújtom lemondásomat. (Élénk hosszan tartó taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Tisztelt Közgyűlés! Somlay Artúr az elnök, de a rádió bolgár ünnepén szerepelnie kell. Járuljanak hozzá, hogy helyette a továbbiakban átvegyem a közgyűlés vezetését. (Élénk taps.)

Javaslom, hogy tartsunk 10 perc szünetet. Kérem a hozzászólókat, hogy nevüket egy cédulára írva juttassák el az elnökséghez.

(Szünet)

(Szünet után)

Simon Zsuzsa elnök: Folytatjuk tanácskozásunkat. Felkérem Homm Pált, tegye meg jelentését.

Homn Pál: Tisztelt Közgyűlés! Minthogy Maklár Zoltán és Diénes Ferenc ismeretlen okokból nem jelent meg, helyettük Bozóky Istvánt és Szemes Mihályt javaslom a jelölőbizottság tagjaiul. (*Taps.*)

Simon Zsuzsa elnök: Elfogadják a javaslatot? (Igen!) Aki nem fogadja el, emelje fel kezét. Megállapítom, hogy a Közgyűlés egyhangúlag elfogadta a javaslatot. Most felkérem Bálint Györgyöt, tartsa meg hozzászólását.

Bálint György: Tisztelt Közgyűlés! A vidéki színházak sorában a Szegedi Színház tegnapi röpgyűlésén ismertettük a Közgyűlés célkitűzéseit. Javaslatok hangoztak el arra nézve, mit szeretnénk a Szövetségtől kapni a vidéki színházak részére, illetőleg hogyan lehetne vidéki vonalon a Szövetség segítségére lenni.

Először is szeretnénk, ha a Szövetség folyóiratát valamiképpen közelebb hoznánk a vidéki színházak dolgozóihoz. Igen sok folyóirat és újság eljut a vidéki színházak dolgozóihoz a sajtó-felelősök útján, de éppen Szövetségünk folyóirata jut el a legkevésbé. Ezen kívül kissé drágának is találjuk. Szeretnénk, ha volna mód arra, hogy a folyóirat valamivel olcsóbb lenne.

A Fesztivál nagy eredményeinek megállapítása mellett javaslatok történtek a jövő évre vonatkozólag. Valószínű, hogy a Fesztivál a jövő évben a vidéki színházak közötti verseny formájában fog kialakulni. Szeretnénk, ha ennek a versenynek az előkészítésében maguk a vidéki színházak is részt vehetnének, vagy dolgozók, vagy pedig elsősorban a szövetségi tagok révén.

Szeretnénk azt is, ha az előadások, ankétok és viták, amelyek eddig kizárólag Pesten folytak, olykor-olykor a vidéken is rendeződnének, egyik-másik nagyobb vidéki városban. Szeretnénk, ha a viták, klubestek vitaanyagát sokszorosított példányban a vidéki színházak dolgozói is megkaphatnák.

Felmerült egy igen hasznos javaslat. Mi ugyanis csak akkor jutunk el pesti színházi előadások megtekintéséhez, ha véletlenül vagy hivatalosan Pesten járunk. Az a javaslat merült fel, hogy a vidéki színházak jutalmazásként, amikor éppen mód adódik, az egyes dolgozókat Pestre küldhessék előadások megtekintésére. Persze nem olyan előadásokra gondolunk, amelyeket rövidesen mi is játszani fogunk, hiszen ezáltal dolgozóink már eleve a kopírozás hibájába esnének. Éppen ellenkezőleg: a mi előadásunk megtörténte után, utólag kellene a pesti előadásokat megtekinteni. Az ilyen utazások módjára is történt javaslat: az igazgató vagy a Szövetség helyi vezérkara kapjon egy olyan néhány, nem névre szóló utazási jegyet, amellyel a legjobb dolgozókat lehetne jutalmazni, úgy, hogy Pestre jöhetnének az előadásokat megtekinteni. A vidéki társulat azután utólag is kiértékelhetné az előadást.

Felmerült a következő dolog is. A Sztanyiszlavszkij-körökre Szegeden már olyan jelentkezők is vannak, akik az üzemi kultúrgárdákban igen jó munkát végeztek, akik esetleg a szakmában szeretnének színészek vagy rendezők lenni. Arról van szó, hogy ők is látogathassák ezeket a Sztanyiszlavszkij-köröket, s ezáltal bizonyos nagyobb képzettségre tehetnének szert.

Végül a Szegedi Színház egyik specialitásáról, az operáról szólok. Mi ugyanis operákat is játszunk, kisebb operatársulatunk van. Mi örömmel üdvözljük, hogy az opera ezentúl nem válik külön a Szövetség munkájától, hanem abba belekapcsolódik. Mi azt szeretnénk, ha a Szovjetunióból kapott opera-anyagból mi is részesednénk. Szükség van arra azért is, mert az opera játékszával kapcsolatban ebben a pillanatban óriási nézeteltéréseink vannak a színházon belül. A régi opera – formalizmus dühöng színházunkban, amikor operák előadásáról van szó. Itt az eszmei fejlődés érdekében nagy szükségünk van arra, hogy a Szovjetuniótól kapott anyaggal az opera realista színjátékát előbbre vigyük.

Körülbelül ezeket akartam mondani. Bocsánatot kérek, hogy – első felszólaló lévén – kissé felkészületlenül szólaltam fel. (*Taps.*)

Alfonzó: Tisztelt Közgyűlés! Szaktársak! Felszólalásom elején köszönetet mondok a Pártnak, színházamnak és a Szövetségnek, hogy módot adtak arra, hogy ide eljuthassak, és a legkönnyebb műfaj legégetőbb problémáiról beszéljek. Horvai elvtárs elfeledkezett a könnyű műfajról, de én sorra fogom venni a problémákat. Bizonyára mindnyájunkat érdekelni fognak ezek a kérdések. Én nem kérni jöttem ide, nem is követelni, a kettő között vagyok. Rá akarok mutatni arra, hogy igenis megvan egy bizonyos szakmai arisztokratizmus. A könnyű műfajt úgy kezelték, mint mostohagyermeket. Horvai elvtárs azt mondta, hogy a körútról vitték ki a színházat a perifériákra. Horvai elvtárs talán elfeledkezett arról, hogy a periférián született meg a kommunizmus, a perifériákon harcoltak igazán a munkások, és mi ezt a munkástömeget szórakoztattuk, ha sokszor rosszul is, de jóakarattal. Nekünk a Művészeti Szövetség nem adott segítő kezet, nagyképűséggel kezeltek minket, elintéztek minket azzal, hogy Royal Varieté²¹⁵ vagy Kamara Varieté. Nem vették észre, hogy itt emberek harcolnak és kínlódnak egy új műfaj megteremtéséért, nem gondoltak arra, hogy nekünk szükségünk lett volna arra, hogy eljöjjenek a szakmai bemutatóinkra, hogy már a premier előtt megtudjuk, mi a jó, és mi a rossz az alakításokban, mit kell tennünk, mi a helyes út.

Én a színházban vagyok öt éve. Nem tagadom: részese voltam egy polgári klikknek, részese voltam egy olyan színésznek, amelyet pornográfiának lehet nevezni,²¹⁶ de nem mentem magam, dolgoznom kellett! Lehet, nem voltam eléggé gerinces ahhoz, hogy abbahagyjam, de szerettem a szakmát és bíztam benne. A fejlődés fokát végigjártam a színházzal együtt és ezért öröm nekem minden perc, amelyet a színházban eltöltök. Én kapitalista direktorral²¹⁷ voltam együtt, harcoltam ellene. Nem dobott ki a színházból formálisan; megmondotta: azért, mert szüksége volt rám. Tavaly új szellemű vezetőség jött, tele ígéretekkel, és a vezetőséggel együtt ellenség került a színházba. Az illető most az Államvédelmi foglya, annyira komoly ellenség volt a színháznak. Ezt is sikerült legyőznie a színháznak.

Az idén a Párt észrevette és megtudta, hogy a könnyű műfaj felkarolása a széles munkástömegek érdeke és a Párt érezte, hogy kötelessége ezt a műfajt felkarolni, megszüntetni a szakmai arisztokráciát, kezet nyújtani ennek a műfajnak és egyvonalba állítani a többivel. Mert kérdezem tőletek: mennyivel végez kevesebbet az a komikus, vagy könnyű műfaj-színész, mint aki prózait mond, vagy prózait tolmácsol? Ha egy esztergapad mellett dolgozó munkást meg tudok nevetetni és számba vonalas és helyes mondatokat adnak, éppen olyan feladatot végzek, mint akármelyik Shakespeare-színész.

Rengeteg problémánk van. A Szovjetunió felé tekintve és a szovjet tapasztalatok nyomán meg akarjuk teremteni az operettműfajt. Szerencsére a Párt két olyan embert adott vezetőnknek Fejér István és Ráth György személyében, akik megalkuvást nem ismerve vezetnek bennünket a helyes úton. A mostani bemutató, a *Peleskei nótárius*²¹⁸ döbbenetes feladat elé állított bennünket, akik szinte tapasztalatlanok voltunk a színházzal szemben.

Sokat jártam színházba és szeretem a színházat. Én az artista szakmából kerültem ide. Egy szerencsés műfajt fogtam meg: a paródiát. Hogy jobban kifejezzem magamat: ez a szakma

²¹⁵ Az 1908-ban alapított Royal Orfeum a főváros legnagyobb varietéje, 1935-től Royal Színház, Royal Varieté Színház, Royal Revüszínház neveken üzemelő operettszínház. 1945-ban Royal Revü Varieté néven nyitotta meg kapuit. Műsorán főként artistaprodukciónak szerepeltek. 1949-től Fővárosi Varieté néven a Fővárosi Népszórakoztató Intézmények igazgatósága alatt működött, majd 1951-től Fővárosi Vig Színház néven, ahol háromfelvonásos operetteket játszottak, igazgatója Fejér István volt. Bővebben: MOLNÁR Dániel, *Vörös Csillagok. A Rákosi-korszak szórakoztatóipara és a szocialista revük* (Budapest: Ráció Kiadó, 2019)

²¹⁶ „Az egyik oldalon kemény és eredményes harcot folytatunk a színvonal emeléséért, míg a másik oldalon az izlésrontó, reakciós polgári giccs és pornográfia zavartalan tobzódását tétlenül szemléljük.” Írta például a *Színház és Mozi* 1949-ben. „A népellenes könnyű műfaj” *Színház és Mozi*, 1949. ápr. 6.: 12. Idézi: MOLNÁR, *Vörös...*, 60.

²¹⁷ 1945 novemberétől Ehrenthal Teddy volt a Royal Varieté igazgatója, akinek működését sok támadás érte, a lapok szerint rémuralmat teremtett és a műsorai is vegyes kritikát kaptak. ALPÁR Ágnes, *A kabaré - A fővárosi kabarék műsora, 1945-1980* (Budapest: MSZI, 1981) 63.; MOLNÁR, *Vörös...*, 60.

²¹⁸ Nádasdi László-György László: *Peleskei nótárius*. Bemutató: Fővárosi Vig Színház, 1951. szeptember 14. Rendező: Rác György.

olyan, mint a rajzoló között a karikaturista. Az volt a feladatom, hogy kifordítva visszaadjam az emberi hibákat, ahogyan a színpadon mondani szoktam: tükröt tartsak a közönség elé, hogy belenézzen és megismerje saját magát és hibáit.

A színház az idén segítőket adott nekem. Fegyelmezetté nevelt a pontos munkarenddel, a pontos órarendekkel, a menetrendszerű munkával. Mi most a színháznál a *Peleskei nótáriussal* olyasmint akarunk produkálni, hogy büszkék lehessünk rá és büszkék legyenek a szaktársak is. Nem elegendő, ha itt most ígéretet fognak elhangzani, mint múlt évben a színészkonferencián. Nagyon sok ígéretet kaptunk, de még egy bemutatónkon sem láttam a Művészsövetség egyetlen tagját sem. Nem láttam, hogy a Művész Szövetség bármelyik tagja odajött volna és azt mondta volna: „Ne tedd ezt, mert visszaesel hibádba, visszaesel a polgári kabaréba, neked ezt kell tenned!”.

Tegnapelőtt egy társulati ülésen felállt egyik táncosunk: Rozin Demeter és azt kérdezte tőlünk, miért nem agitáltuk meg a táncosokat. Erre azt válaszoltam a színház nevében, hogy tudtommal a mai ügy színész-ügy és nem tartozik a táncosokra, mert a táncosok a Táncszövetséghez tartoznak. Erre kiderült egy olyan bonyolult dolog, amelyről talán a Művészsövetségnek sincs tudomása. A színházban egyenrangú művészi dolgozó a táncos, vagy a karénekes is, ők is részesei a sikernek, mert hiszen lehetetlen a revüben tánc vagy énekkar nélkül dolgozni, mégis felállt egy táncos és bevallotta: nem tudja, hova tartozik; a Táncszövetség elutasította azzal, hogy ő szakmailag profi, tehát nem tartozik a népi táncosok csoportjához, a Művészsövetség pedig azzal utasította el, hogy ő nem színész, hanem táncos, menjen a Táncszövetséghez. Tehát előfordult, hogy a táncos saját színházában nem tudta, hova tartozik. Kiesett minden juttatásból, nem kapott pótbjegyet, nem kapott kedvezményt, mert nem tudták, hova tartozik. Én Rozin Demeter és többi táncos nevében kérem a Művészsövetséget és a szaktársakat, értsék meg, hogy a színházban dolgozó táncos éppen olyan művészi dolgozó, mint a színész. A színházban dolgozó karénekes is éppen olyan művészi dolgozó, mint a színész. Nem lehet különbséget tenni. Itt van a szakmai arisztokrácia legnagyobb hibája. Nem beszélhetek a szakmai arisztokrácia megszüntetéséről akkor, amikor saját színházunkban egy táncost kénytelen vagyok elküldeni vagy a Táncszövetséghez, vagy a Művészsövetséghez, ahol visszautasítják.

A könnyű műfajnál talán a szóban van a hiba. Az emberek mindent könnyűnek neveznek, amit azelőtt ledérnek mondtak. A nőkre azt mondtuk, hogy „könnyű nő”. Aki nem dolgozott, annak azt mondták, hogy könnyű dolga van. Ennek a műfajnak az lett az átka, hogy ráfogták: könnyű műfaj. (Derűtség és taps)

A színház egy feladatot kapott: a *Peleskei nótáriust* és kapott hozzá színészeket is, ami már régóta égető problémája volt a színháznak. Hoztak vidékről színészeket onnan, ahonnan lehetett, segítették a színházat. A Párt megmutatta színházunknál minden oldalról erejét és a színház dolgozói nevében ígérem, hogy a Párt nem fog csalatkozni bennünk.

Horvai elvtárs talán nem így akarta kifejezni magát, amikor azt mondotta, hogy a perifériáról, a körútról behoztuk a Kamara Varietét és adtunk neki Vidám Színpadot. A periféria szó elavult, rossz, elcsépelte. A periféria szót a kapitalisták találták ki. Ha valaki Angyalföldön lakott, elintézték azzal, hogy a „periféria-lakos”. Gondoltak-e arra szaktársak, hogy mit tesz az a színész, aki a Kis Varietében a ligetben, vagy a Népvarietében dolgozik? Ott, ahol azelőtt „madárfejű lajcsikákat” és „csodagyerekeket” mutogattak, most komoly színészi munkát végeznek: a periféria közönségét hozzászoktatják ahhoz, hogy ilyesmit is lehet látni.

Sok kérésünk van. Tizenegyedikén lesz a premierünk, drukkban vagyunk! (Derűtség) Ismerem a szakmát, ismerem a színészeket. Vannak ellendrukkerek, akik azzal ülnek be a színházba, hogy „most ki fogok mindenkit nevetni és nem akarok szórakozni”. Ígérem azoknak a színészeknek, akik ilyen típusúak, hogy szórakozni fognak, mert erről gondoskodott Rác György és gondoskodott Gvadányi. (Derűtség)

A Fővárosi Vígszínház megérdemli a „Vígszínház” elnevezést, és minden egyes dolgozó átérzi, mit jelent az, hogy „színház”. De képtelenek vagyunk tovább dolgozni, ha megint el leszünk szigetelve tőletek. Most hétfőn félháromkor lesz egy kosztümös bemutatónk. Szeretnénk, ha már hétfőn a Művészsövetségtől nagy létszámban eljőnének és megmondanák, mi nem tetszik nekik, hogy a szakmai bemutatón még jobb legyen a darab. A színház vezetősége megtette azt, amire, azt hiszem, még nem volt példa: a premier előtt öt nappal ki mert állni, mert így sokkal jobb lesz a produkció.

A színház dolgozói az első társulat ülésen megértették, hogy mi a kötelességük. Mi harcba indultunk, de harcolni csak úgy lehet, ha nemcsak üres szavakkal, hanem komolyan támogatnak bennünket. Csak úgy tudunk harcolni és eredményt elérni, ha mind egy szálig ott lesztek mellettünk.

Kérésem az lenne, hogy feltétlenül még a mai napon intézzétek el: egy táncos vagy karénekes a saját színházában ne keresse hova tartozik. Az operának és az operettnek egyforma problémája, hogy tudja az a táncos, hogy ő is művészi dolgozó, hiszen éppen olyan szakszervezeti könyve van, mint nekem, csak különbséget teszek vele és azt mondom, hogy „te táncos vagy, te színész, ő pedig karénekes”.

Szaktársak, köszönöm, hogy meghallgattatok. Befejezésül még el szeretném mondani, hogy tegnap bányászoknál dolgoztam. Nagyon sokat lehet tőlük tanulni, nagyon jó közönség, szigorú kritikus. Legyetek ti is olyan kritikusok, mint amilyenek ők voltak Dorogon és ahogyan ők kritizálták meg az előadást. Mi építeni akarunk veletek együtt és a könnyű műfajt egy nívóra akarjuk emelni a nehéz műfajjal, mert mindenki tudja, hogy a dráma egy vonalon halad a humorral és elválaszthatatlan testvére. Szabadság elvtársak! (Hosszantartó taps)

Simon Zsuzsa elnök: Következő hozzászóló: Horváth Ferenc

Horváth Ferenc: Tisztelt Közgyűlés, kedves Kartársak, kedves Elvtársak! Pártunk Központi Vezetőségének Agitációs és Propaganda Bizottsága megvizsgálta Szövetségünk munkáját és határozatot hozott, amelyben megállapította ennek a munkának eredményeit és hiányosságait. Az Agitációs és Propaganda Bizottság erős bírálat alá vette ugyanakkor a Szövetség vezetőinek Major és Horvai elvtársaknak munkáját is. Ezt a párthatározatot, a Szövetség pártaktívájának megalakulása követte, amelyen a pártaktíva titkára elsőízben ismertette a Szövetség munkájában jelentkező hibákat, és hiányosságokat. Major és Horvai elvtársak ekkor mondtak először a pártaktíva nyilvánossága előtt bírálatot saját munkájukról.

Mindannyian úgy éreztük, hogy a Szövetség pártaktívájának megalakulása döntő fordulatot jelent a Szövetség életében. Azt éreztük, megtettük az első lépést abban az irányban, hogy Pártunk útmutatásai alapján annak eredményeképpen Szövetségünk betöltsé végre feladatát. Ezt a feladatot egy mondatban talán úgy lehetne összesűríteni: Szövetségünk ezután színházi életünk elvi munkájának motorjává válik. Meg voltunk győződve róla, hogy a hibáknak ez a nyílt és bátor feltárása, a hibáknak a bírálat és önbírálat szellemében történő pártszerű és alapos megvitatása nagy lendületet fog adni további munkánknak.

Anélkül, hogy türelmetlen lennék várható eredményeinkkel szemben, én most a pártaktíva ülése és a jelen közgyűlés közötti időszakot szeretném megvizsgálni, noha jól tudom, hogy a nyári szünet mind színházaink, mind a Szövetség munkájában akadályozta a munka igazi fellendülését, akadályozta a lendület kibontakozását.

Mégis, máris meg lehet állapítani, hogy a Szövetség munkájáról, de különösen Major és Horvai elvtársak munkájáról elhangzott kritikának igen jó visszhangja támadt a színházaknál, s elsősorban is a Nemzeti Színház áll. Úgy hatott ez a bírálat, mint mikor fülledt, nyomott levegőjű teremben hirtelen feltárják az ablakot és beáramlik a friss levegő. A színházak tagjai fellélegzettek. Ezzel egyidejűleg a taggyűléseken, illetve társulati üléseken a tagság bátrabb és nyíltabb hangot ütött meg az egyes színházak vezetőinek munkájával kapcsolatban.

Ez is bizonyítéka annak, hogy a Major és Horvai elvtársról szóló bírálat nem csak Major és Horvai elvtársaknak szólt, mint ahogy azt egyesek nagyon szűk látókörűen megítélték, hanem igenis mindannyiunknak szólt, akiknek közük van a magyar színházi világ kultúrpolitikájának alakításához. Vagyis a Szövetség minden tagjának szól.

Azt hiszem, helyénvaló lenne feltenni a kérdést, mit tanultunk mi, többi színházvezetők a Major és Horvai elvtárs által elkövetett hibákból. Felismertük-e, hogy ezeket a hibákat kisebb nagyobb mértékben mi is elkövettük? Elkövettük egyrészt a saját munkaterületünkön, de másrészt azzal is, hogy nem bíráltuk, nem léptünk fel Major és Horvai elvtárs hibáival, valamint helytelen és általunk sokszor, de nem kitartóan kifogásolt magatartásukkal szemben. Ezáltal – ahogy ezt már egy alkalommal Both elvtárs helyesen kifejtette – mi is, mintegy cinkosaikká váltunk ezeknek a hibáknak elkövetésében.

Felismertük-e, hogy ezeket a hibákat Pártunk azért demonstrálta éppen Major és Horvai elvtárs munkáján, mert ők voltak ezeknek a hibáknak elkövetői között a legtipikusabb, a legkirívóbb esetek? És végül felismertük-e, hogy ezeknek az elvtársaknak, legelsősorban is Major elvtársnak hibái, minden helytelen lépése, felsokszorozódva hat vissza egész színházi életünk, az egész magyar színjátszás fejlődésére?

De vajon felismerte-e maga Major elvtárs ezt nemcsak a bírálat előtt, de akár a bírálat után is? Vajon Major elvtárs azzal a tudattal mondott-e önbírálatot legutóbb a pártaktíva előtt, hogy mint a Magyar Népköztársaság kiváló művésze, Kossuth-díjas, mint a Nemzeti Színház igazgatója és így az ország első dramaturgja, minden szavának fokozottabb súlya van, éppen azért fokozott felelősség is terheli? Felismerte-e, hogy itt nem csak az ő ügyéről, hanem az egész ország, a magyar színjátszás egyetemes ügyéről van szó? Azt hiszem, erre a kérdésre egyszerűen nemmel lehet felelni. Major elvtárs a pártaktíva alatt elismerte ugyan hibáit, bírálta is önmagát, de valahogy a Párt bírálatát egyáltalán nem egészítette ki, nem mélyítette el, mint ahogy például Horvai elvtárs tette és ezért sokunkban azt az érzést keltette, hogy Major elvtársnak az önbírálata formális volt. Ez azt bizonyítja, hogy Major elvtárs még mindig beleragadt egyik fő hibájába, abba, hogy mind ezt saját személyes ügyének tekinti és még mindig nem ismerte fel, hogy itt országos ügy, a magyar színjátszás fejlődésének ügye áll a kérdések központjában.

Természetesen nem lehet azt mondani, hogy Major elvtárs nem tanult volna a bírálatból, hogy nem igyekszik kijavítani egyes hibáit, hogy nem igyekszik ő maga is megváltozni. Hogy ez így van, ezt bizonyítja Major elvtársnak a színházak átszervezésével kapcsolatos értekezleteken kapcsolatos magatartása. Major elvtárs hozzászólásaiból eltűnt a régi ingerlékeny hang és gúnyolódó magatartás, ami azelőtt annyira jellemző volt rá, és ami Major elvtárs arisztokratizmusából táplálkozott. Magam is, amikor a Honvéd Színház kezdeti nehézségeinek problémáival hozzá fordultam, előzékenységet, elvtársias segítőkészséget tapasztalhattam. Major elvtárs bírálat utáni magatartásából tehát az derül ki, hogy igyekszik kijavítani a hibáit, igyekszik megváltozni. A vele való személyes érintkezés azt a benyomást teszi, hogy magatartásán változtatott.

De a nagyjelentőségű bírálat után nem is tapasztalhattuk ennek a változásnak egész színházi világunkra történő kihatását. Ezért állítottam, hogy Major elvtárs nem ismerte fel, hogy itt nem csupán személyi ügyről van szó, hogy éppen neki kellene a bírálat után a legnagyobb lendületet adnia a Szövetség további munkájához.

Az ellenség az őt ért bírálat után igyekezett olyan hangulatot teremteni, hogy Major elvtársat ezzel a kritikával „elintézték” és olyan nézeteket terjesztettek, hogy Major jogtalanul bitorolt pozíciója és tekintélye végre megingott. Éppen ezért be kellett volna bizonyítania, hogy Pártunk csakugyan nem méltatlanra pazarolta felszabadulásának hét éve alatt bizalmát és segítő támogatását. Be kellett volna bizonyítania, ami persze a többség előtt nem kétséges, hogy színházi világunknak valóban rátermett vezetőegyénsége.

A pártaktíva és a közgyűlés közötti időszakban, bár konkrét munkára a nyári szünet miatt nem sok lehetőség adódott, mégis Major elvtársnak meg kellett volna találnia a módját, hogy egyrészt hibáit, amelyek egész színházi fejlődésünkre kihatással voltak, a nagy nyilvánosság elé tárja a Szövetség szakmai folyóiratán kívül a Párt sajtóján, a szabad Népen keresztül is. Másrészt elvártuk volna, hogy a hibák megállapítása után megtalálja azok kijavításának módozatait és egy-két elvi cikkben kifejti, hogyan és miként látja a Szövetség jövőbeni feladatait és miben tudná meghatározni azoknak gyakorlati keresztülvitelét. Kivártuk volna, hogy Major elvtárs Pártunk bírálata után fokozott aktivitással segítse elő azt a lendületet, amely a bírálatot követő napokban színház szerte megnyilvánult. Színházi dolgozóink a bírálat után úgy érezték, hogy mindaz, ami eddig csak suttogásban, egészségtelen véleménynyilvánításban burjánzott és lappangott a felszín alatt, most nyíltan, elvi magaslaton, a Párt kezdeményezéséből módjuk és joguk lesz őszi hangon tárgyalni.

Színházvezetőink is, most talán elsősorban, érezték, milyen nagy segítséget jelent a Párt bírálata és a saját színházaikban a hivatalosan elhangzott kritika nyomán megnyilvánuló bírálat és önbírálat valósággal mérleget készített számukra eddig végzett munkájukról.

Major elvtárs passzivitása ismét akadályozója lett annak, hogy ez a lendület ki is bontakozhassék. Megelégedett azzal, hogy hibáinak beismerését hangoztassa és ezzel mintegy lezártnak minősített egy mindnyájunk számára nyomasztó, lélektelen, kevésbé termékeny korszakot. Major elvtárstól azonban elvártuk volna, hogy tudását, szakmai tekintélyét, közismert szuggesztivitását latbavetve élére álljon annak az új korszaknak, amelynek szövetségünk életében éppen a bírálat következtében el kellett volna kezdődnie. Mert a bírálat friss erőket és vágyakat szabadított fel a színházak dolgozóiban. Vágynak arra, hogy szakmai ismereteiket elmélyíthessék, hogy népünk munkáját, fáradozásait megismerve hívebben ábrázolhassák azt a hősi, korszakalkotó munkát, ami ma hazánkban folyik. Vágynak arra, hogy a mi Szövetségünk a színházi dolgozók „okos” gyülekezetévé váljék, ahol megvitathatják és megoldhatják szakmai problémáikat. A bírálat a szakma dolgozóit, művészeinket úgyszólván rádöbentette saját munkájuk fontosságára és tudatosította felelősségérzetüket, éppen mert a Párt fokozott figyelmét és támogatását látták a bírálatban.

Major elvtársnak fel kellett volna ismernie ennek az állapotnak nagyszerű lehetőségeit és előremutató módon irányítani, jó útra terelni az érdeklődő, lelkes hangulatot. Ezért hiányoljuk, hogy Major elvtárs elmulasztotta a legszélesebb nyilvánosság bevonásával letárgyalni azokat az elvi kérdéseket, amelyek a múlt hibáira és a jövő távlataira egyaránt rámutattak volna. Egy-egy ilyen cikk megjelenése tette volna nyilvánvalóvá, hogy Major elvtárs nem állott meg a hibák beismerésénél, hanem őszi magáévá is tette azokat, hogy a hibák kijavítására meg vannak a maga elgondolásai, s annak munkájába be kívánja vonni a színházi dolgozók közösségét, akik nélkül nem lehet képes megoldani a maga vezetői feladatát sem.

Bizonyos, hogy a nyári szünet alatt ezek a kérdések megtermékenyítő módon foglalkoztatták volna színházaink dolgozóit és a Szövetség tagjai még jobban felkészülve, több ötlettel, több javaslattal jöhettek volna el erre a mai közgyűlésre is.

Major és Horvai elvtársak önbírálatukat azzal fejezték be, hogy a Szövetség pártaktívájának, a Szövetség egész tagságának segítségét kérték hibáik kijavításához, elkövetkezendő munkájukhoz. Úgy érzem, ennek szellemében járok el most, amikor határozottan vetem fel Major elvtárs bírálatának kérdését a közgyűlés résztvevői előtt, akiknek velem együtt kötelességük színházi világunk vezetőinek mindegyikét elfogódottság, személyeskedés nélkül figyelmeztetni hibáikra, ezzel biztosítani a Szövetség jobb munkáját, elvi szilárdságát, egész művészetünk fejlődésének, egész népünk kulturális felemelésének érdekében. (Lelkes taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Felkérem Verebes Károly elvtársat, hogy felszólalását tartsa meg.

Verebes Károly: Tisztelt Közgyűlés! Színházunkban, az Ifjúsági Színházban, a közgyűlést előkészítő munkálatok során a társulati ülésen elhangzottak javaslatok, amelyeket szeretnék röviden a Közgyűlés elé terjeszteni.

Az első javaslat Leopold elvtárs részéről hangzott el, aki színházunk műszaki dolgozója. Kéri a Szövetség új vezetőségét, hogy a Szövetségben rendezendő vitákon, előadásokon foglalkozzanak műszaki és díszletproblémákkal is. Eddig szórványosan foglalkoztak ilyenekkel, de nem kimerítően. A műszaki dolgozók kérik, hogy ők is aktív részesei lehessenek a Művészeti Szövetségek Házának és a Film- és Színházművészeti Szövetségnek.

A másik javaslat, amit Horvai elvtárs részben érintett, arra vonatkozik, hogy a szakmai előadások és viták szórványosak, rendszertelenek voltak. Vámos elvtárs, színházunk főrendezője kéri, hogy ezen a téren is teremtsen rendet az új vezetőség, hogy azok a színészek, akik időbeosztásuknál fogva még úgy sem tudnak alkalmazkodni ezekhez a vitákhoz, mint az egyéb dolgozók, ne kerüljenek abba a helyzetbe, hogy a vitákat elhalasztani legyenek kénytelenek.

A Szövetség lapját már érintette Bálint elvtárs. Nekünk is az a kívánságunk, hogy az árát olcsóbban állapítsák meg, mert az előkészítő munkálatok során megállapítást nyert az, hogy a művészeti dolgozók csak igen gyér számban olvassák a lapot, aminek egyik fő oka az, hogy a Szövetség lapja drága.²¹⁹ Amikor a *Szovjet Kultúra* díszesebb kiadásban 4 forintért kapható, azt hiszem, ez kissé drágán van megállapítva.

A következő kérdés a szakmai előadások kérdése. A Szovjetunió kulturális segítsége abban is megnyilvánul, hogy időnként szovjet művészek és művészegyüttesek látogattak el országunkba, de jártak itt a népi demokráciák művészei és művészegyüttese is, sorozatos előadások során, amiket nem igen tudunk megnézni, mert egybeestek munkaidőnkkel. A művészegyüttesek rendeznek külön, a színészek részére éjjeli előadásokat is. Ezen ugyancsak nem tudunk teljes számban megjelenni. Ahogy az eddigi példák bizonyítják, olyanok foglaltak helyet a szakmai, tehát a színészek részére rendezett előadások széksoraiban, akiknek a művészethez csak igen kevés közülük van, vagy csak ők hiszik azt, hogy van valami közülük. Ezek kétharmad részben voltak jelen. Tudjuk, hogy ezeket az előadásokat nem a Szövetség rendezte, de éppen azért, hogy minden művész, aki el akar menni ezekre az előadásokra, el is mehessen, kérjük, vegye kezébe a Szövetség legalább ezeknek a színészeknek részére rendezett előadásoknak a rendezését, hogy ne lehessen egyetlen olyan színész sem, aki el akar menni, mégis kénytelen otthon maradni azért, mert különböző szervek kulturális dolgozói, akik egyébként is megnézhetik a sorozatos előadásokat ezeket az előadásokat, ott vannak.

Ezek voltak azok a javaslatok, amelyek színházunk dolgozói részéről elhangzottak és ezekkel kívánjuk Szövetségünk további munkáját segíteni, de túlmenően ezen, összefogva valamennyi színház művészeti dolgozóival, aktív részesei kívánunk lenni a Szövetség további munkájának és ígérjük, hogy ebben az Ifjúsági Színház igyekszik élenjárni a további jó munka segítése érdekében. (Lelkes taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Kérem azokat az elvtársakat, akik a szünetben nem adták be nevüket, hogy Ladányi elvtárs hozzászólása után, amennyiben hozzá kívánnak szólni, adják át nevüket egy cédulára írva.

Ladányi Ferenc: Tisztelt Közgyűlés! Horvai elvtárs beszámolója után világosan áll előttünk, hogy a Színház- és Filmművészeti Szövetség milyen munkát végzett és milyen munkát kellett volna elvégeznie. Ha kiértékelés végett mérlegre tesszük a pozitívumokat és negatívumokat, az el nem végzett munkák serpenyője erősen lehúzza az elvégzett munkák serpenyőjét. Ennek láttán én, a magam személyében, mélységes lelkiismeretfurdalást érzek. Én ennek a

²¹⁹ A *Színház- és Filmművészet* lap 1951. júniusi számának ára a *Szabad Szó* hirdetése alapján 6 forint volt. – *Szabad Szó*, 1951.06.24., 2.

Szövetségnek vezetőségi tagja voltam. Ez a tisztségem arra kötelezett volna, hogy fokozott mértékben dolgozzam a Szövetség célkitűzései érdekében. Be kell vallanom, hogy ezt nem tettem meg. Passzívan és közömbösen viselkedtem a Szövetség problémáival szemben. Nem vettem magamnak azt a fáradságot, hogy tudatosítsam magamban a Szövetség elé kitűzött feladatok megoldásának égető fontosságát és horderejét. Voltak sejtéseim és érzéseim, hogy ebben a Szövetségben nem úgy folyik a munka, ahogy kellene, de csak elvétve jutottam el addig, hogy érzéseimnek és sejtéseimnek hangot adjak ott, ahol annak súlya és jelentősége van. Sokszor beszéltem a hiányosságokról számos kollégámmal, ha egymás között voltunk, öltözőben, utcán, a filmgyár folyosóin, vagy a rádió akváriumában. De hallgattam a Szövetség vitáin és egyéb olyan megmozdulásokon, ahol viszont beszélnem kellett volna. Tehát sokszor pletykáltam meggondolatlanul és csak ritkán bíráltam érdemlegesen. Ez a magatartásom a kiértékelés mérlegén ott van a negatívumok serpenyőjében. És ezért érzek lelkifurdalást.

Ez a közgyűlés élesen és méltán bírálja a Szövetség vezetőségét, név szerint Horvai Istvánt és Major Tamást. De a név megemlítése nélkül bírál engem is, és nem utolsó sorban bírálja saját magát. Helyes az, hogy kiderültek ott Horvai és Major elvtársak vezetésének hiányosságai. Helyes az, hogy az elhangzó bírálatokat nem úgy tekintik, mint futtatást, hanem mint önbírálatra serkentő, gyógyító folyamatot. De helyes lenne az is, hogy a végre élesen csengő kritikai hang mindannyiunkban az önkritika visszhangját keltse. Minden itt jelenlévő és jelen nem lévő szövetségi tag velem együtt felelős azért, hogy a bírálat ilyen későn hangzott el a Szövetség munkája felé. A tagság részéről tanúsított magasabb öntudat és éberebb érdeklődés már régen rámutathatott volna a vezetés hiányosságaira s ilyen tulajdonságok birtokában már régen elkezdhetjük volna az elmélyültebb szövetségi munkát, s nemcsak most, másfél évvel a Szövetség megalakulása után.

Remélem és hiszem, hogy az elmélyültebb munka a mai naptól kezdve megindul Szövetségünkben. Lehet, hogy a bírálat nem váltott ki mindannyiunkból százszázalékosan őszinte önbírálatot. Lehet, hogy vannak közöttünk olyanok, akik csak szemlélik a megbíráltak lelkifurdalását és saját magukban nem hajlandók felismerni a jelenlévő hibákat. De meg fogjuk találni azokat a jószándékú, tiszta művészeket, akik legyőzik magukban a közönyt, a passzivitást s jó vezetés mellett mozgósíthatók lesznek színházi és filmvilágunk problémáinak megoldására.

Lehetetlennek tartom azt, hogy művészeink javarésze ne érezze azoknak a célkitűzéseknek súlyát és jelentőségét, melyek a művészi alkotómunka minőségét akarják állandóan emelni és javítani. Lehetetlennek tartom azt, hogy művészeink javarésze ne akarjon aktív résztvenni azokban a törekvésekben, melyek a színházi és filmjátékot az egyszerű játék nivójáról az elmélyült, harcos, pártszerű eszmei tartalommal telített, emberi lélekábrázolás szintjére akarják emelni. Bizonyos vagyok abban, hogy művészeink javarészeiben ég a vágyakozás, hogy ne csak ösztönösen gyakorolják művészetüket, hanem az elmélet birtokában értsék is azt, amit csinálnak s tudatosan valósítsák meg művészi elképzeléseiket. Bizonyos vagyok benne, hogy egész sereg művészünk hajlandó lesz arra, hogy a további önképzés fegyverével megszabaduljon a polgári színjátszás még bennük megmaradt csökevényeitől, hajlandó lesz arra, hogy kiirtsa magából a felületességet, a könnyű siker hajhászását, a sablonos szerepmegoldásokat, s tehetségét az igaz művészet szolgálatába állítja.

Ha ilyen törekvések hatnak át bennünket, eredményes lesz Szövetségünk eljövendő munkája. Mert egy kicsit lírai megfogalmazásban ezek Színház- és Filmművészeti Szövetségünk célkitűzései.

Nem lesz könnyű feladatunk. Harc lesz ez, de olyan harc, melyet érdemes végigküzdeni. Nem könnyű a középparasztot meggyőzni arról, hogy előnyös számára, ha termelőszövetkezetbe lép. Mégis egyre többen találnak rá a haladás útjára. És hiszem azt, hogy az általam előbb említett jószándékú és tiszta művészek példamutatása előbb-utóbb rávezeti színházi középparasztjainkat az egyedül követhető igaz útra: a realista és szocialista-realista

színjátszás nehézségekkal kirakott, de gyönyörű szakmai szépségekkal szegélyezett, egyenes útjára. (Nagy taps.)

Simon Zsuzsa: Major Tamás következik.

Major Tamás: Tisztelt Közgyűlés! Kedves Elvtársak! Köszönetet mondok Horváth Ferenc elvtársnak mostani felszólalásáért, s annak is örülök, hogy előbb tartotta meg felszólalását, mielőtt én beszéltem volna, mert így még nagyobb súlyt kap az, amit mondani akarok s valóban felhívta figyelmemet egypár olyan hibára, amelyről én is beszélni akartam. De hogy felhívta a figyelmemet, az bizonyítja azt, hogy előbb is kellett volna a nagy nyilvánosság előtt erről beszélni.

Én azt hiszem, hogy a mi Pártunknak kritikája, s ezt tudom is, döntő fordulatot fog hozni egész színházi életünkben, mint ahogy ennek a fordulatnak a jelei már most is láthatók. Ebben a megújuló szövetségi és színházi munkában szeretnék teljes erővel résztvenni s ezért szeretném elmondani a most elmondandókat.

Én a munkám egyik legnagyobb hibájának azt látom, amit Horvai elvtárs úgy említett, hogy okozója az önelégültség, okozója az, hogy minden feladatot elvállaltunk, s ezért nem tudtunk tervszerűen dolgozni, kapkodtunk s ahelyett, hogy segítettük volna a színházi élet fejlődését, elszakadtunk a tömegektől. Én személy szerint konkrétan, azt lehet mondani, az egész színházi életet vezettem, nem pártszerű módon, mint ahogy Horvai elvtárs említette is, hanem telefonintézkedésekkel és nem a tömegekkel való kapcsolatban. Emiatt felelősséget érzek az egész színházi élet területén elkövetett hibákért s azért, hogy a mi színházi fejlődésünk nem olyan gyorsan történt, mint ahogy jobb munkával történnie kellett volna.

Horvai elvtárs megemlítette, hogy nem váltottunk be egy sor ígéretet, melyet az I. Kongresszuson megígértünk. Igaza van, én valóban nem voltam itt a Kongresszus utáni munkában, de ezért is felelősséget kell vállalnom, mert az ígéretek be nem váltásának egyik fő oka az a légkör volt, melyet a tömegektől való elszakadt munkánkkal teremtettünk. Az ilyenfajta munkának előbb-utóbb feltétlenül az elmélyült művészi munka rovására kell mennie. Hogy ez mennyire így van, azt mutatja az, hogy egyik helyen sem tudunk tökéletes munkát végezni.

Lelkiismeretfurdalást kell éreznünk azokért a növendékekért például, akik a Főiskolát elhagyták ebben az évben, akikkel nem eléggé és egyénileg foglalkozni, hogy teljesíthessék azt a nagy felelősséggel járó feladatot, amely előttünk áll. Így meg kell állapítani, hogy lassan arra az útra kerültünk és arra az útra kerültem, hogy ahelyett, hogy a színházi élet segítője, fejlődésének siettetője legyek, kezdtem úgy érezni, hogy teher vagyok ezen a fejlődésen. Elintézetlen ügyeink voltak nemcsak a Szövetségben, hanem a Nemzeti Színházban is. Ilyen elintézetlen ügyek elsősorban a káderpolitikánkkal kapcsolatban voltak. Van nekem egy hibám a színészekkel való foglalkozásban, s ez az, hogy a rossz oldalait eltúlzom a színészek munkájának s ezáltal a színészek önbizalmát a múltban nem növeltem eléggé. Nem hangsúlyoztam eléggé azt a fejlődő jót, ami bennük van, hanem inkább a hibáikat dörgöltem állandóan az orruk alá. Ennek következménye volt az a hangulat is, amelyről a mi aktívainkon Sallai Kornélia tett említést, hogy amikor a Nemzeti Színházról elkerültek fiatal művészek más színházak megerősítésére, nem bíztak és nem hittek abban, hogy ők valóban annak a színháznak az erősítése végett kerültek oda. Ez feltétlenül helytelen káderpolitika, amin változtatni akarunk.

Ugyancsak fennáll a részemről a szereposztásokban s a foglalkoztatásokban egy olyan késleltető káderpolitika, amely feltétlenül arisztokratikus, s ezen is okvetlenül segíteni szeretnék. Tettünk már erre lépéseket, de ezt főleg Gellért Endrének lehet köszönni a színházban, aki állandóan, különösen az utóbbi időben felhívta erre a figyelmet.

A tervszerűtlen munkából folyt az, amiről már a cikkemben is beszéltem: az önképzés rendszertelensége. De az önképzés rendszertelenségéből folyt az, hogy nem képeztük rendszeresen a színészeinket. Mi minden próbán igyekeztünk tanulni, konkrét feladatokat megoldani, de ez semmiképpen nem helyettesítheti azt, hogy a Sztanyiszlavszkij-módszert, a Sztanyiszlavszkij-rendszert tervszerűtlen és módszeresen adjuk át a színészeinknek. A Sztanyiszlavszkij-körök formális megtartása, amiről Horvai elvtárs beszélt, az egyik legnagyobb hibánk, s személy szerint az én legnagyobb hibám a Nemzeti Színházban. S ez a hiba annál nagyobb, mert a színészek valóban éhesek már erre, a színészek magukévé akarják tenni a Sztanyiszlavszkij-módszert. Hatalmas érdeklődés van bennük eziránt. Erről az érdeklődésről meggyőződhettem most is, amikor Kaposvárott voltam, ahol valósággal elhalmoztak olyan kérdésekkel, amelyek több dolgot bizonyítottak. Az egyik dolog az, hogy mélyen gondolkozó, valóban szocialista-realista színművésszé fejlődő emberekkel van dolgunk. A másik, ami bebizonyosodott, az, hogy egyáltalán nem foglalkoztak Sztanyiszlavszkijjal. Ez kiderült a kérdésekből. Ezért is ott a helyszínen éreztem a felelősséget, amikor a kérdéseket feltették.

A káderpolitikának következő hiányossága volt az, hogy nem kommunista módon adtuk ki a feladatokat. Mint előbb említettem, nem bíztuk meg komoly feladatokkal a színjáték terén, de a társadalmi munkák terén s az elméleti munka terén sem a mi fiataljainkat, nem adtunk nekik önállóságot és munka közben nem ellenőriztük őket kellőképpen. Pedig mind a színészi munkában, mind az egyéb munkában nagy szükség van erre. Ez a nem-ellenőrzés azután azt hozta magával, hogy felgyülemlelenek a kérdések, az elintézetlen ügyek, s azt hiszem, ez volt az oka annak, amit Horváth elvtárs úgy említett, hogy: ingerültség, ledorongolás az én munkámban. Előfordult ez több ízben. Például egyszer Szörényi Éva néhány próba után hősiezen eljátszotta *Figaro házasságában* a grófnő szerepét. Én megnéztem az előadást. Bementem szünetben és úgy bíráltam, mintha valóban hónapokig készülhetett volna a feladatra és elfelejtettem éppen azt hangsúlyozni, hogy milyen hősiezen oldotta meg rövid idő alatt a feladatát.

Ugyanígy lehetett volna, most már látom és tudom, jóval előbb fiatal rendezőknek, például Pártos Géának, aki nálunk hosszú ideig várt arra, hogy komoly feladatot kapjon, hamarabb önálló felelősségteljes feladatot adni. Ennek a rendszertelenségnek volt a következménye az is, hogy rossz próbamódszerekkel dolgoztunk és a helyes próbarendszereket tulajdonképpen most kezdjük tudományosan és tervszerűen megteremtteni.

El kell fogadnunk a bírálatot abban az irányban is, ami a többi színházaktól való elszakadásnak volt az eredménye, hogy gyakran mondtam véleményt anélkül, hogy meggyőződtem volna annak helyességéről. A mi szövetségi munkánkban fordult elő, amikor a Szövetség a színházak átszervezését és az egész színházi átalakítását tárgyaltuk, hogy nem helyesen vettem fel a kérdéseket. Például a Madách Színházzal kapcsolatban azért, mert ismeretem eléggé ennek a színháznak a munkáját. Mindennek a tervszerűtlenségnek, kapkodásnak és az ebből folyó rossz munkának eredménye volt a bírálatnak-önbírálatnak elmaradása, amely hibát aláhúzza még az is, hogy igazgatónak, kommunista igazgatónak kötelessége ebben példát mutatnia, kötelessége a pártszervezettel a legszorosabban összeműködni.

Ezért volt az, hogy rossz légkör alakult ki a színházban. Rossz légkör alakult ki a Nemzeti Színházban, mert a nagytömegekkel való kapcsolattól folyó vezetés elszakadó vezetés klikkeket eredményez és az elszakadás a tömegtől eredményezi a tömeg elszakadását a vezetésről és eredményezi azt, hogy nem nyílt bírálat, hanem suttogások és pletykák terjednek el a színházban. Ezért pedig feltétlenül a vezetés a felelős. Ezért kell munkámat ebben az irányban nagyon megjavítani.

Szeretnék néhány szót szólani arról, amiről Horváth elvtárs beszélt, szeretnék felelni arra, hogy a Szövetség aktív ülésén miért nem fejtettem ki kellőképpen az önbírálatomat. Ezt

feltétlenül helytelennek tartom. Nem éreztem át akkor eléggé, hogy az önbírálatot nem lehet egyszerre elintézni. Az önbírálat nem arra való, hogy ami az eszünkbe jut, vagy amire felhívják a figyelmünket, azt, ha valóban úgy érezzük és belátjuk, akkor a nyilvánosság elé visszük. Az önbírálat arra való, hogy minden percünkben foglalkoztasson bennünket és egyre szélesebb területen és a mindennapi munkánk területén tárjuk fel hibáinkat.

Én közvetlenül ez előtt az aktív előtt írtam meg önbíráló cikkemet, a taggyűlésen tartottam önbírálatot a Nemzeti Színházban stb. Ez valóban kényelem volt a részemről és helytelen, hogy ezt az önbírálatot nem fejlesztettem tovább. Ez annál nagyobb baj volt, mert itt is érezhettem a bírálat erejét, hiszen egy sereg jó bírálat hangzott el a szövetségi aktíván. Így például Both elvtárs felszólalása, vagy Sallai elvtársnő felszólalása, vagy a Szövetség lapjában megjelent cikkek, amelyek mutatták, hogy az önbírálat hatására valóban új élet indult meg a Szövetségben és ha bátortalanul is, de hozzászólások hangzanak el Tolnay Klári, Gózon Gyula, Ráday Imre elvtársak és a többiek részéről.

Úgy érzem, hogy a Párt bírálata rendkívül fontos és nagy esemény volt az én személyes életemben is. Ha e bírálat nem hangzik el, akkor én nem tudtam volna tovább fejlődni, elintézetlen ügyekkel a vállamon kellett volna tovább dolgoznom, és ahelyett, hogy felfelé haladtam volna, lefelé indultam el munkámban. Éppen azért, mert érzem, hogy nekem mit segített a mi Pártunk bírálata, veszem a legnagyobb örömmel, szeretettel ezt a bírálatot és igyekezni fogok arra, hogy soha ne felejtsem el ezt a bírálatot semmilyen megnyilatkozásomban sem.

A bírálat hatása alatt különböző intézkedéseket tettünk, különböző terveket terveltünk ki, hogy megmutassuk azt az utat, ahogyan hibáinkat ki akarjuk javítani. Az első és a legfontosabb a bírálat és az önbírálat szellemének meghonosítása színházunkban, szoros kapcsolatban a pártszervezettel. A következő a tervszerűség kérdése a színházunkban. A dramaturgokkal állapítottuk meg a bemutatókat az egész évadra, 6 hetes próbarenddel dolgozunk a Nemzeti Színházban és a káderpolitikánkon igyekszünk változtatni a kettős, sőt hármas szereposztással, ami egyúttal a filmmel és a rádióval való egyeztetést is szolgálja és a stúdióval, amely megindul színházunkban és a Sztanyiszlavszkij-körök munkájával, amely körök munkáját szorosan a Szövetség vezetése alá rendeljük. A legfontosabb, amit ezen a téren el akarunk érni, az, hogy a tagság érezze azt, hogy a színház nem az én színházam, a színház mindenki színháza. Éppen ezért a közös munkában egyre inkább mozgósítjuk tagjainkat kezdve a dramaturgiai munkától egészen a többi munkáig.

Dramaturgiai téren már történt ilyen kísérlet és nagyon jól be is vált. Már az előbb említettem, hogy végre komoly és az egész színésztagság ellenőrzése mellett folyó új próbamódszerekkel kísérletezünk. Azért mondom, hogy kísérletezünk, mert Sztanyiszlavszkij próbamódszereivel próbálunk most, de ez részünkről még kísérlet, hogy eljuthassunk valóban odáig, hogy mindenki ne akadályozva legyen munkájában, hanem segítséget tudjon adni a színészi alkotáshoz, a színészi ihletkereséshez, amiben az én megbírált magatartásom valóban akadály volt.

Még csak azt szeretném elmondani, hogy a színészek, rendezők így vesznek részt a körök munkájában és hogy az igazgatóság mellett egy művészeti tanácsadó testület is megalakult, tehát a színháznak sokkal szélesebb tagsága, nagyobb nyilvánossággal fog tudni részt venni az egész színház irányításában.

Vidéki vonatkozásban megkezdjük a vidéki színházakkal való kapcsolatok felvételét. ezeket a kapcsolatokat elmélyíteni akarjuk. Feltétlenül el fog menni minden rendezőnk vidékre is egy-egy darab létrehozásánál segíteni fog, de ugyanakkor támogatni fogjuk színházunk művészeinek vidéki vendéjátékát is.

Egyénileg kevesebb munkát fogok vállalni, kevesebb területen, de azt szeretném sokkal tervszerűbben megoldani és szeretném, ha munkámnak két fő fontos része a Nemzeti Színházbeli és a főiskolai munkám lenne. De ez nem jelent annyit, hogy ne fogadjam meg

Horváth Ferenc elvtárs bírálatát és önbírálatomat a legszélesebb közönség tudomására hozzam a *Szabad Nép* hasábjain keresztül, és feltétlenül kötelességemnek tartom azt, hogy erről a bírálatról ne ma beszéljünk utoljára, s minden munkámat ez a bírálat irányítsa.

Feltétlenül kötelességemnek tartom, és ezt nagyon szeretném hangsúlyozni, hogy a most újjáalakuló Szövetséget munkájában teljes erőmből támogassam úgyis, mint igazgató, úgyis mint a Szövetség tagja. Az elvi kérdésekben, megjelölt feladatokban egész lelkesedéssel fogok a Szövetség szolgálatára állni, mert úgy érzem, hogy így fogom tudni a legjobban kijavítani azokat a hibákat, amelyeket Pártunk bírálata világossá tett előttem, és amelyeket mindenképp ki akarok javítani. (Hosszan tartó, nagy taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Földes Gábor elvtárs következik.

Földes Gábor: Kedves Elvtársak! Ladányi elvtárs kritikája körülményes és lelkiismeretes volt, Major elvtárs hozzászólása kapkodó, de becsületesnek és őszintének éreztem, és ha Ladányi elvtárs le is tompította, amit mondani akart, mégis elmondta, hogy súlyos felelősség terhel bennünket mindazokért a hibákért, amikért itt klikk szellemmel vádolták és ezt el is ismerte Horvai és Major elvtárs is.

Elsősorban mi kommunisták vagyunk a felelősek azért, ha a Szövetségben valami ilyen hiba fordul elő és a Párt felülről jövő bírálata kellett ahhoz, hogy részünkről meginduljon a bírálatok özöne. A Párt nem ezt tartja ideális állapotnak. A Párt azt tartja ideális állapotnak, mikor a rossz vezetés hibáit az alulról jövő bírálat seprí el, vagy szükség esetén a rossz bírálókat söprí el.

Most hivatalból kellett kutatnom egy rosszul működő pártszervezetnek, a győri színház pártszervezetének a hibáit és azonos dolgokra bukkantam, mint amiket Szövetségünkben is meg lehet találni. Mi a döntő oka annak, hogy ezeket a hibákat kommunisták, akik elkövették, nem vették észre, nem állottak ki és nem tudták megbírálni? Én úgy gondolom, hogy elsősorban a helyes marxista képzettség hiánya forog fenn valamennyiünknel, azt hiszem többé-kevésbé valamennyiünknel.

Tudom, hogy a Nemzeti Színházban kitűnően működő politikai iskolák, tömegszervezeti iskolák voltak. Vonatkozik ez a győri színházra és egy csomó más színházra is. A Szövetség tagjai közül igen sokan jól elvégezték ezeket a szemináriumokat, politikai iskolákat, legalábbis egy csomó volt ilyen közöttük. Erről a hivatalos bizonyítvány is ki van állítva és mégsem tudták a hibákat elkerülni.

Micsoda szakképzettség az, amikor egy kommunista nem tudja észrevenni a hibákat, vagy nem tudja helyesen megbírálni azokat? Magam felől is önkritikát gyakorolok, amikor ezt mondom, hogy én sem tudtam helyesen megbírálni. Eléggé felszólaló természetű vagyok és meg kell vallanom, úgy érzem, hogy amikor szükségesnek éreztem a kritikát, el is mondtam, mégis ezek a kritikák nem voltak eléggé célravezetőek, mert nem tudtuk pontosan elválasztani az ocsút a jótól és Pártunk taktikai és stratégiai elgondolásait nem tudtam alkalmazni kritikámban. Úgy gondolom, hogy ez valamennyiünkre vonatkozik. Komolyan kell tehát gondolkodnunk azon, hogy miféle marxista képzettségünk van, és hogy ezt milyen irányban kellene továbbfejlesztelnünk. Nem gondoltunk eléggé arra, hogy a marxizmus-leninizmus a vezérfonala helyes cselekvésünknek és csak ennek megfelelő politikai képzettséggel tudjuk hibáinkat kijavítani.

Nem véletlen az, hogy a Párt most felhívja a figyelmet az oktatás döntő fontosságára, mindenféle vonalon. Nem véletlen az, hogy a Párt annyira be akarja vonni az oktatás munkájába a pártonkívülieket és nem véletlen az sem, hogy a Párt irányt vesz a reszortképzés munkájára. Éppen ideje elvtársak, hogy ne levegőben lógó politikai iskolákat végezzünk, és ne kirakatpolitikára törekedjünk, hanem napról-napra, óráról-óra tudjuk alkalmazni politikai képzettségünket. Én úgy gondolom, hogy a politikai iskola jósága, mércéje nem is annyira a vizsgán dől el, nem is annyira az iskolában, hanem eldől a színpadon, eldől a felszólalásokban,

eldől a taggyűléseken, eldől abban, hogy észrevevessük-e a vezetőség hibáját és segítségére tudunk-e sietni a jövőben vezetőinknek. Úgy érzem, elvtársak, én is, mint a többiek, hogy tiszta szellem, pártosszellem uralkodik itt és a Pártnak köszönhetően jó érzés most itt, ezen a közgyűlésen felszólalni.

Fel szeretnék vetni néhány olyan dolgot, amit szeretnék gondolkodási alapként előkészíteni a konferenciára. Elsősorban, azt hiszem, egységes kívánság a mi színházunkban is a tapasztalatcsere kérdése, a Budapesttel való azonos kapcsolat. Színházunkban például van nem egy kitűnő színész, aki 10 év óta egyáltalán nem látott budapesti előadást, és jó színész. Nem látott budapesti előadást, mert nem volt pénze feljönni, mert elfoglaltsága volt. Hogyan fejlődhetnek így a színészelvtársak? Sehogy! Erről intézményesen gondolkodni kell, hogy a vidéki színészek igenis láthassanak budapesti előadást, de láthassák a többi vidéki színházak előadásait is. Szóval, a tapasztalatcsere megszervezésére szoros szükség van.

Szükség van arra rendezőknél és színészeknél, hogy ha ez lehetséges, megvalósíthassuk a Szovjetunióba történő tanulmányutakat. Azt hiszem, valamennyiünk forró kívánsága, hogy erre előbb-utóbb sor kerülhessen, hogy láthassuk azt, amiről tanulunk, hallunk, olvasunk, de amit egyszer végre a gyakorlatban is látni kell. Látnunk kell egy- vagy több szovjet színház előadását, mert ebből tanulhatunk a legtöbbet. Talán erre is jön időnk, a körülmények lehetővé teszik, hogy erre is sor kerülhessen.

A harmadik szempont, amit itt fel szeretnék vetni, és amit jó lenne a Konferencián tudományosan kiemelni, a szovjet próbamódszer alkalmazása a mi viszonyainkra. Elsősorban a vidékre gondolok, de vonatkozik ez Budapestre is. Három-négyhetes, vagy rövidebb idő alatt kell a szovjet próbamódszert, a világ legjobb próbamódszerét alkalmazni színházainkban. Ezen a téren teljes anarchia uralkodik, minden rendező a saját egyéni elgondolása szerint alkalmazza jól vagy rosszul. Úgy gondolom, konferenciánk egyik célja az kell, hogy legyen, hogy ezt végre tudományosan kielemezzük. Állapítsuk meg a helyes asztali próbák módját, állapítsuk meg ilyen rövid idő alatt a helyes emléképróbák módját, állapítsuk meg a próbák helyes beütemezésének módját, állapítsuk meg, hány főpróbára, hány együttes próbára van szükség, hogyan álljon hozzá a rendező ezekhez a kérdésekhez. Ha ezeket megállapítjuk, vagy tudományosan kielemezzük, akkor nem fordulhat elő, hogy a rendező saját tehetségtelenségük, kezdő voltunk vagy egyéb hibáik takargatására tudományos halandzsával öntik el a színészeket és a színészek halálra fáradnak a rendszertelen, túlságosan elméletieskedő munka következtében. Körülbelül ez az általános tapasztalat és ebből a helyzetből semmi jó nem születik.

Negyedszer beszélnünk kell a színházak profiljának és állandó ensemble-jának kialakításáról, ami szintén konferenciai kérdés. A mi színházunknál felvetődött egy javaslat, amelyet mindjárt el is mondok, mégpedig az, hogy csupán Budapesten létezik Úttörő Színház. Semmi jogunk nincs arra, hogy a vidék gyermekeit megfosszuk attól, hogy úttörőknek való darabokat lássanak. Úgy gondolom, ezt is fel kell venni a programpontok közé, a mai terven belül tanuljanak be a vidéki színházak egy-egy úttörő darabot és délutáni előadásokban álljanak fontos utánpótlásunk rendelkezésére.

A jobb káderpolitika szintén még mindig vitás probléma. Idetartozik a fiatalok bővebb leküldése vidékre. Sajnos, ezen a téren baj van. Tapasztalatból tudjuk, hogy nem áll elég fiatal rendelkezésre. Nem mintha öregek, vagy öregebbek túlságosan sokan állnának rendelkezésre, de még mindig fennáll Budapest javára a helytelen erőviszony, különösen a fiatalokban. Ezen bizony, ha nem is teljesen, de változtatni kellene. Szükség van vidéken is fiatal színészekre.

A színházak munkarendjének tudományos elemzés útján való összeegyeztetése nagyon fontos. Egészen érdekes dolgokat tapasztaltam. Idéznem kell megint a győri színház propagandistáját. Megmondhatom a nevét is. Kennedy Katalin, a Pártnak küldött egyik jelentésében mint dicséretes dolgot jelentette a Pártnak, hogy a színészek napi 14-18 órai szakmai munkájukat romantikus lendülettől vezettetve elvégzik és ezenkívül részt vesznek

mindenféle társadalmi munkában, mert náluk mindenféle fellelhető és létező tömegszervezet működik.

Eltársak, úgy gondolom, hogy ez talán a legrosszabb helyzet volt az országban, de feltételezem, hogy ehhez hasonló jelenségek előfordultak. Egyszer már valóban tudományosan elemezni kellene, hogy a tömegszervezeteknek általában, de elsősorban a Pártszervezetnek mi a konkrét munkája a színházban. Természetes, hogy ahol a pártszervezet rossz, ahol nem vér a színház véréből, ahol a kirakat- vagy hivatalnoki, adminisztratív Pártszervezet működik, amely ilyen jelentéseket küldözget és az egész művészi munkát tönkreteszi, az jó színház nem lehet. De ha rossz pártszervezet mellett valahogy jól működik a színház, nincs okunk kételkedni abban, hogy jövőre már nem lesz jó színház belőle, és előbb-utóbb dugába fog dőlni. Először is meg kell határozni, a Magyar-Szovjet Társaság és a többi tömegszervezetnek a színházi munkát alátámasztó szerepét, hogy ne csak a szovjet mezőgazdasági gépekről tartsanak előadást az elvtársaknak, mert nem ez a legelső sorban fontos a színház munkájában, még akkor sem, ha mondjuk éppen erre jönne központi utasítás. Legyenek öntevékenyek a színházi tömegszervezetek, ha a központnak nem jutott eszébe, hogy a színháznak más utasítást küldjön. Ez is a konferencia és a Szövetség elé való kérdés. Próbáljuk ezt a problémát kielemezni, próbáljunk tanácsot adni a színházban működő tömegszervezeteknek, a Szövetség éppen szakmai hivatásánál fogva ezen a téren jó tanácsokat tud adni a színházi pártszervezeteknek.

Eltársak! Ezek lennének azok a javaslataim, amelyeket a konferencia elé terjesztek.

Megállapítom, valamennyien úgy éreztük, hogy az a taps, amely Horvai elvtárs önkritikája után hosszan és tüntetően felviharzott, természetesen szól Horvai elvtársnak is, de szólt elsősorban nagyszerű Pártunknak, amely ilyen lehetőségeket adott az elvtársaknak, hogy súlyos hibáikat észrevegyék a Párt bírálata után, hogy bennünk elindítsák a bíráló szellemet és ha hibákat követünk is el, előre tudjunk menni a szocializmus útján, mert csak a mi Pártunk és semmi más képes arra, hogy ilyen szellemet teremtsen. (Élénk taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Illés György elvtársé a szó.

Illés György: Tisztelt Közgyűlés! Filmszakosztályunk munkájával szeretnék röviden foglalkozni. Horvai elvtárs megállapította, hogy a filmszakosztály vezetősége is rendkívül rosszul dolgozott. Ez egy pillanatig sem lehet vitás előttünk, valóban a szakosztály vezetősége is rosszul dolgozott, azonban nem szabad elmennünk egy olyan tény mellett, amelyet fel kell itt említenem, hogy a szövetség vezetősége elkövette azt a rendkívül nagy hibát, hogy a legkiválóbb filmrendezőinket nem vette fel a Szövetség tagjai közé. Ennek egyes következménye lett azután az, hogy hibák keletkeztek. A szovjet filmek felett vitákat rendeztünk. Mindjárt meg kell jegyeznek, hogy a viták rendezése sem volt tervszerű, nem előre meghatározott terv alapján bonyolítottuk le, hanem rapszodikusán. Ez a körülmény a viták tartalmát is befolyásolta, de állítom, megsabta tartalmukat az is, hogy legkiválóbb filmművészeink, rendezőink nem jöttek el ezekre a vitákra azzal, hogy miután mi nem vagyunk tagok, mondták, és egyéb szövetségi megnyilvánulásokra sem hívnak bennünket, erre sem fogunk elmenni.

Tudnék erre egy nagyon jellemző példát mondani, ami tegnap történt velem. Elkészültünk a közgyűlésre. Mindannyian beszélgettünk az elvtársakkal külön-külön és kértük őket arra, hogy jöjjenek el a közgyűlésre. Igyekeztünk nekik megmagyarázni a közgyűlés jelentőségét. Erre egyik legkiválóbb kollegánk, vágó, azt mondta, törjön el a lába, ha ide beteszi. Ezt azért mesélem el, hogy körülbelül érzektessem azt a helyzetet és hangulatot, ahogy filmművészeink hozzáállnak a Szövetség kérdéseire. Kell erről beszélnünk, és ez önmagában felveti a tagrevízió szükségességét, amiről itt Horvai elvtárs beszélt. Egy pillanatig sem szeretném azonban az egész filmszakosztály rossz munkáját az annakidején rosszul végzett tagfelvétel nyakába varrni, de okvetlenül beszélni kell erről a kérdéstről, mert ennek óriási jelentősége van.

Amikor a másik kérdésre, a szakmai előadás kérdéseire, a vitákra, az elvi előadásokra rátérek, akkor meg kell mondanom őszintén, hogy a többi szakosztályok sem támogatták a mi szakosztályunk munkáját. Előfordulhatott például az, hogy az egyik legkiválóbb filmalkotásunk, a *Különös házasság* vitáját nem tudtuk megtartani, mert összesen tízen voltak jelen. A *Különös házasság*ban egy egész sor kitűnő színész szerepel. Színészeink közül egyetlen egy sem jött el. Volt azután egy másik vitánk, ahol Bán Frigyes tartott előadást a filmrendezésről és a színészi játékról. Ott is mindössze 2 színész jelent meg. Az egyik színész, aki megjelent, név szerint Pécsi Sándor, amikor a *Különös házasságról* is szó került, nem tudott hozzászólni a kérdéshez és teljesen érdektelenné vált az egész. Azért tartom szükségesnek mindezt itt a közgyűlésen elmondani, hogy mindannyian lássuk, hogy forma szerint ezeket az előadásokat tervbe vettük, de mert mindezt keresztülhajsoltuk, minden tartalom nélkül folytak le előadásaink.

Néhány szót kell szólnom arról is, hogy a Szövetségben a klubélet mennyire nem volt kielégítő. Itt is az a helyzet, hogy a szövetségi klubba bemenni, sok értelme nincs. Ha az ember ott leül vacsorázni, vagy kap vacsorát vagy nem. Szombaton múlt egy hete, hogy rendeltem ott egy vacsorát, el is hozták, de közöltem a pincérrel, hogy nem ezt kértem. Erre elrohant és negyedóra múlva visszatért egy bécsiszelettel, amelyet nem lehetett megenni, mert szaga volt. Mindezt azért mondom el itt, hogy rámutassak arra, hogy egészséges klubéletet tudunk kialakítani, szükséges, hogy a Szövetség komolyabban foglalkozzék ezzel a kérdéssel is. Rendkívül jelentős lépésnek tartom azt, amit Horvai elvtárs bejelentett, hogy a területi beosztás megszűnik, szakmai csoportok lesznek, így a filmtagozat többé nem lesz önálló, a színházrendezői és azt hiszem, a dramaturg-csoportban lesznek együtt. Ezt rendkívül jelentős lépésnek tartom. Így végre alkalmunk lesz megvalósítani azt, amiért a Szövetség életre kelt, létre fogjuk tudni hozni azt az egységet, amelyről eddig a legnagyobb jóakarattal sem lehetett beszélni, a színház és a film között. Létre fogjuk hozni ezt az egységet azokon az előadásokon keresztül, amelyeket ezentúl filmrendezőink színházrendezőink és színészeink közösen fognak tartani, amelyek végül is hivatva lesznek arra, hogy a színház és a film fejlődését meggyorsítsák.

Okvetlenül kell még egy-két kérdést szólni arról a nagyjelentőségű találkozásról, hogy a filmművészet dolgozóinak alkalmuk volt Rákosi és Révai elvtárral egy estét együtt tölteni. Ez az este rendkívül nagyjelentőségű volt számunkra. Személyesen alkalmunk volt Rákosi elvtárról meghallgatni azt, hogy meg van elégedve a magyar filmművészet fejlődésével. El kell mondanom, hogy Rákosi elvtárs azt mondta, hogy talán a színház-művészet az egyetlen, amely valóban fejlődést tett meg a felszabadulás óta. Ez a megállapítás és egyéb sok kérdés, amelyet Rákosi elvtárs felvetett, azt jelenti számunkra, hogy fejlődésünk színvonala emelkedő. De azt a színvonalat és emelkedés csak akkor tudjuk tartani, ha ez a Szövetség, amelynek most új vezetőséget választunk, jó munkát fog végezni, jó munkát pedig csak akkor fog tudni végezni, ha mi magunk teljes erővel fogjuk a vezetőséget segíteni. Én erre itt a film dolgozói nevében ígéretet teszek. (Taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Szólásra következik Kolb József elvtárs.

Kolb József: Tisztelt Közgyűlés! Kedves elvtársak! Horvai elvtárs felvázolta előttünk a közgyűlés létrejöttének, a Szövetség átszervezésének megújulásának szükségességét. Pártunk bírálatot gyakorolt a Szövetség vezetőségének munkája felett, és szinte ezzel egyidejűleg a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöksége megbírálta szakszervezetünk vezetőségét. Úgy szakszervezetünk, mint a Szövetség tagjai nyilvánossága elé viszi a Párt és a Szaktanács bírálatát. Mindkét szervezet nagy és fontos feladatok elvégzése előtt áll. Munkánkért az eddigi hiányosságok felszámolásáért felelősek vagyunk tagjaink előtt, Pártunk előtt. A munka sikere

és a közös célok elérése érdekében a Szövetség és a szakszervezet kapcsolatait még szorosabbra kell fűzni, az együttműködést még teljesebbé kell tennünk.

Mik ezek a fontos célok? Mik ezek a célok, amelyekről Ladányi elvtárs és Földes Gábor elvtárs beszélt? A színház és a film művészeinek szakmai és politikai nevelése. És melyek ennek a nevelésnek a módjai? A stúdiók, a Sztanyiszlavszkij-körök munkájában, a politikai oktatásban, a patronázs-mozgalomban, a művészi színvonal emelésére [irányuló]²²⁰ felajánlási mozgalomban, a közösségi munkában való részvétel. Meg kell mondanom, hogy akadnak még, akik kicsit értetlenül állanak az előtt a kérdés előtt, hogy mi, tehát a Szövetség és a szakszervezet, felnőtt, komoly, élettapasztalatokkal rendelkező tehetséges művészeket nevelni akarunk.

Révai elvtárs mondotta az Írókongresszuson:

„A tehetség nem azonos az úgynevezett östehetiséggel, amely jellemzője az, hogy megelégszik önmagával, nem igyekszik fejlődni, csiszolódni, tanulni. A marxista-leninista világnézetet szembeállítani az élettapasztalattal – és vannak, akikben öntudatlanul van ilyen törekvés – azt jelenti, hogy elfelejtik, hogy a marxizmus-leninizmus is élettapasztalat, és világnézet nélkül, haladó, forradalmi világnézet nélkül, a marxizmus-leninizmus világnézete nélkül megreked a tehetség, tönkremegy az östehetség, és még az egyénileg gyűjtött élettapasztalat is zavaros masszává válik az ember agyában és szívében, nem tud benne kiigazodni.”²²¹

A színház és a film művészeinek is meg kell szívlelniök Révai elvtársnak az írókhoz intézett szavait. Szerinte az egész országban az üzemek, az irodák, a tszcsék, az Állami gazdaságok dolgozóinak százezrei tanulnak lázas lendülettel, hogy fejlesszék szakmai-politikai tudásukat. Az a szenvedélyes bírálat, amelyben a színház és a filmművészeti dolgozók szakszervezetünk elmúlt évi oktatási hiányosságaira rámutattak és az a széleskörű érdeklődés, amely már most a stúdiók és a Sztanyiszlavszkij-körök munkáját kíséri, mégis azt bizonyítja, hogy színészeink nagy többségében is komoly tanulási vágy él. A Szövetség és a szakszervezet feladata, hogy ezt a nagy érdeklődést, tanulási vágyat megfelelő színvonalon, ezt hangsúlyozom, kielégítse, ébren tartsa, kiszélesítse. Ma már igyekszünk megteremteni ehhez minden lehetőséget. A politikai és szakmai oktatás különböző formái meg fogják adni a módot a tovább fejlődésre.

Felszólalásom elején a felajánlási mozgalomban, a közösségi munkákban való részvétel nevelő erejéről beszéltem. Itt szólanom kell a munkaversenyek kérdéséről. Végleg tisztázni kell itt a plénum előtt véglegesen a művészek munkaversenyének problémáit. Vajon a művészek közötti egyéni verseny lehetséges-e egyáltalán? Éveken át a sokszor csak jószándékú kezdeményezések tömege csupán formalitásokat vagy nevetséges ötleteket szült. Sok ilyen példát hozhatnék fel, de az elvtársak és szaktársak talán sokkal több példát tudnának mondani. Volt olyan színész, aki felajánlotta, hogy nem fog notabeneket mondani, hogy rendesen viselkedik, hogy mindennap bejön a színházba és így tovább. (Derűltség.)

Amikor Obrazcov és Pudovkin elvtársak eljöttek hozzánk, megkérdezték tőlük: van-e egyéni verseny a színészek között a Szovjetunióban. Pudovkin elvtárs rendkívül megdöbben arccal nézett reám erre a kérdésre, azután megértő mosollyal azt mondotta: évtizedekkel ezelőtt mi is próbálkoztunk ilyesmivel, de hamar beláttuk, hogy ilyesmi nem lehetséges. A Szovjetunió művészeinek példái nyomán már világosabban látjuk ezeket a kérdéseket. Ennek alapján indítottuk meg Pártunk II. Kongresszusának tiszteletére azt a széleskörű felajánlási mozgalmat, amelynek során a művészek és a technikai dolgozók a szakszervezetünkhöz tartozó művészeti

²²⁰ Utólagosan Kézzel betoldva..

²²¹ „A Magyar irodalom feladatai. Révai József felszólalása a magyar írók I. kongresszusán. 1951. április 30.”, in RÉVAI József, *Élni tudunk a szabadsággal (válogatott cikkek és beszédek 1945-1949)* (Budapest: Szikra, 1949): 52–53.

indítványainkkal 3.200.000 forint megtakarítás jelentkezett népgazdaságunk számára. Ennek a komoly összegnek a megtakarításában nem kis része van színházainknak, de elsősorban a Magyar Filmgyártó Vállalat dolgozóinak, művészeinek, akik sokszázezer forintos anyag- és energia megtakarítást értek el. Ez a 3.200.000 forint konkrétan megfogható, érzékelhető dolog. De forintban ki nem mutatható, más rendkívül értékes, hasznos felajánlások is születtek. Itt nincs mód és hely arra, hogy ezeket mind részletezzem. Ezek mind a művészi színvonal emelésére irányuló felajánlások a színház és a film területén. Ilyen például az, az a dramaturgiai felajánlás, hogy a dramaturgok időben elkészülnek munkájukkal, hogy a színészek a Sztanyiszlavszkij-köröket rendszeresen látogatják, és a javasolt irodalmat elolvassák, hogy a Szövetség Sztanyiszlavszkij bizottságát konkrét munkával segítik, hogy a színházak stúdióiban tanársegédként jelentkeznek, hogy a tervszerű és fegyelmezett munkát, a takarékossgot előmozdítják, hogy az utánpótlás biztosítására a főiskolai tanári kar túlterheltségének enyhítésére elfogadják főiskolai tanári állást.

Az ötéves terv időszaka alatt az üzemi, a falusi klubok százai, ezrei épülnek. Ami az eddigi tapasztalatokat illeti, ez elég szomorú a színpadépítéssel kapcsolatban. Hatalmas összegekkel építették fel a kultúrtermek színpadait, amelyek azonban szakemberek véleménye szerint majdnem használhatatlanok. Meg kell itt említenem Oláh Gusztáv kongresszusi felajánlását, amelyet azután ki is szélesített, és amely abból áll, hogy még az építkezés előtt megnézi a terveket, és javasolja, hogyan kell a színpadot szakszerűen felépíteni, hogy például az asztalt ki is lehessen vinni hátul a színpadról. (Derűltség.) Ez is a felajánlás egyik módja.

Tovább megyek. A művészet egyik legfőbb feltétele az élet alapos és mélységes ismerete. Hogyan ábrázolhatjuk mai életünket, ha távol állunk népünk mindennapi életétől és munkájától, örömeitől és vágyaitól? Beszélhetünk-e szocialista-realista ábrázolásról, ha nem tanulmányozzuk a szocialista világ megalkotóit, új hőseit?

A patronázs-mozgalom, amely a művészek szakmai segítségét jelenti, üzemi, falusi művész- és kultúrsoportjainak számára, megadja a lehetőséget, hogy alaposan megismerjük a dolgozókat, a hétköznapi hőseit. Tegyük tehát felajánlásokat a patronázs-mozgalomban való részvételre és azt terjesszük ki a filmművészet dolgozóira is. Meg kell mondanom, hogy a patronázs-mozgalomban súlyos hibák voltak. Sok gazdája volt a patronázs-mozgalomnak és így egy gazdája sem volt. Bízunk azonban abban, hogy ősztől kezdve minden rendben fog menni. Az eddigi hibák ne kedvetlenítsék el az elvtársakat és kartársakat, jelentkezzenek tehát.

Felszólalásom elején említettem, s ezt most még jobban hangsúlyozom, hogy mindezeknek a közös feladatoknak az elvégzéséhez szakszervezetünk a maximális segítséget kívánja nyújtani a Szövetségnek. De mi is kérjük a Szövetség támogatását. De a Szövetségtől azt várjuk, hogy a szocialista-realista színjátszás és filmművészet elvi kérdéseinek tisztázásában, az ellenséges ideológia leleplezésében adjon szakszervezetünknek elvi segítséget. Azt várjuk a Szövetségtől, hogy szakszervezetünk egyik legfontosabb munkájához, a patronázs-mozgalom kifejlesztéséhez nyújtson segítséget a kultúrsoportok patronálásának szakmai és elvi kidolgozásával, kiértékelésével. Azt várjuk a Szövetségtől – amit az előbb felszólaló elvtársak is említettek – hogy a szovjet próbamódszerek elemzésével adjon lehetőséget nekünk ahhoz, hogy ezt széles körökben elterjesszük a dolgozók között. Azt várjuk a Szövetség patronázs-bizottságától, hogy segítse közvetlenül is tanácsaival a kultúrsoportokat, például jó rendezői példányok előkészítésével. Az októberben meginduló szakmai-politikai előadások vázlatainak kidolgozásához is adjon segítséget. A művészeti életünkben még megmutatkozó művészi tervszerűtlenségek okainak feltáráshoz is kérjük a Szövetség segítségét.

Közös nagy feladataink vannak a még mindig fellelhető kicsinyes torzsalkodások, a klikkszellem felszámolására. A nyílt elvi bírálat kifejlesztését tekintjük egyik legfontosabb közös feladatunknak. Úgy a Szövetséget, mint a szövetségi tagokat szakszervezetünk kiépített szervezetén keresztül mozgósítani kívánjuk azoknak a feladatoknak a végrehajtására, amelyek Pártunk iránymutatása alapján a Szövetség vitáiban tisztázódtak.

Csak egy példát kívánok felemlíteni abból a számtalan lehetőségből, amely a Szövetség és a szakszervezet együttműködésével kapcsolatos. Hosszú idő óta él a színészekben az a vágy, hogy a szovjet filmeket még a szinkronizálás előtt szeretnék megnézni, hogy egységes alakítást láthassanak, és abból tanuljanak. A szakszervezetünk központjában most felépült mozi-helyiség lehetőséget ad arra, hogy ezt felajánljuk a Szövetség részére. (Taps.)

Tisztelt Közgyűlés! Kedves elvtársak! Felszólalásomban többször hangsúlyoztam milyen nagy és közös céljai vannak a Szövetségnek és szakszervezetünknek. Hangsúlyoztam azt is, mennyire szükséges az együttműködés. Szeretném azonban azt is nyomatékosan aláhúzni, amiről Horvai elvtárs is beszélt. A Szövetség és a szakszervezet ugyanis nem két azonos valami. A Szövetség és a szakszervezet két eltérő feladatokkal rendelkező testület. A szakszervezet és a Szövetség szervezetét, azok felépítését, egyes módszereiket, a közvetlen feladatokat összekeverni nem lehet és nem szabad. Ezt mindnyájunknak látnunk kell s ennek tudatában kell közös harcra indulni azoknak a nagy céloknak megvalósítására, amelynek képviselőjét és végrehajtását Pártunk joggal elvárja tőlünk. (Lelkes taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Most felkérem Mikó András elvtársat.

Mikó András: Tisztelt Közgyűlés! A Szövetség zenés színházi tagozatának megalakulása régi hiányosságot pótol és ezt a hiányosságot mi az Operaház munkájában igen erősen éreztük. Éreztük akkor, amikor az új operajátszó stílus kialakításáért való küzdelmünket minden rendszeres támogatás nélkül kellett vívni és az ehhez segítő adatokat gyakran magunknak kellett megszereznünk. Azonkívül a Stúdió munkájához sem kaptuk meg a kellő támogatást és azt is csak a saját elképzelésünk szerint irányíthattuk.

Valószínűleg Budapest színésztársadalma is erősen érezhette ennek a kapcsolatnak a hiányát, akkor, amikor például Dombrovskij elvtárs budapesti tartózkodása alatt a Szövetséggel és ezen keresztül Budapest színházi és filmtársadalmával semmiféle összeköttetésbe nem került.

A közgyűlést megelőző röpgyűlésen az Operában a Szövetség zenei tagozatának megalakulásával kapcsolatban felvetődött az a szempont, hogy ez a szakosztály ne a Színházi Szövetségben, hanem a Zenei Szövetségben alakuljon meg. De sikerült meggyőznünk az Operaház tagságát, és magamnak is az a véleménye, hogy az a helyes, ha ez a tagozat a Színházi Szövetségben alakul meg, mert csak így küzdhetünk az ellen az elképzelés ellen, hogy az Operaház munkájának legfontosabb feladata az előadások akusztikai része. Nálunk a színházon belül még nagyon sokan azt gondolják, hogy az előadások színpadi része csak annyiban fontos, hogy ne zavarja az akusztikai részt. Ez nem helyes! Nem választható szét a színpadi játék, az ének és a zene realitása! Erre akarom felhívni a figyelmet, mert rendkívül fontosnak tartom ennek a szakosztálynak a munkájában a kapcsolat fenntartását a Zeneművész Szövetséggel, és a színház karmestereinek is bevonását ennek a szakosztálynak a munkájába és irányításába. Az Operaházban minden színjátszási probléma egyben zenei probléma is és az is kell, hogy legyen. A színpadi és zenei problémák nem oldhatók meg egymástól függetlenül és egymás segítségével nélkül.

Ez nemcsak a mi problémánk, hanem problémája például az Operettszínháznak is. A *Havasi kiirt* előadásán is láthattuk, hogy a színpad és a zene közti összműködés nem volt mindig százszázalékos. Tehát nekik is elemi érdekük, hogy ennek a szakosztálynak a munkájába a színház karmestereit is bevonjuk, hogy kölcsönösen tudjuk támogatni egymás munkáját. Azonkívül Markos²²² elvtárs hozzászólását is nagyon helyeslem, aki javasolta az előadások nagyrészt abszolváló táncosok bevonását a munkába. A magam részéről is javasolnám a gazdátlan balett idecsatlakozását. Nemcsak a teljes balettek előadásának kiértékelését és a

²²² (Isd. Alfonzó)

Szövetség elvi határozataihoz való csatlakozását tartom szükségesnek, hanem az operában vagy operettekben betétként szereplő balettrészeknek az egész előadás stílusába való beilleszkedését is. Ezzel azonban nem akarom hangsúlyozni, hogy mennyire fontos a zeneiség a szakosztály munkájában, hanem azt, hogy minden a szövetség által tisztázott elvi problémának irányító szereppel kell bírnia az Operaház munkájának minden megnyilvánulásában.

Kérem a Szövetség egész tagságát, segítsen nekünk a hibáink felszámolása elleni küzdelemben és segítsen nekünk lebontani azt a falat, amely köztünk és a többi színházak között emelkedett. Ez nagyrészt a mi hibánk, de nagyon sok része van ebben a többi színházak tagságának is. (Taps)

Simon Zsuzsa elnök: Miután közgyűlésünk napirendje meglehetősen hosszú, felkérem az Elvtársakat, hogy hozzászólásaikat lehetőleg 5 percre korlátozzák. Következik Bacsó Péter elvtárs.

Bacsó Péter: Tisztelt Közgyűlés! Illés elvtárs hozzászólását szeretném némileg kiegészíteni és megkeresni annak az okát, hogy a mi Film-szakosztályunk miért nem működött valami fényesen. A mi Film-szakosztályunknak nem voltak olyan eredményei, mint a Színházi Szakosztálynak. Nem volt vidéki hetünk, nem voltak termékeny vitáink. Voltak objektív nehézségek. Ezek közé tartozik, hogy aránylag kevés filmművész van. Rendkívül elfoglaltak, a Főiskolán tanítanak. Viszont van egy könnyebbség is, egy helyen dolgoznak és könnyen szervezhetőek.

Ha az elmúlt év munkáját nézzük, megállapíthatjuk, hogy a filmtagozat működése nagyrészt formális volt és ahogyan Horvai elvtárs mondotta: jobban hasonlított egy esztétikai sóhivatalhoz, mint egy művészi szövetséghez. Ki felelős ezért, Elvtársak? Részben a nagyvezetőség, részben a film-szakosztály vezetősége és végül, de nem utolsó sorban a tagság, a film-művészek, akik nem figyelmeztették a vezetőséget a rossz munkára. Hol követtük el a legnagyobb hibákat? Szeretném aláhúzni először azt, amit Illés elvtárs mondott: nem követtük a Párt és elsősorban a Pártkongresszus határozatait.

Elősegítette-e a Szövetség, a Szövetség Film-szakosztálya a kulturális nemzeti egységet? A Film-szakosztály nem segítette elő! Ismételt kérésre sem vette fel soraiba legjobb filmművészeinket, Gertler Viktort, Kalmár Lászlót, Eiben Istvánt stb. Sajnálatos véletlen ez, Elvtársak? Azt hiszem, nem! Horvai elvtárs elsiklott efelett a kérdés felett. Ez súlyos arisztokratizmus, baloldali túlzás volt. Azon az elvi alapon, hogy ezek az elvtársak politikailag nem eléggé fejlettek, nem teremtettük meg azt a széles platformot, amelyen ezek az elvtársak nagyon jól dolgozhattak volna és dolgoztak is a gyakorlati film-munkában. Az ellenség nem volt tétlen, kihasználta ezt a súlyos hibánkat. A Szövetség ellen hangolta ezeket a művészeket és a művészek öntudatának köszönhető, hogy mégis eljöttek erre a közgyűlésre, bár, ahogyan Illés elvtárs mondotta, az ellenség hangulatot keltett ez ellen a közgyűlés ellen.

Többször figyelmeztettük a vezetőséget erre a hibára. A vezetőség ennek ellenére elodázta a tagrevíziót és többszöri figyelmeztetés ellenére sem vette fel ezeket az elvtársakat. Hogyan mutatkozott meg ez a túlzott igényesség a másik oldalról? Kiket vettek fel akkor, amikor ezeket a filmművészeket nem vették fel. Egy sereg gazdasági funkcionáriust, funkcionáriusok környezetét, titkárnőit és diletánsokat. Ezek ugyan politikailag megbízhatóak voltak, de a filmművészethez semmi közük. Ezeket az elvtársakat a tagrevízió folyamán ki kell szűrni a Szövetségből. A Szövetség tehát nem teljesítette a rá szabott feladatot, nem nevelte becsületes pártonkívüli útítárs-művészeinket pártonkívüli bolsevikoknak. Ez súlyos hiba. Ezért elsősorban Major, Horvai és Kis elvtársak felelősek.

Nem követtük a Párt további utasításait sem, nem rendeztünk szabad elvi vitákat, nem tettük mindennaposá a nyílt elvi kritikákat. Mi lett ennek a következménye? Még a tagok sem jártak el a Szövetség összejeveteleire. A film-tagozat unalmas, poshadt, gittegyletté vált, inkább felelt

meg nyugalmazott főkönyvelőknek, mind film-művészeknek. A szórványosan megrendezett vitákon sajátos kincstári hang vált úrrá. Egyesek, – köztük Kis elvtárs is, a titkár – úgy váltak előőrseivé a gazda-mozgalomnak, hogy más helyen elcsépel, selejtbement frázisaikat itt próbálták újra felhasználni. Harcos elvi vita helyett egészségtelen ömlengés, vagy fojtogató semmit mondás árasztotta el a Szövetséget. Meg kell mondanom, hogy ebben nagy része volt a, nem tudni, hogyan idecsöppent moziüzemi funkcionáriusoknak. Szirtes Ádám egy alkalommal joggal hiányolta a bátor forradalmi levegőt. A Szövetség olyan helyé vált, ahol eszmék összecsapása helyett spanyolviaszkot gyártottak. De baj volt a kritikával is. Nálunk a filmgyárban öreg hiba, hogy a rendezők nem nagyon szeretik bírálni egymást. Azt mondják, abból nem lehet baj, ha nem bírálók meg valakit, mert akkor a másik sem fog engem bírálni. Nem ismertük fel ezt a hibát és a kritika-önkritika tekintetében a vezetőség nem járt elől jó példával.

Pudovkin elvtárs arra tanított minket, hogy a kritika ne legyen valami különös vegyülete a negatívumnak és a pozitívumnak, ne legyen madáchi keveréke a jónak és a gonosznak, hanem minden ködösítés nélkül lássuk, hogy valami egészében jó vagy rossz-e. A film-szakosztály munkája egészében rossz volt és ezt nem ismerte el becsületesen és világosan, hogy még idejében segíthessünk.

Nem használtuk fel jól a szovjet tapasztalatokat. Erre Horvai elvtárs jól rámutatott. Nem mutattuk meg, milyen nehézségekkel küzdött a szovjet film, hogy küzdötte le azokat a problémákat, amelyek hasonlóak a mi problémáinkhoz is. A nagy művészi eredmények konkrét analízise helyett általános szólamok hangzottak el. Pudovkin elvtárs mindkét ittléte nagy lendületet adott a munkának. Bebizonyosodott, hogy nem a tagságban van a hiba, hanem a rosszul rendezett előadásokban. A terem minden alkalommal zsúfolásig megtelik, ha érdeklő az embereket, ami benne van.

Beszélni kell arról a részletkérdésről is, amelyről Illés elvtárs is beszélt: a klubélet hiányáról. Ez fontos panasza filmművészeti dolgozóinknak. Gyenge a kiszolgálás, rossz a koszt és drága. Ezért elsősorban Dávid elvtárs a felelős. Dávid elvtárs eléggé önkritika nélküli cikkben igyekszik ezt megmagyarázni a *Színház- és Filmművészet* legutóbbi számában. Ez a cikke jó példa arra, hogyan tudja valaki hangzatos frázisok mögé rejteni saját felelősségét és tehetetlenségét. „Nem én vagyok a vendéglős” – ez a summája cikkének, „különben is minden rendben van”. Azután előhuzakodik a takarékosági mozgalommal, de nagyon szerencsétlen módon, a néha botránnyos rossz kiszolgálást a takarékosággal mentegetni, visszaélés jelszavaink szocialista tartalmával. Ez körülbelül olyan dolog, mintha azt ajánlanánk, hogy szüntessük be a villamosokat, mert akkor takarékoskodunk a kalauzokkal, vagy a színházakban csak a második felvonás végén engedjük fel a függönyt, hogy kevesebbet kopják. Ha nem hiszi el Dávid elvtárs, hogy a helyzet a Fészekben nem valami rózsás, vesse le főtitkári tisztjét és inkognitóban egyen ott végig egy menüt (Derültség). Ha pedig úgy tartja, hogy ez nem az ő feladata, jó lenne, ha egyszer elmagyarázná nekünk, mi is tulajdonképpen az ő feladata. Az egészséges klubélet megindulásának előfeltétele a normális, olcsó koszt és lehetetlenség, hogy ne lehetne a dávidmihályi hármas jelszót: a „rosszat, drágán, de lassan” jelszót felváltani a szocialista vendéglátóipar „jót, olcsón és gyorsan” jelszavával. A klubélet más kívánnivalókat is hagy maga után, de ezeket nem részletezem.

Eddig elég sok negatívumot soroltam fel. Felvetődhetik a kérdés: van-e alap az optimizmusra a mi filmtagozatunkban? Feltétlenül! Mik a biztosítékai a fejlődésnek? Pártunk útmutatása, Rákosi és Révai elvtársak személyes tanácsai, amiről Illés elvtárs is beszélt. Filmgyártásunk világméretében is hatalmas eredményei még nem a Szövetség jó munkája következtében, hanem annak ellenére jöttek létre. Fejlődésünk biztosítékai nagyszerű, tehetséges, egyre fejlődő film-művészeink és végül, de nem utolsó sorban a szovjet tapasztalatok.

Mit kell tennünk? Először is tagrevíziót kell csinálnunk és minden becsületes művészt be kell vonnunk, meg kell osztanunk a munkát. Másodszor követnünk kell a Párt által kitűzött

feladatokat. A vitákon olyan problémákat kell felvetnünk, amelyek a húsunkba vágnak. Konkrétan meg kell indítani a harcot a sematizmus ellen. Olyan témákat kell felvetni, mint például az ellenség ábrázolása, az úgynevezett üzemi kém problematikája, a pártszerű irányítás problémája. Ezek valamennyien húsunkba vágnak. Az új szervezeti szabályzat biztosíték arra, hogy többé nem szakadunk el a színházi dolgozóktól. Hiszen a mi színészeinket érdekli, hogy milyen szerepeket fognak játszani filmjeinkben. Ladányi elvtárs emlékezetes cikke²²³ a *Szabad Nép*ben azt mutatja, hogy színészeinket izgatja az a probléma, hogy jó szerepeket játsszanak, jó figurákat alakíthassanak.

Jobban fel kell használni a szovjet tapasztalatokat. Népszerűsíteni és mindenkivel ismertetni kell Rákosi és Révai elvtársakkal való beszélgetésünket. Bátran ki kell értékelnünk filmgyártásunk eddigi eredményeit, hogy lássuk eddigi munkánkban mi volt a jó és mi volt a rossz.

Végül beszélnünk kell egyik legfontosabb biztosítékunkról: jó kádereinkről, jó filmművészeinkről. Nem törődünk eleget a dolgokkal, kívülről kritizáltunk. Könnyebben sértődünk meg, mint dolgoztunk.

Páholyból könnyű bölcsnek lenni, szívesebben sértődünk, mint dolgoztunk.

Avval szeretném zárni beszédemet, hogy rajtunk múlik minden. Most már nem csak szavakkal, hanem ennél is ékeőbb tettekkel kell bizonyítanunk, hogy élni tudunk azokkal a lehetőségekkel, amelyeket Pártunk és népünk biztosított számunkra.

Simon Zsuzsa elnök: Nagyon kérem az Elvtársakat, hogy maradjanak itt. Az új vezetőség megválasztása a Közgyűlés egyik legnagyobb és legfontosabb feladata. Még egyszer kérem a hozzászólókat is, hogy maximum 5 percig tartson hozzászólásuk. Következik Képesy József.

Képesy József: Tisztelt Közgyűlés! A most leköszönő vezetőség, pontosabban Major és Horvai elvtárs munkájának egy komoly hiányosságára szeretnék rámutatni, amelyről eddig kevés szó esett a nyilvánosság előtt. Major és Horvai elvtárs önkritikájában nyomát sem találtam a magyarázatnak, amely tisztázta volna, miért hanyagolta el a régi vezetőség a rádió dramaturgiai rendezői és színészi problémáinak felvetését és megoldását. Ennek a kérdésnek elvi tisztázását attól a közgyűléstől remélnénk további munkánk érdekében.

A Szövetség fennállása óta az alakuló ülésen került szó a rádióról, mert a területi felosztásban helyet kellett kapnia. Majd később egy megtartott és egy elmaradt lehallgatással szerepeltünk a Szövetség másfél esztendei munkarendjében. Ezt a súlyos ténytet a vezetőség önkritikájában meg sem említette. Mivel magyarázható ez? Érzésem szerint a következőkkel.

(1) Az elvtársak lebecsülik a rádió művészi munkáját és ezért nem segítenek nekünk a néprádióért folytatott harcunkban. (2) A vezetőség elhanyagolta a kultúrforradalomnak ezt a fontos frontját, mert valószínűleg nem ismerte fel, milyen jelentősége van annak, hogy a csúcshallgatási időben 5–600.000 ember, munkaidő alatt minimálisan 50.000 ember hallgatja műsorunkat. Ezenkívül rendkívül fontos rámutatni arra, hogy a rádió összműsoridejének 40 %-a prózai műsor, ami azt jelenti, hogy a napi 36 órai adásból 14.5 óra próza megy a rádióban. (3) Ezzel kapcsolatban előfordult az, hogy a tagság kiválasztása meglehetősen lazán történt. A Szövetségnek eddig nyolc rádiós tagja volt és a nyolc rádiós tagból négy teljesen indifferens, érdektelen a Szövetség munkájában. Tehát négy csonka taggal volt képviselve a Szövetségben a Rádió. Meg kell itt jegyezni, hogy mi is hibásak vagyunk mindebben, mert nem éltünk demokratikus jogainkkal, klikk-véleményecskékben nyilatkoztunk a Szövetség munkájáról. E pillanatban örömmel köszöntöm a területi felosztás helyett a szakmai felosztást. Ettől igen nagy eredményeket remélünk.

²²³ LADÁNYI Ferenc, „Alakításom hibáiról és a hibák okairól. Hozzászólás Pudovkin elvtárs cikkéhez”, *Szabad Nép*, 1950. okt. 8.: 11.

A következő javaslatokat szeretném a Közgyűlés elé terjeszteni elfogadására: (1) A szakmai vezetőségekben helyet kapjanak a Rádió képviselői is. (2) Az oktatás munkájába vonják be a rádió dramaturgjaikat, színészeit is. Rendkívül kényes és fontos probléma a Sztanyiszlavszkij-rendszer alkalmazása a Rádióban. (3) A Szövetség vegye fel munkatervébe a rádió dramaturgiai, rendezési és színjátszási problémáinak a tisztázását. (4) Nyújtson segítséget a szovjet rádió elvi és gyakorlati eredményeinek széleskörű alkalmazásában. (5) Segítsen a Szövetség abban, hogy a rádió adottságait műsortervében elvi és gyakorlati szempontból egyeztetni lehessen a film- és színházak tervével, és így szorosabbra vehessük e téren a kulturális egységfrontot. (6) Hasson oda a Szövetség vezetősége, hogy a rádió művészeti frontjának elvi és gyakorlati megerősítésére a Színművészeti Főiskolán rádiórendezői és dramaturgiai tagozat létesüljön, hogy a hatalmas ütemben fejlődő rádió komoly káderutánpótlást kapjon. Ez a probléma a harmadik adóállomás és a vidéki önálló stúdió közeli felállításával kapcsolatban egyre égetőbb lesz. (7) Javasolom a tagság kiszélesítését a rádió területéről oly módon, hogy a rádió legjobb művészeti dolgozói kapjanak helyet a tagságban. És (8) végül kérem, hogy a szaklap foglalkozzék a rádió problémáival is.

Azt hiszem, mindezek megvalósítására révén igen hamar igen jó eredmények szülehetnek. Egyet itt, e helyen megígérünk a rádió és művészeti dolgozói a jövőben sokkal keményebben fognak küzdeni ezekért a célokért, mint ahogyan ezt eddig tettük.

Simon Zsuzsa elnök: Következik Kiss József.

Kiss József: Kedves Elvtársak! A Szövetség filmtagozatának munkájáról és a filmtagozatban az én munkámról és a többi, a vezetőségben résztvevő filmes munkájáról a legkeményebb bírálatot az a két nappal ezelőtt lefolyt megbeszélés gyakorolta, amikor a filmgyárban felhívtuk a művészek figyelmét arra, hogy ezen az értekezleten minél többen jelenjenek meg. Vezető művészeink ott kijelentették, hogy nincs semmi biztosíték arra, hogy a szövetség, amely eddig ilyen munkát végzett, s továbbiakban jó munkát fog végezni. Kijelentette az egyik legkiválóbb rendezőnk, aki a mi hibánkból máig sem tagja a Szövetségnek, hogy ő bizalmatlan volt és a továbbiakban is bizalmatlan a Szövetség munkája iránt. Kétségtelen, hogy annál keményebb bírálatot munkánk felett nem kaphattunk, mint amikor egész sor művész kijelentette azt, hogy a mi rossz munkánk következtében bizalmatlan a Szövetség jövője iránt. Annak egyenes következménye ez, hogy a filmtagozat munkája szervezetlen volt, hibás, rossz volt, amiről az itt már felszólalt elvtársak joggal és igen helyesen beszéltek. Következésképpen ez annak is, hogy egész sor elsősorban kiváló régi szakembert és a Főiskoláról most újonnan kikerült, de már komoly eredményeket felmutató filmművészt nem vettünk fel a Szövetségbe. A Szövetség vezetőségben komoly és hosszú ideig tartó vitákra emlékszem, amikor arról folyt szó, hogy Keleti Márton, aki egyike legkiválóbb filmrendezőinknek, ma már Kossuth-díjas, tagja legyen-e a Szövetségnek vagy sem. Kétségtelenül és súlyos arisztokratizmus és bár mi felvetettük és kívántuk tagságát a film részéről, mégis opportunisták voltunk ebben a kérdésben, éppen úgy, mint a többi tagfelvétel kérdésében is. Nem vetettük fel elégszer és nem vittük keresztül javaslatunkat. Mégis akkor, amikor ezekre a felszólalásokra gondolunk, arra, hogy a film területéről sokan bizalmatlanok a Szövetség további munkája iránt, akkor meg kell állapítanunk, hogy magatartásunk helytelen. Nem ismerik fel eléggé a Párt bírálatának jelentőségét.

Néhány héttel ezelőtt Karlov Varyban alkalmunk volt megismerkedni Leonid Lukov²²⁴ filmrendezővel. Ezekben a napokban múlt öt éve, hogy a Bolsevik Párttól rendkívül súlyos és kemény bírálatot kapott a *Nagy élet* című bányász tárgyú filmjéért. Ez a bírálat megállapította, hogy Lukov felületesen járt el, nem tanulmányozta a bányászéletet, filmje nem mutat előre,

²²⁴ Leonid Davidovics Lukov (1909-1963): szovjet filmrendező és forgatókönyvíró. *Szerencse fel!* című bányászfilmjét a magyar mozik is játszották. Bővebben lásd: *Kis Újság*, 1950. aug. 26: 4.

nem ismerte fel a szovjet bányászok legjobb, a mai szovjet emberre jellemző vonásait. Ez a bíráló Leonid Lukovot, aki addig sem volt ismeretlen ember, egyszerre országoshírű, sőt világhírű emberré tette. Persze ez a világhír – azt hiszem – nem túlságosan hízelgő. Sokan azt gondolhatnák, hogy Lukovot ez a bíráló összetörte. Mindenütt, az egész Szovjetunióban, sőt az egész világon arról vitatkoztak az ő példájából kiindulva, hogy milyen helytelen útra tért a szovjet filmgyártás. Most öt év múlva, éppen ezekben a napokban játsszák Leonid Lukovnak ugyanarról a témáról készített filmjét, a *Donyeci bányászokat*, a szovjet filmgyártás egyik legnagyobb, legkiemelkedőbb új eredményét.

Lukovot a Párt bírálata tette a legnagyobb szovjet rendezők egyikévé. Lukovot a Párt bírálata megtanította arra, hogy elmenjen egy évre a Don-medencébe, ott éljen a bányászok között napról-napra, elmenjen a lakásukba, amint elmesélte Karlovy-Varyban, leüljön este, a munka után a kispadra és beszélgessen problémáikról és olyan alaposan és mélyen ismerje meg a bányászéletet, ahogyan azt a Párt bírálata követelte tőle. A Párt bírálóinak az a hatalmas ereje, amit Lukov esetében és a szovjet filmgyártás öt év óta megtett óriási fejlődésében látunk, biztosítják számunkra is, hogy a Párt bírálata bennünket is, a Művészeti Szövetséget is ki fogja húzni abból a mélypontból, amelyben van, további lendületet, további útmutatást fog adni munkánk számára. Az azóta eltelt események megmutatták, hogy a Párt nem elégszik meg ezzel a bírálattal. Rákosi elvtárs nem sajnál rengeteg elfoglaltsága mellett sem több órát azzal tölteni, hogy leüljön a filmrendezővel, útmutatást adjon számunkra, részletesen elemezze a filmgyártás kérdéseit. Ezen a beszélgetésen láttuk azt, hogy Rákosi elvtárs alaposan ismeri minden egyes filmünket, sőt ismer minden egyes filmművészt is. Mindannyian azt éreztük, hogy figyelemmel kísérik munkánkat és azon a beszélgetésen, ahol rengeteg fontos kérdés merült fel, olyan kérdés, amely a Művészeti Szövetség további munkájában is kitárgyalandó és irányt szab, a főkérdés az élet alapos és mélyreható tanulmányozása volt. Olyan kérdés ez, amit filmrendezőink hallottak már máskor is, de Rákosi elvtárs útmutatóan beszélt ezekről a kérdésekről, így mutatta meg számunkra a mai magyar élet arculatát.

Elmondotta Rákosi elvtárs, hogy az elmúlt öt év döntő mértékben megváltoztatta a gyerekeket, az úttörőket is. Amikor öt évvel ezelőtt, mondotta, kiszállt valahol autójából és megszólított egy gyermeket, azok egymás háta mögé bújtak, mert féltek. Ma, ha valahol megszólít egy gyermeket, mind köréje sereglik, mindegyik szól hozzá, bátran beszélnek és az egyik kis tizenegy éves úttörőt, akivel nemrég beszélt, úgy jellemezte, hogy úgy beszélt ez az úttörő, mintha legalább is egy éves pártiskolát végzett volna és nem egy agitprop titkárunk tanulhatna tőle. De ugyanígy jellemezte a többi embert is. Egy hatvanéves öreg megszólította, és elmondotta, hogy egyetemre akar menni. Aztán, mondotta Rákosi elvtárs, hosszas beszélgetés után megállapodtak abban, hogy beéri egy szaktanfolyammal. Általában úgy jellemezte az életet Rákosi elvtárs, hogy megszépültek. Általában úgy jellemezte az életet Rákosi elvtárs, hogy megszépült a mi népünk, mert nem gyötri már annyi gond. Konkrét példákkal mutatott rá Rákosi elvtárs az új életre, arra az óriási fejlődésre, amelyen országunk átment. Itt sokkal jobban, sokkal mélyebben megértettük azt a feladatot, amit az élet tanulmányozása és ábrázolása jelent számunkra. De ugyanígy a legutóbbi Karlovy-Vary-i Fesztiválon a szovjet művészekkel való beszélgetés is rengeteg új útmutatást adott számunkra. Alkalmunk volt beszélgetni Pavel Krocshnikovval az egyik legkiválóbb szovjet színésszel a magyar színészekről is. Nagy cikket küldött velünk a színjátszás és elsősorban a filmszínészi alkotás problémáiról, amely a közeljövőben a Szabad Népből, teljes terjedelmében megjelenik.

A többi nagy rendező, Lukov s az ötszörös Sztálin díjas Reinmann, aki ott volt Karlovy-Varyban rengeteg hasznos útmutatást adott számunkra, olyanokat, melyeket a Szövetség további munkájában is hasznosítani tudunk. Itt most ennek az ismertetésére nincs lehetőség. Egy döntő dolog van az útmutatásokban, amely a Szövetségünk új szervezetében is megvalósult. Szövetségünk új szervezettel egy szakosztályban tömöríti a színházat és a filmet. Ez lehetőséget ad a filmrendezőknek és a film dolgozóinak arra, amit döntő tanulságként

hangsúlyoztak számunkra a nagy szovjet filmrendezők, hogy tanulmányozzuk Sztanyiszlavszkij rendszerét. Amikor feladtuk Lukovnak azt a kérdést, hogy milyen filmrendezői műveket tanulmányozzunk, akkor azt mondta, hogy ezek már döntő többségükben elavultak: az egyetlen, ami feltétlenül fontos, a Sztanyiszlavszkij féle módszer. Mi filmművészek úgy érezzük, hogy a színház dolgozóival együtt ezt most sokkal alaposabban és mélyrehatóbban tudjuk tanulmányozni.

Én úgy érzem, hogy Rákosi elvtárs útmutatása és a szovjet művészek iránymutatása után sokkal jobban látom a Szövetség feladatait is, jobban látom azt, hogy milyen munkával kell támogatnom a Szövetség munkáját. Ígérem, hogy ezeknek a tanulságoknak a szellemében fogom a Szövetséget a továbbiakban is támogatni és segíteni. (Nagy taps)

Simon Zsuzsa elnök: Vass Irma elvtársnő következik. Nyomatékosan figyelmeztetem és kérem az elvtársakat, hogy tartsák be az ötperces felszólalási időt. (Helyeslés)

Vass Irma: Mindössze egy-kétperces lesz a felszólalásom. Tegnap elterveztem, hogy mi mindenről fogok beszélni, de ha azt mind elmondanám, nagyon hosszú lenne a felszólalásom. Én a Szegedi Színház tagja voltam augusztus 1-ig, s így vidéki színházak működéséről, s a vidéki színházak megsegítésének kérdéséről szeretnék beszélni. „Szegedi keservek” – így jegyeztem fel tegnap, hogy beszélek erről. Nagyon sokat szenvedtünk. Nem volt igazgatónk, nem volt művészeti vezetőnk. Volt ott különféle vezető, de művészeti vezető egy sem volt. Nem volt kihez fordulnunk és tele voltunk bajjal. Jött pl. Gorkij *Ellenségek* című darabja, s nem kaptunk kiértékelést. Kétségbeesésemben az M.SZ.T.-hez fordultam, de ez már késő volt: később estem kétségbe, nem pedig az elején. Szóval nekimentünk a darabnak anélkül, hogy tudtuk volna, mit játszunk.

Következett még sok más baj is. Nem részletezem ezeket, csak azt kérem, hogy amint elkövetkezett a Vidéki Színházi Hét is, ne engedjék el a vidéki színházak kezét. Nagyon jó lenne, ha lemenne néha vidékre egy-egy előadó. Én Major elvtárs előadásán éreztem, amikor *Tartuffe*-ről beszélt, hogy mit jelentett volna nekünk ilyen előadás Szegeden egy kényesebb darab előtt. Ott volt pl. a *Széles mező* című darab.²²⁵ A rendezője talán soha életében nem látott széles mezőt, nem tudta, hogyan indulnak a mezei munkások aratni: egészen másképp, mint ahogy kapálni vagy szüretelni indulnak, mert az aratás jelenti a kenyeret. Próbáltam segítségére lenni a rendezőnek, de erre nem volt elég idő. Ezt nem azért mondom, mintha kiváló rendező lennék, csak azért, mert én láttam széles mezőt, láttam aratást, s tudom, hogy az aratásra áhítattal indulnak a mezei munkások.

Én ott éltem köztük három évig, 1946-tól 49-ig egy puszán. Láttam, amikor földet kaptak; láttam, amikor megszületett az első kis csikó, az első kis borjú, amely már az övék volt. A kis Tomori Toto beszaladt hozzám, hogy: gyűjjön, mert van kis Yina! – mert a nagy Yina volt a kis csikónak az anyja. Láttam őket, láttam az életüket, s én tudom, hogy mi az a széles mező.

Nagy baj történt ezzel a *Széles mező*vel: egyénileg ugyan nekem nagy szerencsét jelentett, mert a *Széles mező* előadásából kifolyólag jutottam el Marianska Lazneba²²⁶ kéthetes üdülésre. Ott viszont láthattam és élvezhettem, hogy mit jelentett az, hogy megérkeztünk Prágába és a SZOT házban fogadtak minket. Ott volt egy ház, amely a mienk is. Összebarátkoztunk a cseh elvtársakkal s úgy érezzük, hogy ez a barátság örökös is marad. Megígértük egymásnak, hogy ahogyan ők őrzik ott a határt, úgy fogjuk mi is őrizni.

A budapesti színházak a vidéki színházakkal szemben mindig feltétlenül előnyben voltak, s így jobb lehetett az előadásuk. Ismétlen tehát: most, hogy erről van szó, hogy egy nevezőre hozzuk az egészséget, ne engedjék el a vidéki színházak kezét, s a budapesti rendezők, vagy akár

²²⁵ Vinyikov, Vaszilij: *Széles mező*. Bemutató: Szegedi Állami Nemzeti Színház, 1951. május 10. Rendező: Gulyás Sándor.

²²⁶ Mariánské Lázně (Marienbad) gyógyfürdőjéről nevezetes város Csehországban

igazgató[k] is ne sajnáljanak egy-egy napot, hogy leutazzanak vidékre. Találnak ott értéket, segítsék őket, hogy könnyebb legyen az útjuk, mert eddig bizony nagyon nehéz volt. (Nagy taps)

Simon Zsuzsa elnök: Jakó Pál következik.

Jakó Pál: Tisztelt Közgyűlés! Először is engedjék meg, hogy a Faluszínház dolgozóinak üdvözlését adjam át. Az itt elhangzott bírálatok és önbírálatok nagy örömmel töltötték el minket, legfőképpen Major elvtárs önbírálata, amely lényegesen alaposabb, mélyebb és őszintébb volt, mint amilyen a Szövetségben eddig elhangzott önbírálata volt. Ez az önbírálat azt bizonyította, hogy Major elvtárs ténylegesen és komolyan rátér arra az útra, hogy a hibáitól megszabaduljon. Engedjék meg, hogy egy pár megjegyzéssel én is hozzásegíthessem ehhez.

Az a tény, hogy a Párt bírálata után a Nemzeti Színházban még elhangozhatott olyan kijelentés, hogy azért mi maradjunk továbbra is sovinszták, hozzátéve azt, hogy maga a sovinizmus szó és ennek a hirdetése milyen veszélyeket rejt magában, mutatja azt, hogy az a rakoncátlan szellem, amelyet a palackból Major elvtárs kiengedett, még milyen romboló munkát végez, s hogy milyen nagy munkája lesz még Major elvtársnak, amíg ezt a szellemet újra vissza tudja parancsolni a palackban. Az, hogy a Szövetség aktíváján elhangzott egyik bírálattal szemben, Nagy Adorján elvtárs bírálatára gondolok, Major elvtárs nem azt nézte meg, hogy abban a bírálatban van-e akárcsak egy-két százalék igazság is, mint ahogy erre Sztálin elvtárs tanít, hanem arra a bírálatra támadással válaszolt, azt bizonyítja, hogy Major elvtársnak az önbírálat terén annyiban is pártszerűen kell továbbra is eljárnia, hogy ez az önbírálat ne csak kampányszerű legyen, hanem állandó jellegű, s ezáltal ténylegesen mélyreható változások álljanak be a munkájában.

Mi reméljük és biztosan tudjuk azt, hogy Major elvtárs a hibái kiküszöbölésével továbbra is gerince marad annak a szövetségi munkának, amelytől mindannyian olyan sokat várunk. A Faluszínház dolgozói, mint egy új színház dolgozói, nagyon sokat várnak a Szövetség munkájától. Itt egyúttal köszönetet is kell mondanom, a volt vezetőség felé, hogy lehetővé tette a Faluszínház számára, hogy a kiküldötteinek számát felemelje és így a Szövetséghez nem tartozó tagjaink is még szélesebb körben ismerhessék meg a Szövetség célkitűzéseit, munkáját és azt magukévá tehessék. A Faluszínház a legfiatalabb kulturális intézményünk. Ennek a léte is bizonyíték arra, hogy Pártunk és Kormányzatunk mindenkor megtartja ígéretét, s egyik legfőbb gondja a dolgozók kulturális felemelése.

Köszönjük Pártunknak és kormányzatunknak, hogy a Faluszínházat létrehozta. Ezzel nemcsak annak a lehetőségét teremtette meg, hogy több tucat állás nélküli színész kapjon szerződést, de módot kaptunk arra is, hogy bekapcsolódhassunk a falu szociális átszervezésének munkájába. Ez a feladat nehéz, nagy és új, éppen ezért fokozottabban kérjük a Szövetséget, nyújtson segítséget ahhoz, hogy ezt a feladatot minél jobban teljesíthessük.

Rögtön egy kéréssel is fordulunk a Szövetséghez. Kérjük, hogy az ilyen nagyjelentőségű rendezvények alkalmával, mint a mostani közgyűlés is, korábban értesítsék a színházakat, így a mi színházunk dolgozói is, mint most, hogy legyen időnk a felmerülő problémákkal foglalkozni, s az építő bírálatot megtenni, mert különben így csak formális a kapcsolat közöttünk.

Most engedjék meg, hogy felolvassam azokat a javaslatokat, amelyeket az előkészítő bizottság elfogadott. Ezek a javaslatok egyúttal bizonyos mértékben kritikát is jelentenek a Szövetség eddigi munkája felé, s remélem, hogy a Szövetség jövő munkájában ezek a javaslatok majd segítséget is fognak nyújtani.

(1) Javasoljuk, hogy a Szövetség lapját nagyobb oldalszámmal és több példányban jelentessék meg, mint eddig, s ugyanekkor olcsóbb áron. Erre például szolgálhat az Írószövetség folyóirata,

a *Csillag*,²²⁷ amely majdnem még egyszer annyi oldalon jelenik meg és mégiscsak 4 forintba kerül. Ezáltal elérhetnénk azt, hogy a színház és a film dolgozói nagyobb példányszámban vásárolnák és ugyanakkor tágabb lehetőség nyílna arra, hogy elvi jelentőségű cikkek, sőt terjedelmesebb tanulmányok nagyobb számban jelenhessenek meg a lapban.

(2) Annak érdekében, hogy a Szövetség szorosabb kapcsolatot teremtsen meg a körébe tartozó intézmények dolgozóival, javaslom, hogy intézményenként 3 tagú összekötő bizottság létesüljön; ennek a bizottságnak feladatai közé tartozna az is, hogy ellenőrizze vajon a szövetségi tagok végeznek-e akár a Szövetségben, akár az intézménynél olyan munkát, amire szövetségi tagságunk kötelezi őket.

(3) Mivel a Szövetség tagjának lenni megtiszteltetést jelent, mivel a Szövetség munkája a színház, film és rádió területén komoly mértékig kell, hogy befolyásolja ezeknek a területeknek a fejlődését, ezért javaslom, mondja ki a közgyűlés, hogy minden szövetségi tag köteles valamifajta munkát végezni, akár a szövetségben, akár a munkahelyén, amivel a Szövetség jó munkáját elősegítheti. Azokat, akik ezt nem teljesítik, a vezetőség felelősségre vonhatja, egészen a szövetségi tagság elvesztéséig.

(4) Az összekötő bizottság az intézmény vezetőségével, Pártvezetőségével és Üzemi Bizottságával közösen kísérelje figyelemmel az intézmény dolgozóinak magatartását, a szocialista munkaerőkölcshöz való viszonyát, és ennek alapján tehessen javaslatot új tagok felvételére.

(5) Az új vezetőség egy hónapon belül munkatervet készítsen, amelyben többek között állapítsa meg a feltétlenül felvetendő elvi kérdések sorrendjét. A szövetség keretébe tartozó intézmények dolgozói kapjanak lehetőséget arra, hogy a legrövidebb időn belül javaslatokat tehessenek a munkaterv kiegészítésére vonatkozólag.

(6) A Sztanyiszlavszkij-körök vezetői tartsanak havonta egyszer megbeszélést, ahol megvitatják az elmúlt hónap tapasztalatait és a következő hónap elvi kérdéseit. Ezeknek a megbeszéléseknek a jegyzőkönyvét küldjék el vidékre is.

(7) Segítse elő a Szövetség a klubélet fellendítését, s ennek érdekében bővítse ki a könyvtárat.

(8) Az elvi problémák tisztázásával és gyakorlati tanácsadással segítse elő a Szövetség a patronázs-mozgalom kiszélesítését, tekintetbe véve az egyes intézmények sajátosságait.

(9) Ismertessék a Sztanyiszlavszkij-körök a Szovjetunió hasonló szövetségének működését és tapasztalatait.

(10) Segítse elő a Szövetség a Szovjetunió és a népi demokráciák művészeti intézményeivel, illetve azok tagjaival való levelezést és tapasztalatcserét.

(11) Találjon módot a Szövetség arra, kormányzatunkon keresztül, hogy nagyobb székházba költözhessen. Erre többek között azért is szükség volna, mert így meg tudnánk oldani a még nem szinkronizált filmek vetítését, illetve filmeknek részletisméltésekkel való lejátszását tanulmányozás céljából, valamint külföldi vendégek látogatásai és nagyobb akciók lebonyolítása alkalmával képzőművészeti kiállításoknak, zenei és egyéb műsoroknak rendezését.

Ezek a javaslatok magunk felé is önbírálatot jelentenek. Jelentik, hogy a múltban milyen kevéssé foglalkoztunk a Szövetség munkájával és milyen kevéssé támogattuk ezt a munkát. Igaza van Ladányi és Földes elvtársaknak, hogy mi is felelősek vagyunk a Szövetség múltbeli hibáiért és mivel ezt ma már világosan látjuk, a jövőben ez a felelősség még fokozottabb. Ezért kötelessége mindenkinek erejéhez mérten részt venni a Szövetség munkájában, hogy ez a munka segítség és útmutatás lehessen mindnyájunk számára. (Taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Bánki Zsuzsa következik.

²²⁷ Az Írószövetség 1947-től 1956-ig megjelent irodalmi és kritikai havilapja.

Bánki Zsuzsa: Tisztelt Közgyűlés! Nagyon röviden szeretném ismertetni azokat a javaslatokat, amelyek a Madách Színház tagjai részéről a közgyűlést előkészítő társulati ülésen elhangzottak. Tolnay Klári javasolja a tagrevíziót és újabb tagok felvételét. Bárdi György a klubélet megszervezését javasolja. A szövetségi tagok ne csak vacsorázni járjanak a Szövetségbe, hanem érezzék otthonosan magukat és ott beszéljék meg szakmai problémáikat. Pallós Endre javasolja, hogy propagandamunkáját jobban szervezze meg a Szövetség. A vitákat jobban kell megszervezni. Ezenkívül elhangzott az a javaslata is, hogy a Színház- és Filmművészetet olcsóbb áron kellene kiadni. Felföldi László javasolja, hogy a Szövetség vegyen részt a Főiskola irányításában is. Körmendi János javaslata: szakmai továbbfejlesztés, művészi tapasztalatsere, a művészi neveléssel kapcsolatos politikai nevelés és a kezdő és tapasztalt színészek konstruktív kapcsolatának a megszervezése. Bodor Tibor javasolja, hogy a Szövetség szerezzen be filmvetítőgépet.

Hont Ferenc javasolja, hogy minden színháznál a Szövetség és a színház jobb kapcsolatának megszervezése érdekében, legyen egy szövetségi megbízott, aki ismerteti a Szövetséggel a színház helyi problémáit és a színházi dolgozókkal a Szövetség munkáját és az ott zajló eseményeket. Javasolja, hogy a Szövetség létesítsen szovjet mintára egy anyaggyűjtő központot, ahol egy-egy darabra vonatkozó mindennemű (sajtó, irodalmi, fotó stb.) anyagot megkaphatnak a rendezők és így nem kell különböző helyekre szaladgálniok anyagért, a legkülönbözőbb intézményekhez és tömegszervezetekhez.

Ráday Imre azt javasolja, hogy a Szövetség jelöljön ki felkészült vitarendezőjét, akik nem engedik ellaposodni a vitákat. Javasolja, hogy a Szövetség vezetőségének legyen időnkénti beszámolási kötelezettsége. Javasolja, hogy a Szövetség hozza létre a színházak közötti eleven kapcsolatot. Gondolt itt egymás próbáinak látogatására stb. (Élénk taps jobbról.)

Greguss Zoltán felhívta a figyelmet arra, hogy a *Színház- és Filmművészet* terjesztése körül bajok vannak és az itteni problémákat meg kellene oldani.

Ezekkel a javaslatokkal kívánnék a Madách színház tagjai a Szövetség jó munkájához hozzájárulni. Ezenfelül ígéretet tettünk arra, hogy a jövőben a színészek és a színházi dolgozók is felelősnek érzik magukat a Szövetség munkájáért és a jövőben a vezetőséget segíteni kívánják munkájában. (Helyeslés és taps)

Simon Zsuzsa elnök: A felszólalni kívánókat arra kérem, hogy javaslataikat írásban adják be és itt ne ismertessék. Most következik Bod László.

Bod László: Tisztelt Közgyűlés! A közgyűlés előkészítését szolgáló társulati ülésünkön többek között felemlítették, hogy semmit sem tudnak a Szövetség munkájáról, az Állami Bábszínház tagjai, legfeljebb annyit tudnak, hogy van egy művészklub, ahol szerződötések idején igen hasznos elüldögélni, elpletykálni és hogy ott van Budapest legrosszabb kiszolgálása.

Ez a nevezetes tájékoztatatlanság részünkről azonban nem teljesen a Bábszínház dolgozóinak hibája, Két éves működésünk során nem volt alkalom arra, hogy a Szövetség foglalkozott volna kérdéseinkkel, akár egyszer is, észrevette volna, hogy itt egy új és nagyon fontos művészet alakul ki, kivéve azt az alkalmat, amikor műsortervünket megbírálták. Természetesen ebben mi is hibásak voltunk: túlságosan szerényen, csendesesen és bizonyos kisebbségi érzéssel vettünk részt a Szövetség munkájában. De hibás volt ebben a szövetség is, amely bennünket talán perifériális művészetnek tartott és arisztokratikus magatartása mellett nem tartotta magához illőnek a Bábszínházzal való foglalkozást. A Szövetség elmulasztotta például azt a nagyszerű alkalmat, amikor Obzracov nálunk járt, hogy kihasználja Obzracov tanítását nemcsak a Bábszínházra vonatkozólag, de általában a színházművészet terén. Nem tartotta fontosnak a mi irányításunkat, holott speciális alkatunknál fogva mind gyermek- mind felnőtt közönségünk nevelésében jelentős munkát végzünk és komoly eredményt értünk el.

Nem elbizakodottság részünkről az, ha kijelentjük, hogy a magyar szatíra kialakításában igen komoly eredményt értünk el a *Sztárparádé*val. Meg kell említenem, hogy a *Sztárparádé* előadását sem Major elvtárs nem nézte meg, és egyetlen egyszer sem volt a színházunkban, de Horvai elvtárs is csak azután, amikor a kritika első ízben már elhangzott felé, pedig nagy közönségsikere van a *Sztárparádénak*. Igen nagy nevelő hatása van színházunknak és nagy feladatot igyekeznek megoldani. Éppen ezért volna fontos, hogy a Szövetség jobban foglalkozzék a mi feladatainkkal, irányításunkkal. Új és nehéz kérdéseink vannak. Ezek a kérdések jórészt ugyanazok, amelyek más színházakban is előfordulnak. Éppen ezért kapcsoljon be a Szövetség bennünket a következő évad munkájába, aktivizálja a Bábszínház szakembereit, éppen az új és fiatal káderekkel való jobb gazdálkodás elveiből kiindulva. Ne forduljon elő az, ami I. Kongresszuson, hogy felszólalást kértünk és egyáltalán nem kaptunk szót. Feltehető, hogy a mi kérdésünk általános színházművészeti kérdés is lehet. Azok a hibák, amelyek a Szövetség munkájának hiányaiból fakadtak, megtalálhatók a mi színházunkban is. Ezek felszámolását, munkánk megjavítását, jó szakmai kritikát, pártos bábjáték művészet és magasabbrendű művészek és műszaki szakemberek kialakítását várjuk a Szövetség új munkájától (Taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Nagy Adorján elvtárs következik.

Nagy Adorján: Tisztelt Közgyűlés, kedves szaktársak és elvtársak! Egy részletkérdésre szeretném irányítani a Közgyűlés figyelmét és az az iskolai oktatás kérdése. Ebben a kérdésben azért tartom szükségesnek a felszólalást, mert Kolb elvtárs is és Major elvtárs is említették, ugyan, Horvai elvtárs nem is említette, de itt egy súlyos problémával állunk szemben, mégpedig a főiskolai tanárok elfoglaltságával. Nagyon gyakran előfordult a múltban, remélem, a jövőben már nem fog megtörténni, hogy főiskolai tanáraink nem tudtak órát tartani. A Közgyűlés fiatal tagjai, akik nemrég kerültek ki a Főiskoláról, megerősíthetik azt a lélekrombolást, amit egy-egy elmulasztott, elvesztett, vagy meg nem tartott óra jelentett a Főiskola életében. Feltétlenül szükséges tehát, hogy ezt véglegesen és határozottan felszámolja a Szövetség. Gondoskodjék a Szövetség arról, hogy olyan munkaerőgazdálkodás legyen, amely lehetetlenné teszi azt, hogy a főiskolai tanárok színházi, film, vagy rádió elfoglaltságuk miatt kénytelenek legyenek órát mulasztani a Főiskolán.

Az előbb hallottuk Major elvtárs előadásából azt, hogy színházaknál most már kettős és hármas szereposztások is vannak. Azért szólok fel, gondoljanak rá, hogy mentesítsék a főiskolai tanárokat ne a szerepléstől, mert erre feltétlenül szüksége van minden főiskolai tanárnak, de mentesítsék a próbáktól, ahol lehet, illetőleg a próbákat egyeztessék össze a főiskolai munkájukkal.

Elvtársaim, itt a jövőről van szó, arról a jövőről, amelynek építéséhez nekünk kell az alapokat leraknunk és az nem tud megtörténni abban az esetben, ha főiskolai hallgatóink továbbra is olyan elhanyagoltan, vagy legalább is nem kellő figyelemmel végezhetik munkájukat, mint ahogyan eddig végezték.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban fel akarom hívni a Szövetség vezetőségének figyelmét arra is, hogy nagyon helyes az, amit stúdióoktatás címén, a szakmai oktatás kifejlesztése címén megcsinálnak az elvtársak a különböző színházaknál, óva intem azonban az egyes színházak vezetőit attól, hogy a stúdióoktatásba főiskolai tanárokat is bevonják. Óva intem elsősorban azért, mert nekünk a Főiskolára új káderekre, új tanárookra van szükségünk és hogy ki az, aki erre a tanári állásra alkalmas és jó, az elsősorban a stúdiók önálló munkájából fog kiderülni, igazolást nyerni és irányt adni nekünk a jövőre. Ez az, amit figyelmébe akartam ajánlani a közgyűlésnek és a vezetőségnek.

Ezenkívül ne feledjük el elvtársak, hogy a mi Pártunk II. Kongresszusának hallatlanul nagy ereje és jelentősége elsősorban abban van, hogy kultúrpolitikánk minden néven nevezendő kérdését érintette Révai elvtárs, igyekezett megvilágítani és beszédében nagyon nyomatékosan

mutatott rá arra, hogy a szakmai oktatás, az iskolai oktatás és a politikai oktatás együttvéve jelenti a kultúrforradalmat. Ehhez talán csak annyit legyen szabad hozzátennem, hogy ha ezek közül bármelyiket elhanyagoljuk, vagy bármelyiket akadályozzuk, akkor veszedelemben van a kultúrforradalom.

Engedjék meg, hogy megköszönjem a Szövetségnek ezt a nagyon ünnepélyesen és igen szép keretek között rendezett közgyűlést, de hadd hívjam fel a figyelmet arra, hogy a színész közgyűlésen (rámutat az oldalfalon levő egyik jelmondatra, amelyben a „legfontosabb” szó helyett „legfontosabb” írásmód látható) ilyen sajtóhibának nem lenne szabad előfordulnia. Köszönöm, hogy meghallgattak. (Élénk taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Bozóky elvtárs! (Nincs jelen) Ilkovic Zsuzsa elvtársnő.

Ilkovic Zsuzsa: Kedves elvtársak! Itt van a cédula a kezemben, amelyet összegyűrttem, mert az elvtárs elmondotta már azt, amiért az egész idő alatt drukoltam a padban, hogy majd elmondom. (Derűltég) Valóban rendkívül fontos kérdés ma a színésznevelés. A színházi konferencia egyik legfontosabb feladatának tűztük ki, hogy ifjú kádereket fog nevelni a tanárhány azt vonta maga után a Főiskolán, hogy azt lehet mondani, az utolsó évben nem volt az embereknek kedvük bejárni a Főiskolára. A tanárok filmeztek, színházban játszottak és olyan fáradtan jöttek be a főiskolára, hogy képtelenek voltak valami újat nyújtani.

Képtelen volt türelemmel foglalkozni a növendékekkel. Itt nagyon fontos, hogy a többi művészeltárs ezt lássa és segítségére legyen azoknak az elvtársaknak, akik a főiskolán áldozatkészen tanítanak. Nem tudom, tudomása van-e a Művészeti Szövetségnek, hogy kik végezték a felvételi vizsgákat ebben az évben, hogy milyen fontos feladat és nagy dolog, meglátni egy egyszerű kis parasztgyermekben vagy üzemből jött munkásgyermekben, aki tele van idegességgel, félelemmel, hogy megvan-e benne a művészet, az új mondanivaló csírája. Volt olyan felvétel, ahol csak egy, szakmához értő, művészeltárs ült a bizottságban, aki azonban nem tudta ellátni feladatát, mert nagyon fiatal volt ahhoz, hogy meglássa, kiből mi rejtőzik, s közben mellette hat adminisztrátor bizottsági tag ült. Lehet, hogy túlzok, de három biztosan. Ezek legfeljebb annyit mondhattak, hogy a jelentkező nem volt olyan, mint akit két héttel ezelőtt felvettek. Nagyon felelősségteljes dolog a felvétel.

Megállapítom, a főiskola kénytelen volt tanársegédek beállítását a tanárok helyett, hogy legalább az órákat tartsák meg, hogy ne züljön széjjel teljesen egy-egy osztály. Meg kell említenem, nem mindegy, hogy harmadévben olyan tanársegédek tanítanak, akik esetleg csak tavaly kerültek ki a főiskoláról és bizony nem tudnak eleget tenni feladatuknak, mert nincs annyi tapasztalatuk, hiába van meg bennük a jóindulat.

Kérem a többi főiskolások nevében, akik epedve várják, hogy művész-elvtársaik menjenek oda tanítani, vegyék észre, hogy milyen nagyszerű feladat ezeket a fiatalokat tanítani, akik nagyon-nagyon szeretnének igaz művészekké válni. (Hosszan tartó élénk taps.)

Simon Zsuzsa elnök: Szólásra következik Domonkos István elvtárs.

Domonkos István: Tisztelt Közgyűlés! Mint ahogy Horvai elvtárs mondta, a Színház és Filmművészeti Szövetség szcenikai tagozata sem állt hivatása magaslatán. Nem tudtunk azokról az újításokról, amelyek más színházakban történtek. Ha ezt a tényt országos viszonylatban látjuk és ezeket az újításokat minden színházban, úgy fővárosunkban, mint vidéken alkalmaztuk volna, akkor Népköztársaságunknak igen jelentős és nagy összeget takaríthattunk volna meg.

Tudjuk jól, hogy a munkaverseny irányítása és a megtakarítások szorgalmazása elsősorban a szakszervezet feladata, azonban jelentős szerepet kell vállalnia ezen a vonalon a Szövetség szcenikai tagozatának is, mert csak így érhetjük el, hogy a színházak megkeressék és

megtalálják annak a módját, hogy kiállítási költségei[~~t~~]ket csökkentsék és mégis magas művészi színvonalú díszleteket, kosztümöket állítsanak elő. Vagyis a költségek csökkentése ne jelentsen művészi színvonalcsökkenést, hanem ellenkezőleg a színvonal emelkedésével párosuljon.

Az Operettszínház műszaki dolgozói nevében javasolom a következőket:

1. A Szövetség szcenikai tagozata a megállapított időpontban feltétlenül tartsa meg értekezleteit. Az értekezleten legyenek jelen minden színház szcenikai felügyelői, színpadmesterei és újítói. Az értekezleten megtárgyalhatnák azokat a konkrét feladatokat, amelyek a munkamódszerátadás, az újítások alkalmazását merítik ki. Javasoljuk, hogy a megállapított időpontban minden vidéki színház legyen képviselve s ezáltal elérjük azt, hogy minden színházban munkamódszerünket, újításainkat alkalmazzuk.

2. Javasoljuk, hogy minden színház kapcsolódjon be a Gazda-mozgalomba,²²⁸ induljon takarékosági és újítási munkaverseny a színházak között. Az Operettszínház műszaki dolgozói nevében kihívjuk erre a versenyre az összes színházak műszaki dolgozóit, a biztosak vagyunk abban, hogy dolgozótársaink ennek jelentőségét megértve, velünk együtt küzdenek szocialista kultúránk fejlődéséért és Népköztársaságunk gyarapodásáért. Szabadság! (Taps)

Simon Zsuzsa elnök: Gálcsiki János.

Gálcsiki János: Tisztelt Közgyűlés! Kedves elvtársak és kartársak! A Színház és Filmművészeti Szövetség múltévi munkáját bírálva és a vezetőség hibáit és fogyatékosait őszintén feltárva, nem mehetünk el szó nélkül az ifjú színészek problémája fölött sem Szövetségünkben.

Pártunk politikája és a II. Kongresszus határozata világosan és félreérthetetlenül meghatározza az ifjúság feladatát és a pártszervezetek feladatát is az ifjúsággal szemben. A Kongresszus határozata (szó szerint idézem) azt mondja: „Az eddiginél is nagyobb figyelmet kell fordítani arra, hogy a Párt és a DISZ közötti kapcsolat megerősödjék, hogy a pártszervezetek segítsék és irányítsák a Dolgozó Ifjúság Szövetségét, a Párt legközvetlenebb tartalmát.”

Nézzük meg a Kongresszus határozatának tükrében, hogyan áll a helyzet az ifjú színészekkel, Szövetségünkön belül. A Szövetség a múltban egyáltalán nem törődött a színészfialokkal, sőt még a szövetségi fiatal tagokkal sem. Nem törődött nevelésükkel, művészpolicikailag és egyáltalán nem foglalkozott a fiatalok művészi továbbfejlődésének kérdésével színházunkon kívül, de színházunkon belül sem.

Mi, az Ifjúsági Színház fiatal színészei nemcsak magunkra gondolunk itt elsősorban, természetesen magunkra is, de a többi színházak fiatal tagjaira, akik még a helytelen káderpolitika következtében azt a fejlődési lehetőséget sem kaphatták meg, mint mi, az Ifjúsági Színházban. Hiszen a mi színházunk helyzeti adottságánál fogva, mint Ifjúsági Színház, nagyobb alkalmat és több lehetőséget tud nyújtani fiatal tagjai számára a továbbfejlődéshez darabjaink problematikáján keresztül. Hiszen olyan ifjú hősöket kell ábrázolnunk a színpadon, akik példaképpül állhatnak egész magyar ifjúság előtt. Tanulmányoznunk kell az élenjáró szovjet művészet tapasztalatait és eredményeit. Kérdezem, miben segítette a Szövetség az ifjú színészeket ezen feladatok megoldásához, a felmerülő problémák elvi tisztázásához és a néha eredményesen vagy eredménytelenül elvégzett munka kiértékeléséhez, mikor például az elmúlt szezonban sem a *Sérelem*,²²⁹ sem a *Sorsdöntő napok*,²³⁰ sem a *Harmadévesek* művészi kiértékelése nem történt meg. Pedig a hibákból is bőven tanultunk volna, és biztos vagyunk abban, hogy nem követtük volna el őket újra.

²²⁸ Az ún. Gazda-mozgalom egy volt a korszak munkaverseny mozgalmi közül. Bővebben: PETŐ Iván–SZAKÁCS Sándor, *A hazai gazdaság négy évtizedének története, 1945-1985. I. kötet* (Budapest: KJK, 1985): 177-178.

²²⁹ Szurov, Anatolij: *Sérelem*. Bemutató: Ifjúsági Színház, 1951. február 9. Rendező: Márkus Éva.

²³⁰ Koralov, Emil: *Sorsdöntő napok*. Bemutató: Ifjúsági Színház, 1951. április 11. Rendező: Komor István.

Eltársak! A Párt azt tűzte az ifjúság elé, hogy tekintse első szívügyének Dunapentele építését²³¹ és úgy érzem, hogy ezzel nem becsülte le az idősebb korosztályt országunkban, sem a képzett, jó szakmunkásokat. És Pártunk nem csalódott a fiatalokban. Én tudom azt, hogy a Színház és Filmművészeti Szövetség élenjáró csúcsszerve magyar színházi életünknek és kultúrforradalmunkban az elvi irányító szerepet kell betöltenie.

De meggyőződésem az, hogy a fiatalok teljes kikapcsolása, mint ez a múltban történt, ezen feladatok megoldásából, teljesen helytelen. Mert mint Rákosi elvtárs mondta: „az ifjúság kell, hogy legyen a serkentő, lendítő erő a szocializmus építésében.” Így Szövetségünkön belül is a jövőben a gyakorlati feladatok megoldásába fokozottabban kell bekapcsolni a fiatal, tehetséges és fejlett színészeinket. Pártunk utánpótlását a fiatalság biztosítja, s így Szövetségünk utánpótlását, lendületét és haracos, eredményes munkáját is a tapasztaltabb, képzettebb színészelvtársak és kartársak mellett az erőtől duzzadó, a tanulást és a fejlődést váró fiatal színészgeneráció fogja jelenteni és biztosítani.

Kérem az új vezetőséget, hogy ezt a problémát alaposan tárgyalja meg. Biztos vagyok benne, hogy Szövetségünkön belül a fiatalokkal való törekvés és a fiatal színészek lelkesítő munkája lesz egyik motorja az előttünk álló feladatok megoldásának. (Taps)

Simon Zsuzsa elnök: Bozóki István.

Bozóki István: Tisztelt Közgyűlés! A vidéki színházak és a Szövetség viszonyáról szeretnék néhány szóval beszélni, részben a bíráló és az önbírálat alapján, részben pedig azoknak a kérdéseknek az alapján, amelyek a miskolci színházban merültek fel.

Hogy milyen volt a Szövetség és a vidéki színházak viszonya a múltban, arra talán a legjellemzőbb az, hogy amikor a közgyűlés előkészítése kapcsán megkérdeztük a vidéki színészeket, mi a véleményük a Szövetség munkájáról, akkor az derült ki, hogy semmi. Ez azt jelenti, hogy a Szövetség egész munkája semmiféle benyomást nem tett a vidéki színészekre. A konferencia ugyan, amelyet az elmúlt esztendőben tartott a Szövetség, igensokat jelentett azok számára, akik részt vettek, de hogy ennek eredményeit nem tudtuk tovább vinni, nem tudtuk a széles tagsággal ismertetni, azt jelentette, hogy lényegében nem végeztük el ezt a feladatot sem. Annak oka, hogy a Szövetség munkája nem volt erőteljes és nem hagyott nyomot a vidéki színházakban és a vidéki színészekben, elsősorban az a bürokratikus forma volt, amely szerint Szövetségünk működött. Vitákra való teljesíthetetlen meghívást, egyéb felszólítást és anyagot rengeteget kaptunk, ez azonban mind csak betű maradt. Minden ilyen bürokratikus formánál, intézkedésnél, levelezésnél ezerszerte többet jelent az eleven, élő kapcsolat. Természetesen, hogy ez megtörténhetett, ebben a vidéki színházak is hibásak. Hibásak vagyunk abban, hogy amikor ezeket a kérdéseket megtárgyaltuk, azok felmerültek bennünk és éreztük a Szövetség támogatásában hiányát, ezeket nem hoztuk azonnal a Szövetség tudomására. Nem kényszerítettük a Szövetséget arra, hogy problémáinkkal foglalkozzék, felénk forduljon.

Az első igen komoly, erőteljes és rendkívül öröndetes eredmény, amely a vidéki színészek felé szólt, a vidéki színházi hét volt. Ez jelentette az első igazán erőteljes és eleven kapcsolatot. A vidéki színházi héten azok az elvi kérdések, melyek gyakorlati instrukciók folyamán felmerültek ugyan színházunk mindennapi munkájában, de mégis homályosan éltek színészeinkben, éles és tudatos képet kaptak. Ez már most jelentkezik gyakorlati munkánkban, különös élességgel figyelhető meg éppen a komikusoknál, ahol a vidéki színházi hét eredményei alapján már nem az a cél, hogy a poeneket megkonstruálják, hanem az, hogy a figurákat jellemüknek, osztályhelyzetüknek megfelelően építsék ki, és ezen belül hozzák azoknak igazi humorát.

²³¹ 1950. május 2-án kezdődött meg Sztálinváros (1961-től Dunaújváros) építése Dunapentelén. A város és egyben az ország legjelentősebb kohászati bázisának megépítése az első ötéves terv legjelentősebb beruházása volt. Bővebben: HORVÁTH Sándor, *A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros* (Budapest: MTA TTI, 2004)

A vidéki színházi hét megnövelte színészeink igényét a saját maguk munkájával szemben és ez igen öröndetesen és eredményesen látszik már a most készülő premiereken. Ez a vidéki színházi hét igen eleven, élő segítség volt vidéki színészeink számára. Ez az, amire szükség van. Ennek alapján javasoljuk a tagrevízióval kapcsolatban a vidéki színházaknál a szövetségi tagság kibővítését, hiszen a miskolci színháznál jelenleg a Szövetségnek összesen 5 tagja van. Így eredményes, jó munkát végezni nem tudnak. Szükség van arra, hogy a helyi csoportok megalakuljanak, hogy aktivitásukkal eleven jó munkát végezzenek. Ezek az aktívák vinnék tovább a szövetség munkáját, tudatosítanak a vidéki színészek között azokat az eredményeket, amelyeket Szövetségünk elért és azt a munkát, amelyet Szövetségünk végez. A Sztanyiszlavszkij-körök anyagát is ezek az aktívák vinnék tovább és tudatosítanak.

Felmerül itt az a javaslat, hogy azok a vidéki színházak, melyek területileg közel fekszenek egymáshoz, tehát a debreceni és a miskolci, a pécsi és a győri színházak a szövetségi munkában páros versenyre hívják ki egymást.

A legfontosabb kérdés a továbbképzés kérdése. Mi fiatal színház vagyunk, színházunkban rendkívül sok a fiatal. Én ezt a kérdést különösen fontosnak tartom, ez az a kérdés, amelynek elhanyagolása legjobban terheli a volt vezetőséget. Mi ebben a vonatkozásban várunk a legtöbbet, és ebben kérjük a Szövetség részvételét. Én nem győzöm eléggé hangsúlyozni ennek a kérdésnek a fontosságát különösen vidéken. Ebből az elhanyagolásból következik az is, hogy nem merültek fel kellő mértékben az elvi problémák, munkánk során nem igyekeztünk ennek megfelelően dolgozni és ennek alapján tisztázni magunkban a kérdéseket.

Hogy milyen óriási a vágy vidéken a továbbképzés tekintetében, erre nézve jellemző, hogy a Miskolci Színház hetven tagja közül, ebben benne van a kórus is, bár csak tizenhat tag számára lenne kötelező a stúdióban való továbbtanulás, a színház tagjai közül ötvennyolcan jelentkeztek a stúdió munkájában való részvételre. A stúdió-munka ellenőrzése is rendkívül fontos a Szövetség részéről. Az eleven kapcsolat további kiszélesítésére vendégrendezések és vendégszínházak szükségesek, a próbákra egy-két napi tapasztalatcserére pesti rendezőket kérünk. Javasoljuk a díszlettervezők segítségét és tapasztalatcseréjét olyan formában is, hogy a pesti kiváló tervezők is vegyenek részt munkánkban.

Felkérjük a Szövetséget arra, hogy egyes fontosabb elvi és elméleti állásfoglalások ismertetésére és vitájára központi előadókat küldjön le a Szövetség központjából.

Míthogy a Szövetség lapja eddigi tizenegy számából összesen csak háromban foglalkozott a vidék kérdéseivel, javasoljuk, hogy a lapban létesítsenek rendszeres vidéki rovatot. Így a lapon keresztül az egyes előadásokról is megfelelő bírálatot kaphatnánk. A vidék friss, eleven erővel teljes terület, annak fejlesztése országos szempontból is fontos. A vidék felkarolása tehát tartozzék a Szövetség elsőrendű feladatai közé.

A mi feladatunk népünk nevelése. Hogy ez mennyire igaz, ezt mutatják nemcsak a belső előadások, hanem láthatjuk ezt a táj-előadásokon keresztül is, amikor például a Cserépfalván előadott *Mélyszántás* után a már megalakult termelőszövetkezeti csoportba két újabb család lépett be. Ez azt bizonyítja, hogy milyen eleven és agitativ erőt jelent a színház, hogy milyen jól élhetünk ezzel a vidéken. De népünk nevelése önnevelés nélkül nem megy. Ezt az önnevelést minél tökéletesebben kell folytatni, s a Szövetség egyik legfontosabb feladata, hogy a vidéki színészet számára ezt a feladatot minél nagyobb mértékben lássa el, hiszen vidéki kartársainkban igen nagy a vágy a továbbképzés iránt. (Taps)

Simon Zsuzsa elnök: Köszönjük a hozzászólásokat és a jó javaslatokat, amelyek segíteni fogják munkájában a megújított Szövetséget. Most felkérem Horvai elvtársat, hogy válaszoljon a hozzászólásokra.

Horvai István: Tisztelt Közgyűlés! Míthogy a kritikai megjegyzések egészével és többségével egyetértek, s míthogy kevés idő áll rendelkezésünkre, elállok a részletes választól. A bíráló

megjegyzések közül külön kiemelem Bacsó Péter felszólalását, Alfonzó hozzászólását, amelyekben valóban új oldalról mutatták a szakmai arisztokratizmus megnyilvánulását.

Alfonzónak azonban meg kell mondanom, hogy ő félreértett engem. Én nem a lakóhelyi perifériáról, hanem a művészeti perifériáról beszéltem, a burzsoá-művészet megnyilvánulásainak még fellelhető helyéről, és ez a kitételem nem lenéző, hanem éppen dicsérő megállapítás óhajtott lenni, hogy t.i. ez a perifériális jelenség, a burzsoá befolyás kezd megszűnni variétéinkben is.

Én a javaslatokkal, mint a volt vezetőség tagja részletesen foglalkozni nem kívánok, csupán azt javaslom a közgyűlésnek, hogy a javaslatokat az új vezetőség záros határidőn belül vizsgálja meg, és a helyeseket valósítsa meg. Két megjegyzés van, amellyel nem értek egyet. Az egyik Földes elvtárs megjegyzése, aki felvetette a pártszerűség kérdését. Véleményem szerint nem ez a hely az, ahol erről kellene vitáznunk. Másrészt a kérdés elvi részével sem értek egyet. Egyébként is a mutatkozó hibák nem a pártszervezet, hanem egyes vezetői módszerének a következményei. Földes elvtárs előadása tehát nagyon félreérthető volt.

A másik dolog Jákó Pál elvtársnak a Szövetség tagjai kötelességeire vonatkozó kitétele. Itt egy második párt alapítását véltem felfedezni. Ő ugyanis ugyanazokat a kötelelességeket róná egy társadalmi szervezetre, amelyek pedig a Párt tagjainak kötelességei. Ez mindenképpen helytelen. Egy ilyen ideológiai alakulat létrehozása ugyanazt célozná, mint annakidején a proletkult, amelyet a Bolsevik Párt és Lenin elvtárs annakidején alaposan megbíráltak.

Befejezésül: úgy érzem, igaza van Földes elvtársnak, amikor azt mondta, hogy jóhiszemű volt a mi Közgyűlésünk. Nyílt és őszinte hangok hallatszottak. Azt hiszem, hogy ehhez hozzájárult az is, hogy Major elvtárs önbírálata valóban nagy lépést jelent előre, nagyobb lépést, mint amilyen a kommunista aktíva ülésén történt. Most a beszéd után a tettek ideje következik. Még egyszer szeretném hangsúlyozni: mindnyájunkat felelősség terhel abban a tekintetben, hogy Színház- és Filmművészeti Szövetségünk hogyan fog fejlődni. Az itt elhangzott bírálatok csak akkor fejlesztik színházi életünket és film életünket, ha a bírálók és a nem bírálók is tettekkel segítik Szövetségünket a jó munkában.

Én ezzel zárnám le a közgyűlési beszámoló felett folytatott vitát. Kérem, hogy az új vezetőség megválasztásánál mindenki teljes felelősséget érezve szavazzon. (Taps)

Simon Zsuzsa elnök: Tisztelt Közgyűlés! Komlós Juci, a szavazatszedőbizottság elnöke jelenti, hogy a közgyűlés határozatképes, minthogy a tagságnak több mint kétharmada megjelent a közgyűlésen.

Eltársak! Itt több felszólalásban jogos kritika hangzott el a Szövetség régi vezetősége felé. Elhangzott, helyesen, az is, hogy a Szövetség tagjai közönyösen viseltetnek a Szövetség iránt. Én most arra szeretném kérni az elvtársakat, hogy szünet után teljes létszámban maradjanak itt, mert az elvtársaknak is lelkiismeretbeli és becsületbeli ügye az, hogy ez a közgyűlés zavartalanul lefolyjon. Most tizenöt perc szünet következik.

(Szünet után, 14 h 46.)

Illés György elnök: Felkérem a II. elnökség tagjait, foglalják el helyeiket (Megtörtént)
Tisztelt Közgyűlés! Folytatjuk tanácskozásunkat. Felkérem az Ellenőrző Bizottság elnökét, Farkas Istvánt, tegye meg jelentését.

Farkas István: Tisztelt Közgyűlés! Kedves Elvtársak! A Szövetség Ellenőrző Bizottsága nevében a következőkben számolok be az 1950. évi költségvetésről, zárszámadásról és vagyonmérlegről, a folyóévi költségvetésről, valamint az előkészületben levő 1952. évi költségvetésről.

1950. folyamán Szövetségünk az 1949. év decemberében megtervezett, úgynevezett szabad költségvetés keretén belül gazdálkodott. Ez a költségvetés személyi kiadásokra 42.804 forintot, közterhekre 14.536 forintot, szolgálati kiadásokra 16.500 forintot, működési dologi kiadásokra 107.560 forintot, berendezés beszerzésére 6.600 forintot irányzott elő. A költségvetés 18.000 forint tagdíjbevételt vett számításba és az 1950. évre az állami támogatás 170.000 forint volt.

A Szövetség zárókimutatásából kitűnik, hogy a gazdálkodás a költségvetésnek megfelelően történt. A kiadások megoszlása következő: személyi kiadások 39.241 Ft, közterhek 13.166 Ft, dologi kiadások 24.229 Ft, kulturális célok 65.460 Ft és beruházás 9.400 Ft volt. Tagdíjából 17.835 Ft, állami támogatásból 135.566 Ft volt a Szövetség bevétele.

A Szövetség vagyonmérlegének adatai 1950. december 31-én: pénztárkészlet 2.405 Ft, leltár értéke 9.746 Ft, a záróaktíva tehát 12.151 Ft.

A fentiekben ismertettem a Szövetség 1950. évi zárszámadását, amelynek adatai a Népművelési Minisztérium és egyéb illetékes hatóságok ellenőrző szervei, valamint Szövetségünk Ellenőrző Bizottsága ellenőrzött és rendben talált.

1951-ben Szövetségünk bekapcsolódott az Állami egyszámlarendszerbe és költségvetését a Pénzügyminisztérium által előírt alszámlarendre bontva készítette el. 1951. évre a következő költségvetést hagyta jóvá a Pénzügyminisztérium: Személyi kiadások és közterhek 93.110, működési dologi kiadások 37.380, filmvetítések költségei 60 00, a folyóirat deficitjének fedezésére 142.800, kulturális célokra (ankétok, stb.) 38.000, berendezés beszerzésére 2.800 Ft. Az előirányzott bevétel 18000 Ft, az 1951. évi állami támogatás 298.200 Ft.

1952. évre a Szövetség költségvetését a Pénzügyminisztérium még nem tárgyalta. A tervek szerint ez a költségvetés sokkal tágabb keretek közt fog mozogni, hiszen Szövetségünk igen sok jelentős újabb feladat megoldására hivatott ebben az esztendőben. A költségvetés előre látható adatai: beralap és személyi kiadások 300.000 Ft, a működéssel kapcsolatos dologi kiadások 462.000 Ft, a folyóiratunkkal kapcsolatos dologi kiadások 168.000 Ft, közterhek 44.000 Ft, bútorok és könyvek beszerzésére 22.000 Ft, a tagdíjbevételek összege 18.000 Ft. Az állami támogatás összege tehát előreláthatólag 870.000 Ft lesz. Az Ellenőrző Bizottság a Szövetség ügyvitelét és könyvelését az év folyamán ismételtén és a közgyűlés előtt is megvizsgálta és azt tapasztalta, hogy azok az ügyviteli rendnek és a könyvelés szabályának mindenben megfelelnek. Amennyiben a Szövetség tagjai közül bárkinek kifogása volna, a számvitel ellenőrzése, az adatok rendelkezésre állnak. Az Ellenőrző Bizottság kéri, hogy a közgyűlés fogadja el ezt a jelentést és adja meg a felmentvényt a felelős számadók részére. (Taps)

Illés György elnök: Felteszem a kérdést: elfogadja-e a közgyűlés az Ellenőrző Bizottság jelentését? Aki elfogadja kezével szavazzon. (Megtörténik) Köszönöm, ellenpróbát kérek. (Nem jelentkezik senki). Megállapítom, hogy a közgyűlés a jelentést egyhangúlag elfogadta. Felkérem Szilágyi Bea elvtársnőt, tegyen javaslatot az alapszabály módosítására.

Szilágyi Bea: Amikor a vezetőség közölte velem, hogy az alapszabálymódosítási javaslatot én terjesztem elő a közgyűlésnek, nagyon megijedtem és nagyon elszomorodtam. Még jobban kétségbeestem, mikor további utasításként azt közölték velem, hogy az alapszabálymódosítási javaslatot elvileg támasszam alá. Rengeteg szervezési munkám közben állandóan arra kellett gondolnom, mikor is készítsem el elvi alátámasztásomat és hogyan fog szólni, hatni, kapcsolódni stb. stb. Azért voltam szomorú, mert nekem csak egy alapszabálymódosítási javaslat jutott és mindenki más milyen nagyszerű művészi dolgokról beszél majd és általában miközben én szervezek, mozgósítok, agítalok, más próbál, játszik, ír, tehát állandóan igazán művészi munkát végez. Azután egyik este, amikor már kész volt a közgyűlés forgatókönyve, mindenki forgatókönyve, a közgyűlés költségvetése, az agitációs jelentések értékelése, kimentek a meghívók, mindenkivel beszéltem telefonon, személyesen stb. stb., ültem az

írásztal mellett és szemeim előtt állandóan ez a mondat cikázott: „alapszabálymódosítási javaslat”.

Egyszerre csak a betűk mögött ti jelentetek meg, egy-egy felejthetetlen alakítás, a pozitív hős, a negatív figura. Láttam magam tanítványaimmal a főiskolán, amint vitatkozunk az alapvonal és eszmei tartalom, a „mit és miért” fogalmáról. Visszaemlékeztem Keleti elvtárssal folytatott múlt esti beszélgetésünkre, a film és színház elvi művészi egységes alapkérdéseiről, megrohantak a vidéki hét csodálatos tapasztalatai és az alapszabálymódosítási javaslat egyszerre halálosan izgalmas dolog lett előttem, bennem. Minden betű fegyver, puska, tank, új harci eszköz lett előttem, a régi rossz ellen, ásó, kapa, traktor, kombájn, toll lett az újért vívott harcban.

Eszembe jutott Kolb elvtárssal folytatott beszélgetésünk, aki kicsit mosolyogva megkérdezte tőlem, miért neveztem én el a közgyűlés előkészítésén dolgozó kartársaink csoportját „vezérkarnak”. És akkor fogalmazódott meg bennem, miért ragaszkodtam ösztönösen ehhez a meghatározáshoz. Mert mi él, lüktet, forr ezek mögött a száraznak tűnő hivatalos betűk mögött: „alapszabálymódosítási javaslat és vezérkar”? Sztanyiszlavszkij-körök, stúdiók, előadások, viták anyaga. A nagy Szovjetunió élenjáró művészetének tapasztalatai, amelyeket az arra leghivatottabb művészek, pedagógusok, politikusok gondos kutatás, tanulmányozás után adnak át nekünk, hogy állandóan gazdagodjunk művészetünkben, általunk gazdagabb legyen egész dolgozó népünk. Tehát harcról van szó. Harc azért, hogy művészetünkkel tudatosabban, pártosabban, áldozatkészebben álljunk mindannyiunk szent ügye, a béke megvédése mellé és kemény, következetes harc az ellenség, az ellenség befolyása, a bennünk levő rossz maradványok, csökevények ellen.

Tehát mi, akik erre a harcra szervezünk, agitálunk, akik az alapszabály módosításával olyan harci szervezetet hozunk létre, amely minden színészt, rendezőt, dramaturgot, énekest, táncost s művészt elvi kérdéseinek tisztázásával nevel, segít további művészi fejlődésében, - mi itt a Szövetségben dolgozók igenis művészi vezérkar vagyunk, vezérkara annak a nagy harcnak, amely csak győzelemmel végződhetik, mert fejlődésünkért folyik.

Ilyen gondolatok száguldottak agyamban és kezdtem nagyon boldog lenni. Szép lett minden meghívó, minden röpgyűlés és az alapszabálynak minden paragrafusa, hiszen egyenes folytatása ez annak a munkának, amelyet művészi munkának nevezünk. Egyenes folytatása ez annak, hogy szavalunk, játszunk, táncolunk, énekelünk, - folytatása és még szélesebb kiterjesztése. Minél több kartársunkat kell meggyőzni arról, hogy az a munka, amely itt a Szövetségben folyik nem új, nem nehezebb feladat, mint amit a színpadon, filmen rádióban végeznek, s hogy ezzel a munkával nem megterhelik, hanem kiterjesztik életüket.

Sokakkal beszéltem mostani munkám alatt és csodálatosan érdekes tapasztalatokat szereztem. Lázasan és izgatottan érdeklődik minden művésznünk a művészet magasabbrendű elvi kérdései iránt. Volt idejük félórakig, órákig vitatkozni velem. Ők tudatosabbak, én gazdagabb lettem, de szeretném, ha mindannyian éreznék úgy, ahogyan én éreztem, hogy ez nem elég. Amiről velem vitatkoztatok, amit nekem elmondtatok, el kell mondanotok a Szövetségben, arról kell itt vitatkoznunk és azokra a problémákra kell itt feleletet kapnotok, s ez a szövetségi munka.

Ugyanilyen nagyszerűek azok a problémák, amelyekről nemrég Dayka Margit mesélt nekem és amelyekről Pécsi Sándorral beszéltem. De szabad-e, hogy két vagy három ember problémája maradjon, vagy két három ember oldja meg jól vagy rosszul ezeket a problémákat? Nem! Az a követelmény, hogy nagy művészeink számot adjanak és mindannyiunknak egy-egy vitaelőadás keretén belül addigi munkájukról és előttünk, velünk együtt keressék az utat a további fejlődéshez.

Sokan, nagyon sokan leszünk ezzel gazdagabbak. Nemrég találkoztam Ladányi elvtárssal. Felolvasott nekem egy részletet kongresszusi beszámolójából. Olyan tisztán, olyan világosan éreztem, hogy mindegyikünkénél, akik művészi területen dolgozunk, meg kell hallgassuk ezeket

a problémákat, hogy Ladányi elvtársnak kötelessége lett volna ezt akkor is megírni, saját fejlődése érdekében is, ha nem egy „beszámolóra” készül. Minden nagy művésznak élete egy döntő nagy állomásáról vissza kell néznie az eddig megtett útra és fel kell mérnie az új útszakaszt, amely előtte áll.

Nekünk, itt a Szövetségben, a Szovjetunió élenjáró művészeinek tapasztalatait kell, hogy megismerjük és megmutassuk annak jó alkalmazását, saját viszonyainkra. Meg kell ismernünk minden művészet haladó hagyományát, meg kell ismernünk saját haladó hagyományainkat. Mindezek felett el kell vitatkoznunk, pártosan állást kell foglalnunk és aztán vissza kell mennünk a színpadra, a filmhez, a rádióba és mindezzel a tudással gazdagabban, szebben, jobban, művészeiben kell játszsanunk.

Erről van szó az alapszabálymódosításban. Ez a Szövetség munkája. És most engedjétek meg, hogy most már bátran és boldogan beterjesszem az alapszabálymódosító javaslatot. Volna egy javaslatom. Nem olvasom fel az egész alapszabályt, hanem csak a módosításokat. Elfogadjátok ezt? (Helyeslés)

A 2. §. teljes egészében kimarad és helyette módosításképpen a következő javaslat van: A Szövetség célja: Színház- és filmművészetünkben elősegíteni és diadalra juttatni a szocialista-realizmus elveit, hogy a művészek művelőinek alkotásai hathatósan előre vigyék hazánk szocialista építését, dolgozó népünk kultúrforradalmát. E cél érdekében a színház- és filmművészetünk legjobbait magába foglaló szövetség, a Szovjetunió eredményeire és tapasztalataira támaszkodva, a Magyar Dolgozók Pártja irányításával széles kulturális egységfrontot teremtve fejti ki működését.

A 3. §. teljes egészében kimarad és így módosul: A Szövetség feladatai:

- a.) Tisztázza a színház és filmművészetünk elvi és szakmai problémáit.
- b.) Tanulmányozza és ismerteti a Szovjetunió színház- és filmművészetének élenjáró eredményeit, a testvéri népi demokráciák ugyane téren elért vívmányait.
- c.) Irányítóan támogatja a művészetek területén klasszikus hagyományaink felkutatását, ápolását, továbbfejlesztését.
- d.) Támogatja és terjeszti a művészetünkben és a művészet életében jelentkező új hajtásokat, amelyek a szocialista-realizmus kifejlődését szolgálják.
- e.) Küzd a népellenes művészet mindenfajta megnyilvánulása, az ellenséges áramlatoknak a színház- és filmművészetbe való behatolása, a művészek társadalmi elkülönülése és burzsoá életszemlélete ellen.
- f.) Figyelemmel kíséri és ismerteti a kapitalista országok haladó színház- és filmművészeinek harcát és eredményeit.
- g.) Előmozdítja színház- és filmművészeink továbbképzését, fejlődését, tapasztalatcseréjét és mind a többi művészeti ágak művelőivel, mind a kulturális tömegmozgalommal való szorosabb együttműködést.

A feladatait a Szövetség nyílt elvi vitákban, a kritika és önkritika fegyverének széleskörű alkalmazásával, folyóirat, ankétok, bizottságokban folyó munka, előadások, összejövetelek és rendszeres klubélet útján oldja meg. (A továbbiakban Szilágyi Bea elvtársnő ismerteti a régi alapszabállyal szemben javasolt módosításokat, amelyek a jegyzőkönyv mellékletét képezik.) Ezek volnának az alapszabálymódosítások. Kérem a Közgyűlést, fogadja el ezeket és kérem azt is, érezzék át, amit én is átéreztem, hogy a módosított alapszabály jó munkánk szervezett alapja és ebből a szervezett alaptól kiindulva tudjuk igazán teljesíteni mindazt a feladatot, amit dolgozó tagságunk tőlünk elvár és amit Pártunk, egész népi demokráciánk feladatunkul tűzött ki. (Lelkes taps)

Illés György elnök: Kíván valaki hozzászólni az alapszabálymódosításhoz?

Hont Ferenc: Elvtársak! Néhány jelentéktelennek látszó, de azt hiszem, fontos fogalmazási kiegészítést javaslok. A Szövetség feladataival kapcsolatosan a klasszikus hagyományokat illetően helyesnek látnám, hogy az „ápolását, továbbfejlesztését” szavak elé a „kritikai feldolgozását” szavakat is illesszük be, mert ez felel meg pontosan a lenini fogalmazásnak. A 3.§. g/ pontjában a színészek továbbképzéséről van szó. Azt hiszem, helyes lenne, ha a Szövetség alapszabályaiban helyet foglalna, hogy segítséget nyújt a színészek képzéséhez is, tehát a Főiskolának is segítséget nyújt, azonkívül, minthogy a Szövetség feladata elvi és elméleti kérdések tisztázása, a színház területén folytatandó tudományos munka elvégzéséhez is. Van egy kis fogalmazási hiba is, amit kijavítani ajánlok. Az alapszabályban az áll, hogy a titkár és a szervező titkár képviseli a Szövetséget hatóságokkal és harmadik személyekkel „szemben”. E szó helyett ajánlom: hatóságok és harmadik személyek „felé”. A Szövetség nem a hatóságokkal szemben áll.

Végül javaslom, hogy az alapszabályokkal helyet kapjon az itt elhangzott javaslat, hogy a Szövetség vezetőségének beszámolási kötelezettsége legyen. Ezt 12. pontnak ajánlom. Azonkívül, mint lehetőséget felvetem, hogy a beszámolási kötelezettséggel kapcsolatban a Szövetségnek joga legyen a helytelen munkát végző vagy munkát nem végző vezetőségi tagokat visszahívni. Ezek lennének apróbb kiegészítő javaslataim. (Taps.)

Illés György elnök: Kíván valaki még hozzászólni?

Ráday Imre: A beszámolási kötelezettséghez csak annyit akarok mondani, hogy amennyiben a Közgyűlés elfogadja ezt az indítványt, állapítsuk meg azt is, hogy milyen időközönként számoljon be a vezetőség. Indítványozom, hogy negyedévenként. Így lehetőség van arra, hogy a vezetőségnek esetleges rossz munkáját kritika alá vegyük és a vezetőség menetközben javíthasson rajta.

Illés György elnök: Kíván még valaki hozzászólni? (Senki) Akkor felteszem szavazásra az alapszabálymódosítást. Javaslom a két pótjavaslat hozzávételét. Aki elfogadja, kérem, szavazzon. (A közgyűlés tagjai feltartják kezüket.) Ellenpróbát kérek. (Senki sem tartja fel a kezét.)

Megállapítom, hogy a közgyűlés az alapszabálymódosítást egyhangúlag elfogadta. Most javaslatot teszek az új tisztikar megválasztásának módjára. Először a jelölőbizottság ismertetni fogja teljes egészében a javaslatot. Azután az egyes nevekre vonatkozólag külön-külön nyílt szavazással dönt a közgyűlés. Kérem, hogy ezt a javaslatot fogadja el a közgyűlés. (Helyeslés) Megállapítom, hogy a közgyűlés a javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Most felkérem a jelölőbizottság elnökét, Várkonyi Zoltán elvtársat, tegye meg javaslatát.

Várkonyi Zoltán: A jelölőbizottság a következő javaslatot teszi:

1. Somlay Arthur elnök, kétszeres Kossuth-díjas, a Magyar Népköztársaság kiváló művésze,
2. Ladányi Ferenc főtitkár, a Magyar Népköztársaság érdemes művésze,
3. Függetlenített titkár: Szilágyi Bea.

Vezetőségi tagok:

4. Keleti Márton főrendező, Kossuth-díjas,
5. Apáti Imre rendező,
6. Kovács András dramaturg,
7. Fülöp Zoltán tervező, Kossuth-díjas,
8. Oláh Gusztáv főrendező, Kossuth-díjas,
9. Simon Zsuzsa, Főiskola igazgatója, Kossuth-díjas

10. Major Tamás, a Nemzeti Színház igazgatója, Kossuth-díjas, a Magyar Népköztársaság kiváló művésze,
11. Bán Frigyes filmrendező, Kossuth-díjas,
12. Rátkay Márton színész, Kossuth-díjas, a Magyar Népköztársaság érdemes és kiváló művésze,
13. Fábri Zoltán, a Magyar Filmgyártó Vállalat művészeti igazgatója,
14. Szendrő Ferenc az Ifjúsági Színházi igazgatója,
15. Máriássy Félix filmrendező,
16. Térei Árpád, a debreceni Csokonai Színház igazgatója, a Magyar Népköztársasági Érdemrend arany fokozatának tulajdonosa,
17. Tolnay Klári színésznő, Kossuth-díjas, érdemes művész,
18. Gellért Endre, a Nemzeti Színház főrendezője, Kossuth-díjas,
19. Bulla Elma színésznő,
20. Herskó János filmrendező,
21. Cserés Miklós dr., a Rádió főrendezője,
22. Nádasdy Kálmán, az Operaház főrendezője, Kossuth-díjas,
23. Horvai István, a Madách Színház igazgatója, Kossuth-díjas,
24. Szörényi Éva színésznő,
25. Szendrő József, a pécsi Nemzeti Színház igazgatója,
26. Gábor Miklós színész,
27. Timár István (Dokument Filmgyár),
28. Gyurkovics Mária, az Operaház tagja,
29. Sivó György, a Filmgyár első asszisztense,
30. Gáspár Margit, az Operettszínház igazgatója, Kossuth-díjas,
31. Illés György operatőr, Kossuth-díjas,
32. Gyárfás Miklós, a Színház- és Filmművészeti szövetség lapjának főszerkesztője,
33. Maleczky Oszkár, az Operaház tagja.

A Fegyelmi Bizottság tagjaiul a jelölőbizottság a következőket javasolja:

Szörényi Éva, Gáspár Margit, Keleti Márton, Kiss József, Maklár Zoltán,

Póttagok:

Sallai Kornélia és Dienes József.

Az Ellenőrző Bizottság tagjaiul: a jelölőbizottság a következőket javasolja:

Rajz János, Sivó György, Sulyok Mária.

Póttagul:

Ujlaki László.

Illés György elnök: Tisztelt Közgyűlés! Most egyenként teszem fel szavazatra a neveket:

Somlay Arthur elnök, kétszeres Kossuth-díjas, a Magyar Népköztársaság kiváló művésze (Nagy taps). Megállapítom, hogy egyhangúlag elfogadta a közgyűlés.

Ladányi Ferenc (Taps). Ellenvélemény van? (Nincs). A közgyűlés egyhangúlag elfogadta.

Szilágyi Bea (Taps.)

Keleti Márton (Taps.) Felkérem a közgyűlés tagjait, hogy szavazzanak. (Megtörténik.) Köszönöm. Ellenpróba. (Senki sem jelentkezik). Egyhangúlag elfogadta a közgyűlés.

Apáthi Imre rendező (Taps.) Kérem a szavazást. (Megtörténik.) Ellenpróba. (Senki sem jelentkezik.)

Kovács András dramaturg. (Taps.) Ellenpróba. (Senki sem jelentkezik.)

Fülöp Zoltán tervező (Taps.)

Oláh Gusztáv főrendező. (Taps.)

Simon Zsuzsa (Taps.)
Major Tamás (Taps.)
Bán Frigyes (Taps.)
Rátkay Márton (Taps.)
Fábri Zoltán (Taps.)
Szendrő Ferenc (Taps.)
Máriássy Félix (Taps.)
Téri Árpád (Taps.)
Tolnay Klári (Taps.)
Gellért Endre (Taps.)
Bulla Elma (Taps.)
Herskó János (Taps.)
Cserés Miklós dr. (Taps.)
Nádasdy Kálmán (Taps.)
Horvai István (Taps.)
Szörényi Éva (Taps.)
Szendrő József (Taps.)
Gábor Miklós (Taps.)
Timár István (Taps.)
Gyurkovics Mária (Taps.)
Sivó György (Taps.)
Gáspár Margit (Taps.)
Illés György (Taps.)
Gyárfás Miklós (Taps.)
Maleczy Oszkár (Taps.)

Megállapítom, hogy a közgyűlés a vezetőségi tagokra vonatkozólag a jelölőbizottság javaslatát egyhangúlag elfogadta. Most a Fegyelmi Bizottság tagjainak neveit olvasom fel: Szörényi Éva, Gáspár Margit, Keleti Márton, Kiss József, Maklár Zoltán. Póttagok: Sallai Kornélia és Dienes Ferenc. Az Ellenőrző Bizottság tagjai: Rajz János, Sivó György, Sulyok Mária. Póttag: Ujlaki László. Megállapítom, hogy a közgyűlés a Fegyelmi Bizottságot és az ellenőrző Bizottságot egyhangúlag megválasztotta.

Közlöm a Közgyűléssel, hogy javaslatok érkeztek az Elnökséghez, ezeket a javaslatokat tovább fogjuk küldeni az új vezetőség felé, hogy kidolgozza azokat a további munkánkhoz. Határozati javaslatot terjeszték a Közgyűlés elé: Határozati javaslat. A Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség Közgyűlése, miután meghallgatta a titkár beszámolóját, valamint az ahhoz kapcsolódó hozzászólásokat, miután felmérte a Szövetség munkájában az eddig elért eredményeket, nemkülönben a súlyos hibákat és hiányosságokat, a következő határozatokat hozta:

1. Helyesli és elfogadja az alapszabályok előterjesztett módosítását.
2. Tudomásulveszi az Ellenőrző Bizottság jelentését.
3. Szükségesnek tartja, hogy a Szövetség további munkájára nézve irányelvekül az alábbiakat szögezze le:

a) Tekintse a Szövetség alapvető feladatának, hogy színház- és filméletünk legjobbjait bevonva az elvi munkába, fokozza a harcot a pártszerűség érvényesítéséért művészetünkben, fokozza és vezesse a harcot az eszmei és művészi színvonal állandó, rendszeres emelkedéséért, tekintse feladatának a színház- és filmművészet minden területén, elsősorban saját megnyilvánulásaiban a pártszerűség elvének, a becsületes, elvtársias szellemben alkalmazott kritika-önkritikának érvényesítését. Küzdjön az ellenséges ideológia még érvényre jutó maradványai ellen, éber és élesen szálljon szembe a karrierizmus, a klikkszellem, az

opportunizmus minden színház- és filméletünkben megjelenő formája és megnyilvánulása ellen. Küzdjön a színház- és filmművészet területén a kulturális egységfront megvalósulásáért.

b) Kezdődjék meg a Szövetségben művészetünk elvi kérdéseinek tisztázása, a szovjet tapasztalatok rendszeres elvi és gyakorlati felhasználása. Gondoskodjék a Szövetség a színház-film és rádió területén működő művészek rendszeres ideológiai és szakmai továbbképzésének megszervezéséről, s továbbképzéshez szükséges anyag összeállításáról, a Sztanyiszlavszkij-körök munkájának megindulásáról, magasszínvonalú viták tartásáról.

c) Tekintse feladatának a Szövetség az új magyar dráma és film megteremtése érdekében dramaturgiai tanfolyam létesítését és munkájának támogatását.

d) Gondoskodjék a Szövetség arról, hogy munkájában és munkája vezetésében a filmterületnek megfelelő súlya legyen, hogy a film művészeinek ideológiai továbbfejlődése megtörténjék.

e) Tekintse feladatának a Szövetség, az egyes területek, film, színház, rádió, - az egyes fővárosi színházak, továbbá a főváros és a vidék színházai között még meglévő elszakadás felszámolását, az állandó tapasztalatcsere megindítását: nemkülönben színház- és filmművészetünk és a kulturális tömegmozgalom közötti szorosabb kapcsolatok létrehozását. Segítse a terület művészi dolgozóinak patronázsmozgalmát, gondoskodjék arról, hogy művészeink e mozgalom, valamint viták stb. segítségével mély és termékeny kapcsolatot építsenek ki dolgozó népünkkel.

f) Tartsa feladatának a Szövetség, hogy Pártunk népfrempolitikáját saját munkájában érvényesítse; gondoskodjék arról, hogy minden, ami valóságos érték, tehetség, tudás művészetünk területén fellelhető: érvényre jusson, hogy ezáltal hathatósan elősegítse népünk anyagi és kulturális felemelkedésének ügyét.” (Helyeslés.)

Felkérem a Közgyűlést, amennyiben elfogadja a határozati javaslatot, szavazzon. (Megtörténik) Megállapítom, hogy a Közgyűlés elfogadja a határozati javaslatot.

Tisztelt Közgyűlés! Tanácskozásunk végére értünk. Még mielőtt bezárnám a Közgyűlést, meg kell állapítanom, hogy ez a közgyűlés nagyon termékeny volt. Meg lehet állapítani és az a véleményem, hogy ez a közgyűlés fordulópontot jelent a Szövetség életében és röviden csak annyit szeretnék mondani, amit Horvai elvtárs válaszában mondott, hogy: Most pedig a tettek napjai következzenek!

A következő nagy feladat áll előttünk: A konferencia. Az előttünk álló időt nagyon jól kell felhasználnunk arra, hogy konferenciánk betöltse azt a funkciót, amelyre hivatott.

Megkérem a közgyűlésen itt jelenlevő szaktársakat és elvtársakat, hogy a most megválasztott új vezetőség munkáját támogassák, minél hathatósabban, mindennapi munkájukban, mert csak akkor tudunk elvárni az új vezetőségtől jó munkát és a Szövetség akkor fogja tudni funkcióját betölteni. Ezzel a közgyűlést bezárom (Élénk taps.)

A jegyzőkönyvet hitelesítette:

GERTLER VIKTOR

KŐMIVES SÁNDOR

Jelzet: MNL OL 276. f. 89. cs. 396. őe.

Géppel írt piszkozat. Pecsét nélkül, a jegyzőkönyvhitelesítő saját kezű aláírásával.